

શ્રીમંત સરકાર મહારાજ સાહેબ સયાજીરાવ
ગાયકવાડ સેનાખાસબેલ સમક્ષે
ખાજાદાર એમના ઉદ્દેશ
આશ્રયથી.

પ્રાચીનકાવ્યમાળા

૬૪ ગ્રંથ ૩૬.

કવિનેમવિજયકૃત

શીલવતીનો રાસ.

સંશોધન કરી ટીકા સહિત પ્રસિદ્ધ કરનાર
હરગોવિંદ દ્વારકાદાસ કાંટાવાળા
અને

નાથાશંકર પૂજારીશંકર શાસ્ત્રી.
વડોદરા.

સંવત ૧૯૫૧.

સન ૧૯૬૫

કીમત ૧-૪-૦.

(સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે).

Under the liberal patronage of
His Highness Maharaja
SAYAJI RAO GAEKWAR
Sena Khaskhel Samsher Bahadur
Baroda

PRACHIN KAVYA MALA,

or

Old Gujarati Poetical Series

Vol XXXV

POET NEMAVIJAYA'S

RASA OR SHILVATI

Published with annotations

By

Hargovind Dwálakás Kántaválá

and

Nátháshankar Pujáshankar Shástri

A D 1895

Price Re 1 4 0

પ્રસ્તાવના.

યંધાર્ય રાજ્યધર્મ જાણનાર વિવેકી રાજ્યકર્તા પોતાની પ્રજાનું અનેક રીકારે કલ્યાણ કરવું, એજ ધર્મરૂપાથી પોતાને પ્રાપ્ત થયેલા સર્વોપરિ પદનું સાર્થક થવું માને છે. તે કલ્યાણ કરવાના વિવિધ પ્રકાર છે. વસુધરા (પૃથિ-
વી) નો જે પ્રદેશ પોતાનો છે તેમાં અન્નદાનાદિ ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ છે તેનો, તથા તેમાં ધારણ થયેલ વસુ (ખનિજ ધન રત્નાદિ) ને બહિર્ કઢાવી તેનો, પોતાની પ્રજાની સુખવૃદ્ધિને અર્થે, ઉપયોગ કરે છે; પ્રજાની સુખશાન્તિ-
ની ભંજન થતાં તેનો વધારો થવા અનેક પ્રકારની યોજના કરે છે; નિર્મળ જળાશય, સુગમ માર્ગ, આયધાલય આદિથી શરીરની સુખાકારીનાં સાધન નેર્માણ કરે છે; તથા વિદ્યાલય, પુસ્તકાલય, ગ્રંથવૃદ્ધિ આદિ મનની સુખ-
શાન્તિનાં સાધન આપે છે. ન્યાયથી, નીતિથી, પ્રીતિથી, સમભાવથી, ઉદારતા-
થી, પ્રજાને સ્વપ્રજા તુલ્ય ગણી પિતાવત્ સર્વનું પાલન તથા હિત કરવું એજ ધર્મ તથા સ્વાર્થ માની અન્વય જે રાજ્ય પ્રજાનું રંજન કરવા પ્રયત્ન છે; તેની રાજ સુખી થાય છે, તથા તેના મનોરથ સફળ થઈ, તે અક્ષય કીર્તિને પામે છે. એ આદિ અનુભવસિદ્ધ થયેલા પ્રામાણિક સિદ્ધાન્તો છે.

શ્રીયદોદરા રાજ્યના વિદ્વાન્, શક્તિમાન્ અને પરમ પવિત્ર મહારાજ-
ધેરાજ શ્રીમન્ત સયાશ્રય ગાયકવાડ સેનાપ્તાસખેલ સમશેર બાદશાહશ્રીમન્ત-
પૂર્વોક્ત ઉદાર વિચારો અને સિદ્ધાન્તો પર બહુ ભાવ, તથા તેવા ઉત્તમ વિચારો
ને આચારમાં આણી પ્રજાનું કલ્યાણ કરવાનો તેમનો મહાન્ પ્રયત્ન,
એ સાંપ્રતકાળમાં સર્વ સ્થળે પ્રશંસનીય ગણાતાં દૃષ્ટાંતરૂપ થઈ પડ્યાં છે.

શ્રીમન્ત મહારાજશ્રીમન્ત એ ઉદાર ભાવથી ઉત્તેજ્ય તા. ૮ મે
સન ૧૮૮૯ ની એક સ્મરણી તેઓ નામદારની સેવામાં રજુ કરવામાં આવી
હતી. તેનો આશય એ હતો કે વડોદરા રાજ્યમાં ધર્મગયેલા મૂર્તર કવિઓના
અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથો પ્રસિદ્ધિમાં આવે તેવી યોજના રાજ્યઆશ્રયથી થાય
તેં સારું.

કવિતા સ્વતઃ ઈશ્વરની એક વસ્તુ છે ઇશ્વરે કરિઓનેજ પોતાના નિધ્યદ્વાદી કર્યા છે, અને કવિતાને જેમ આપણે અધિક અનુભવીએ છી તેમ આપણે સ્નેહમાં અને શક્તિમાં ઇશ્વર પેઠે ચમ્પએ છીએ.

કવિ વિષે વર્જ્જવર્ચ કહે છે કે —

Blessings be with them, and eternal praise,
Who gave us nobler loves, and nobler cues,
The Poets, who on earth have made us heirs,
Of truth and pure delight by heavenly lays

WORDSWORTH

જેઓએ આપણને શ્રેષ્ઠતર પ્રેમ તથા શ્રેષ્ઠતર ઉત્કૃષ્ટ આપ્યા છે કવિઓ ઉપર આશિર્વાદ તથા અનંત પ્રશંસા હો, જેમણે દિવ્ય કાવ્ય આ જગત ઉપર આપણને સત્યના અને સ્વચ્છ આનંદના ઉત્તરાધિકાર કર્યા છે

આપણા દેશમાં તો કવિને સ્વિ સમ ગણી તેની બહુ પ્રકારે પ્રશંસા કરવામાં આવે છે તે પ્રસિદ્ધ છે

સ્વદેશમાંના કોટ, રાજમહાલય, ધર્મશાળાઓ, દેવાલય, જાગૃતિ નિશાનસ્થાન આદિ કીર્તિસ્તંભ પૂરના રાજા કે ધર્મરાજા ગૃહસ્થો કરાવ્યા હોય છે, તેનો જીર્ણોદ્ધાર કરવો એ મહાપુણ્યનું કાર્ય છે, એમ ધર્મશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે, અને સારા રાજાઓ તેમ કરાવે છે પણ ખરા અને તે સર્વ પ્રજાના સુખભોગમાં વૃદ્ધિ થઈ તેમનો આશિર્વાદ મેળવે છે.

કવિના દ્રવ્યતા અન્ત કરણમાં ઉત્પન્ન થઈ સહૃદયજનોના આત્મકરણમાં પ્રવેશી ત્યાં વસી સુખાનંદ દેનાર કવિતા, તેનો જીર્ણોદ્ધાર પણ પ્રશંસનીય અપુણ્યપ્રદ છે માનકથી વૃદ્ધ-રૂઠી શ્રીમાન સુધી સર્વને દુઃખમાં વિશ્રામસ્થાન અને સુખને અધિક કરનાર કવિતા એ પણ સાધન છે એવા એક સુખ

સાધનનો છુલ્લોદ્ધાર પ્રજાના કલ્યાણસાર શ્રીમત મહારાજાધિરાજ કરાવે છે
એ તેમના પ્રખરજન કરવાના ઉચ્ચ ભાવમાનુ એક સુચિન્હ છે

વડોદરા રાજ્યમા યદ્ય ગયેલા કવિઓની અપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન કવિતા
સભાળથી પ્રસિદ્ધિમા લાવવાના હેતુથી નીચે પ્રમાણે કમિટિ નિમવામા
આવી છે

પ્રમુખ.

દિવાન બાહાદુર મણિલાઈ જશલાઈ.

મેમ્બરો.

રાવમાહાદુર અબાલાલ સાકરનાન એમ એ, એન એન બી
ખાનબાહાદુર જમસેદજી અગ્દેશર દલાલ એમ એ, એન એન બી
રાવમાદેવ પીતાબરબાઈ જેઠાભાઈ
રાવસાહેબ દરગોરિ દદાસ દારકાદાસ

દરેક અંગની ખાતા સુધી અનેક પ્રતો મેળવી તેને સોધી અને ટીકા
શબ્દાર્થ આપી વિરોધ ઉપયોગા કરવી વગેરે સર્વ કામ રાવસાહેબ દરગોવિદ
દાસની સભાળ નીચે રાત્રો નાયાશ કરે પૂજાશ કરે તથા કવિ છોટાનાથ
નરગેશભ આદિ લાપક માણુમનાથી ચનાવવામા આવ્યું છે પુગતકો સબધી
સર્વ વ્યવસ્થા અને જરાગતારી આ કમિટિ તરફ છે કમિટિમાંથી કાઢતું
ખાનગી હિત કે સ્વાર્થ આ મળધમા ન જતા માત્ર લોકહિતાર્થે કામ જાણી
કમિટિએ આ મમ માથે લીધું છે

વડોદરા રાજ્યનિવાસી કવિઓની કવિતા ઉપગ્રંથ નૃમસતના બીજા
પ્રમિદ્ધ કવિઓની ના પ્રમિદ્ધ કવિતાનો ઘણો જયો મવમ દેવ દરગોવિદ દાસ તથા
રાત્રી ન થાશ કરની પ્રસમનીય સોધથી એમ્હો થએતો છે, અને વધારે જયો
એમ્હો કન્વા પ્રમ ન કમિટિ તરફથી જારી ગયેલો એમ ધારવા છે. આ ગ્રં
કવિતા પશુ પ્રમિદ્ધિમા લાવવા ચોજના તૈયાર થાય છે, અને તે ઉચમ સફળ
થના ઉપર પામે પ્રાર્થના છે.

આશા છે કે આ પ્રાચીન મૂર્તિર કવિઓની સુદૃઢ તથા બોધમ્મ કવિતાથી વાંચનારનું જ્ઞાન તથા મહત્ત્વ, રસજતા, રચિ, રચિતતા, સંદેહનાદિ ઉચ્ચ પ્રકારના યદ્યદ્દિ પામશે, અને શુદ્ધિવાસી અન્ય સમર્થ કવિઓની કવિતાની પણ તીવ્ર ચામના યદ્યદ્દિ પ્રકટ થશે.

આ પ્રાચીનમધ્યમાગાને, કચ્છ, કાઠિયાવાડ અને ગુજરાતના મળ્ય કર્તાઓ તરફથી તથા બીજા ધણા સદ્ગૃહ્યો તરફથી ઉદાર આશ્રય મળ્યો છે, તે માટે તેમનો અત કરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

વડોદરા,
સંવત ૧૮૪૬ ના વૈશાખ
સુદી ૧, તા ૨૦ એપ્રિલ સન
૧૮૮૦, રવિનાર,

મણિભાઈ જશભાઈ.

તા ૬ —

ઉપર જે રૂ ૧૨૦૦૦૦ આર દક્ષત ૧૧ રકમ મળુર થયાનું ફરિયાદી છે, તે ઉપરાંત બીજી રૂ ૪૦૦૦૦ આર દક્ષતની રકમ શ્રીમત સરકાર મદારામધિરાજ સયાનરાવ ગાયકવાડ સેનાપ્તારાજેન સમક્ષે બાદાદુર એમના તરફથી બક્ષિત મળતા આ પ્રાચીનમધ્યમાગાનું કામ ચાલુ રહી શક્ય છે, એ જણાવતા મને ધણી ખુશી ઉત્પન્ન થાય છે.

વડોદરા,
તા ૨૫ મી જુલાઈ
સન ૧૮૮૪

મણિભાઈ જશભાઈ.

ગ્રંથવિવેચન.

ગૂજરાતી પ્રાચીનકાવ્યમાળામાં અત્યાર સુધીમાં જે જે કાવ્યો પ્રગટ થયાં છે, તેના કરતાં આ કંઈ જુદી તરેહનો અંથ છે અત્યાર સુધી પ્રગટ કરેલાં પુસ્તકોમાં જૈનનો અંથ એક આવ્યો નથી.

જૈન કવિઓએ ગુજરાતી ભાષામાં પુષ્કળ અંથો લખેલા છે. ધર્મને કારણે કે ભાષા જૂની ગૂજરાતી હોવાને કારણે અન્ય ધર્મીઓમાં આવ્યા અંથો પ્રસાર પામ્યા નથી, પરંતુ એ અંથો ઘણી રીતે ઉપયોગી હોવાથી આ વખત અમે શીલવતીનો રાસ પ્રાચીનકાવ્યમાળામાં દાખલ કર્યો છે.

આ અંથનું અવલોકન ત્રણ રૂપે કરવા ધારીએ છીએ. એટલે કે:—
૧ ભાષાના અંથરૂપે, ૨ કવિતાના અંથરૂપે, અને ૩ જુની નીતિના અને કથાના અંથરૂપે. પણ તે પેહેલાં અમારે કહેવું જોઈએ કે એ અંથની બે પ્રતો લખેલી અમને મળી હતી. એક સંવત ૧૮૪૭ માં લખાયેલી અને બીજી ઘણી જૂની માસમ પડતી હતી, પણ તેમાં તે લખાયાની સાલ જણાવેલી નથી.

બન્ને પ્રતો જો કે સારા અક્ષરથી લખાયેલી તથા સંપૂર્ણ હતી તથાપિ કહીં કહીં અશુદ્ધતા તો તેમાં હતીજ. અને તેથી કોઈ કોઈ વાર એ જૂની ગૂજરાતી ભાષાના પાઠને શુદ્ધ કરતાં અમને ઘણી કડાકૂટ પડી હતી.

અંથ જેવો લખાયેલો છે તેવો ને તેવોજ જો ઉતારવામાં આવે તો તેથી હાલના વાંચનારને તે ભાષા તરેહવાર લાગે નેથી અમે કેટલાક ચોક્કસ નિયમને અનુસરીને પ્રત ઉતારતાં બનતા સુધી ચાલુ ભાષા ને જોડણી વાપરી છે. જો કે તેમ કરતાં મૂળનો પાઠ ફરી ન જાય તે બદલ બનતી સાવધાની રાખી છે તથા કવચિત્ ફેરવવાની જરૂર પડી હશે તો તે અસલ પાઠ અમે તેજ પૃથમાં નીચે બતાવવા ચૂક્યા નથી.

અમે કેટલો ને કેવો ફેરફાર કર્યો છે તે જણાવવાને માટે અસલ અંથ-માંથી થોડાક ઉતારા આ નીચે આપીએ છીએ.

(મૂળ પ્રતમાંના પાઠ).

પૃષ્ઠ ૧ ભું.

“ અધ્યાપક આઠે પુહર, આપે આલસ છંડ;
ચોતિરૂપ જગદીસ જે, માલે સમતા સંત. ”

પૃષ્ઠ ૨ ભું.

“ સુખદાયક પરસરસતી, દાયક સમકિત વાન;
તત્વાતત્વ વિચારણા, આખ્યર આપે ગ્યાંન.
કહે કવિયણુ સદગુણતણા, ચરણકમળ નમિ વાય;
સાનિધકારી સીવપૂરા, માંગી તાસ પસાય.
સીલ સમે સંસારમાં, સખર ન કોઈ ચોક;
શીલવંત સતીઆંતણા, તે સૂંદર કથા સલોક. ”

પૃષ્ઠ ૨૯ મું.

“ મુણુ બ્યવહારી વાત કહૂં સાચી સહી,
વિરહ બ્યથા વિપરીત બાધ તે કિમ સહી;
જે નસિયા મનમાંહી, વીસર્યા ન વિસરઇ,
કાલબાકેરી ફેર કેંહા વિધ ને સરઇ. ”

પૃષ્ઠ ૫૩ મું.

“ આગઈ હૂતી તાહરી, પ્રીતહલીડોલ;
અંતર એહવો કિમ હવો, ચિતહૂં તી દમડોળ.
કીજે નહી કો કિણ થકી, પરમારથ જે પ્રીત;
નારીડવગુણુ ઓરડી, તોહી ન છાંડે વિનીત.
કુંભર કહે મેં આ જાવિં, છાંડવો ઈણથી નેહ;
જેહથી મન માંને નહી, તેહને દીજે છેહ. ”

*

*

*

ઉદાસી અતિહે થયો, બવા સહી પરદેશ.

સાંજસમે સહી માતને, ભુવને કીધો પ્રવેશ. ”

(અમે સુધારેલા પાઠ)

પૃષ્ઠ ૧ ભું.

“ અધ્યાયક આઠે પ્રહર, આપે આળશ છ ઠ,
જ્યોતિષ્ય જગદિશ જે, મા'લે સમતા સંત.

પૃષ્ઠ ૨ જ્યું.

“ સુખદાયક ધર સરસ્વતી, દાયક સમકિતવાન,
તત્વાતત્વવિચારણા, અક્ષર આપે જ્ઞાન
કહે કવિજન સદ્ગુણવાળા, ચરણકમળ નમી વાય;
સાન્નિધ્યકારી શિવ પૂરા, માગી તાસ પસાય.
શીલ સમે સંસારમા, શિખર ન કોઈ થોક;
શીલવ ત સતિયોતણા, (તે) સુદર કથા શલોક ”

પૃષ્ઠ ૨૬ મું.

“ મુણુ વ્યવહારી વાત, કહુ સારી સહી,
વિરહવ્યથા વિપરીત, જાય તે ક્યમ સહી,
જે વશિયા મનમાહિ, વીસર્યા ન વીસરે;
કાળજકેરી કેર, કયી વિધ નીસરે ? ”

પૃષ્ઠ ૫૩ મું.

“ આગે હતી તાહરી, પ્રીતડલી [જ] અડોલ,
અ તર એવો ક્યમ હવો, ચિત્તશુ તે ડમડોલ.
કીજે નહિ કે કોઈથી, પરમારથ જે પ્રીત,
નારી અવગુણ ઓરડી, તોય ન તજે વિનીત.
કુવર કહે મેં આ લવે, છાડ્યો એથી નેહ;
જેથી મન માને નહીં, તેને દીજે છેહ

*

*

*

ઉદાસી અતિશય થયો, જાવા સહી પરદેશ,
સાજ સમે સહી માતને, ભુવને કીધ પ્રવેશ. ”

આ ઉપરથી જોવામા આવશે કે અથની ભાસામા જે કેટલીક જગોએ અનુસ્વાર છકાર હકાર વગેરે વપરાયા છે તેને માઠી જોએ આનુભાવાને મળતી ભાસા મરનાના સોહેજસાજ યત્ન કયા સિવાય મૂળ અથનું સ્વરૂપ ન ફરી જાય તે માટે કાળજી રાખી છે

આ અથની ટીકા લખતી વખતે એની ભાસાની કઠિનતા અમને માલમ પડી છે તથાપિ એમાના અર્થ જાનતા સુધો અપ્પટ કરવાને જોઇતા કેપકરણ્ય મેળવવામા તથા તે તે વિષયને જાણુતાગ જૈન પડિતોને પૂછવામા અમે કસર રાખી રથી અને એવાજ રચી આ અથ નૈવાર કર્યા પછી પણ બહાર પાડતા પેહેના ઘણી મુશ્કેલી રીતી ગઇ છે આ અથની ટીકાના કેટલાક ખુનામા કરનામા રા રા મગનનાત ચુનીના ન વૈધ તરફથી ઘણી કીમતી મદદ મળી છે

આ અથની ભાસા જો કે છે તો ગૂંજરાતી તથાપિ તેમા અપભ્રંષ્ટ ભાવાના તથા માગધી મારનાડો, શરસેની વગેરે ભાસાના શબ્દો અને પ્રયોગ બહુ જોવામા આવે છે જે ભાસા અથમા વાપરી છે તેજ ભાસામા ખીજ પણ રાસા નખેના માનગ પડે છે તે ઉપરથી એમ લાગે છે કે જૈન કવિઓને અ પદ્મશ તથા માગધી વગેરે ભાસાઓનો ઘણો સખધ હોવાથી તેમની નિત્યની ભાસાજ એની થઇ ગઇ હશે, કેમકે ધયા જૈન અથો સરકૃત તથા માગધી વગેરેમા છે આ અથમા બહુમા ના વતર જાતિના પ્રયોગ જોવામા આવતા નથી પણ તેને હામે રજાતિના પ્રયોગ કરેના હોય છે જેમ,—

“ રીલ મ સારે સાર મહી,
ભાપયો શ્રી કિરતાર હો, ભાવે ભવિ મુલો ”

(૫૪ ૩ જુ)

“ અ દ્રગુપ્તે એમ પ્રયાણુ ક્રીધો ભવો,
સેના તણો નહિ પાર, ઉદ્ધાત તે નિર્મજો ”

(૫૪ ૩૨ સુ)

આના પ્રયોગ દિદી ભાસામાંથી આવ્યા તે એમ લાગે છે આ અથમા જે જૂની નિમજિતના પ્રત્યયને હામે મઘ મઘ જગોએ ચા ચા વગેરે વાપર્યા છે, તે નિમજિતો કે દિદી ભાસાના જે જા વગેરેનો અપભ્રંશ લાગે છે જેમ,—

" પુરુષોત્તમ ગુણવંત સલ્લોહ,
આતમયો આધાર (૨). "

(૫૪ ૯૫ મું)

ધૃતજા જે હોય તમતણી રે પિયુ જ,
તે દિયે અમયો તાત, પિયુ દિલ વશી રહો.

(૫૪ ૧૦૦ મું)

આ અંધમાં કેટલાક શબ્દો એવા જોવામાં આવેછે કે જે હાલમાં ગૂજ-
રાતી ભાષામાં વપરાતા નથી. જેવા કે, ઇન્ધ, ઉમાલો, વિટલ, પરધમ્, ઇન્દુડુ,
જંપે, વિખાસ, આખિયુ, અછે, ગુહિર, પ્રતાધી, પટકેરા, ઇત્યાદિ.

એકંદર જોતાં આ અંધમાં ગૂજરાતી ભાષાના અવ્યાસીઓને સારો
જોરાક મળે એમ છે. ગૂજરાતી અને સંસ્કૃતનાં મધ્યવર્તી શબ્દનાં રૂપ એમાંથી
પુષ્કળ મળે એમ છે. તથા શબ્દોના અપભ્રંશ કેવી રીતે તથા કેવા નિયમથી
થાયછે તે પણ એમાંથી જણાયછે.

નેમવિજય નામે જૈન પંડિતે આ રસો રચેલો છે. રાસાનો સામાન્ય
અર્થ કાદાણી થાયછે, તે ઉપરથી આવા કથાઓને રાસો કહેવાનો પરિચય
પડ્યો હશે. રાસામાં કયેલી કથાઓ કવિસ્થિત હશે કે મૂળમાં કાંઈ સત્યતા
હોઈને તેમાં કવિની કલ્પનાએ વધારો કર્યો હશે, એવિષે અહીં વિવેચન કરતા
નથી, કેમકે તે વાત તો અંધના સ્વરૂપ ઉપરથીજ સ્પષ્ટ જણાઈ આવે એમ
છે. તથાપિ આ કથાઓ ઘણી રસભરિત અને મનોરંજક હોય છે, એમાં તો
સંશય નથી. અમારા જોવામાં જે જે રાસા આવ્યાછે, તે સઘળામાં એક વાત
અમે સામાન્ય રીતે જોઈછી કે, તે બધામાં અદ્ભુત વાર્તા સર્વોપરિ હોયછે.
શ્રોતાના મનને ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરવા માટે કવિઓએ તે તે કાળમાં લોક-
શ્રદ્ધાને અનુસરીને એવાં અદ્ભુત કથન તેમાં દાખલ કર્યાં હશે એમ સમજ-
વ છે. મંત્રસિદ્ધિ, સુવલુસિદ્ધિ, રત્નાદિકના ચમત્કારિક ગુણો, શૂતપ્રેતાદિકની
અદ્ભુત ક્રિયાઓ, આકાશગમન, વૃક્ષાદિકનું એક દામેથી બીજે દામે ઉડી
જવું, ઇત્યાદિક અનેક કથાઓ એવા રાસામાં વર્ણવી હોયછે.

ધર્મને અને સુનીતિને કેવો ગાદો સંબંધ છે, તે જૈન કવિઓના લખેલા
રાસાઓ ઉપરથી સ્પષ્ટ માલમ પડી આવેછે. શીશવતીના રાસમાં સતીના

શીલનું કૈવુ' માહાત્મ્ય છે, તે મુખ્યત્વે કરીને દામ દામ પ્રતિપાદન કરેલું છે; આખા મંથમાં એતોજ અભ્યાસ છે. જૈન ધર્મનું આચરણ શ્રેષ્ઠ છે એવું પણ ને કે મંથકાર વર્ણવે છે, તથાપિ ધર્માચરણનાં મુખ્ય અંગ જે શીલ, સંયમ, વગેરે છે, તેનુંજ પોષણ કરવા તરફ કથાનું વલણ છે. શીલનું વર્ણન આ મંથમાં બહુ ઉત્તમ રીતે કરેલું છે. મંગળાચરણ કરતાં પણ કવિ લખે છે કે—

“ શીલસમો અસારમાં, શિખર ન કોઇ ચોક;
શીલવંત સતિચોતણા, સુંદર કથા શલોક.

એ પછી પેહેલી ઢાળ શરૂ કરતાં પણ શીલનો મહિમા વખાણીને પછી કથા શરૂ કરી છે.

વાર્તા શરૂ કરતાં કવિ કહે છે કે અગ દેશમાં અંબાપુરી નગરીમાં સિંહ-સેન રાજા રાજ્ય કરતો હતો. નેને પુત્ર નહોતો. તેથી તેણે કુળદેવીની આરાધના કરી. કુળદેવીએ એક પુત્રી આપી, તેનું નામ શીલવતી પાડ્યું. આ શીલવતી મંથની નાયિકા છે માટે કવિએ પણ તેને અત્યંત રૂપવતી, શુભવતી, વિદ્યાવતી, અને ધર્મવતી વર્ણવી છે.

શીલવતી મોટી થઇ તેમ તેમ એનું રૂપ ખીલતું ગયું. તેને યોગ્ય કાંઇ વર ન મળવાથી તેના પિતાના મનમાં ચિંતા ઉત્પન્ન થઇ એવામાં કાંઇ નેત્રી આવ્યો તેને પૂછવાથી માલમ પડ્યું કે એને સાસ કુળનો સ્વામી તો મળશે પણ તેની સાથે એને બાર વરસનો વિયોગ થશે.

એવામાં કાંઇ તિલંગ દેશની તિલકાપુરી નામે નગરીમાંથી વેપારી અંબા નગરીમાં આવ્યા, તેઓ રાજાને મળવા ગયા. રાજાએ દેશની હકીકત પૂછતાં તેમણે કહ્યું કે અમારે ત્યાં સિંહરથ રાજા રાજ્ય કરે છે. તેને અંદ્રગુપ્ત કરીને એક પુત્ર છે. તે ધજો બુદ્ધિમાન, રૂપાળો, વિદ્વાન, સુર, અને સુસક્ષ્મ છે. રાજા આ સાંભળીને પ્રસન્ન થયા અને પોતાના મંત્રીઓને તેમની સાથે તિલકાપુરીમાં વિવાહ કરવા મોકલ્યા.

“ રૂપ દેખીને ચિર થંભિયા, શશિ રવિ દોય ગગન;
કામીજન મદ મારવા, જાણે કાળ પ્રગત. મુજરે૦
કૂર્મપદે તે ઉન્નતા, તાસ ચરણ છે દોય;
હંસ દ્વિપદ હરાવિયો, વસિયો સરોવર જોય. મુજરે૦
ચરણે ઝાઝરી ધૂધરી, રણઝણ વાજતી જોર;
ત્રણ લોકે તેણે પાઠવ્યો, અંગ અનંગ બકોર. મુજરે૦

* * *

જેણે કટિલીધે કેસરી, વસિયો વનમા જાગ,
કટિ હરી લીધી હરિતણી, કામી મન લલચાય મુજરે૦

* * *

નાસા કીરની ચાચડી, અધર તે જાણે પ્રવાળ,
રવિ શશિ માનું એ દો ખડા, કપોલ જામ રસાળ. મુજરે૦
આપ્યો અ ખુજ ખાખડી, કુતા કામીને એહ,
જાલિમ મનમથકેરડી, મૃગનયની ગુણ ગેહ મુજરે૦
મૃગ પણ હારીને વન ગયા, લાજ્યા લાજની રેષ.
પશુ આગે જશ ફેરવી, રાખે જેને દ્રેષ મુજરે૦
અદમી શશિ અમ ભાળની તેની કેવી રે હોડ,
ઈ હુ હારીને નલો ગયો, આણી અ ગમા ખોડ મુજરે૦

ધત્વાદિ

ધત્વાદિ

ધત્વાદિ

શીલવતીના વખાણ સાબળીને ચંદ્રગુપ્તને તેની સાથે પરણવાની
છત્રા યજ્ઞ લગન નકા થયા ને વેપારીઓ તથા મંત્રીઓ માથે રાગ્નએ ચંદ્ર-
ગુપ્તને પરણવા મોટર્યો ચપ પુરી રહોમ્યા પછી ચંદ્રગુપ્તને વિચાર
થયો કે પરણતા પેદ્યા શીલવતી જોડાયા આવે તો દીક એવા વચ્ચારથી
તેણે બાપનો વેપ લીધો અને પોતાના એક મિત્રને સાથે લઈને માનગુને
ઘેર જઈ મુકામ કર્યો માલણુને મોના મોહોર આપો તેથી શીલ-
વતી જે બાગમા આવતી હતી તે બાગમા તેમને લેઈ ગઈ અને
સતાઈને જોવાનું કહ્યું. તેઓ સતાયા હતા તેમના મળીએ
સહિત શીલવતી ત્યાં આવી પહોંચી તેઓમા જે વાન ચાતની હતી

જેણે કટિ લીધે કેસરી, વસિયો વનમાં જાય;
 કટિ હરી લીધી હરિતણી, કામી મન લલગાય. મુજરો ૦ ૬
 મત્સ્યોદર કૃષ્ણ જેહું, જાણે સરોવર માન;
 મહિતળમાં જે માનવી, દેખી તબ્યાં શુભાન. મુજરો ૦ ૧૦
 પંચ એ ટાળીને દો કર્યા, ગિરિવર એહીજ ગેર;
 દો ધૂમે કંચન કુંલ જ્યમ, કામી કીધલા જેર. મુજરો ૦ ૧૧
 દીધે પૃથુલ જે પાપરી, મારણકેરડે માટ;
 પૃથ કુચ કામી જેવમું, ગંરવી કરી ગહી ઘાટ. મુજરો ૦ ૧૨
 દેહિલ કંઠની ઉપમા, મધુરી જોલેજી વાણ;
 મોહ્યા માનવી મહિતણા, કેટલાં કીજે વખાણ. મુજરો ૦ ૧૩
 કામી કાયર જે નરા, છપવા એથી તડાક;
 નક વેસર મોતી ઇસાં, કીધાં ન્યાળી લડાક. મુજરો ૦ ૧૪
 નાસા કિરની આંચડી, અધર તે જાણે પ્રવાણ;
 રવિ શશિ માનું એ દો ખડા, કપોલ જાસ રસાળ. મુજરો ૦ ૧૫
 આંખો આંખુજ પાંખડી, કુંતાં કામીને એહ;
 જાલિમ મનમથકેરડી, મુગનયની શુણગેહ. મુજરો ૦ ૧૬

૬ જેણે ૬૦—જેણે કટિ હરી લીધી તેથી. લીધે—‘ લાયો ’ પ્ર. ૨. હરિ—સિંહ. ૧૦ મત્સ્યોદર—મત્સ્યના જેવું પેટ કૃષ્ણ—પાતળું. મહિતળમાં—‘ મહિતળમાં ’ એવો પાઠ છે. કીધલા—કીધા. ૧૨ પૃથુલ—વિશાળ. જે વમું—(?). ૧૪ છપવા—છતવા. જોથી—(?). તડાક—તળાવ. ઇસાં—એવાં.

૧૫ કપોલ—ગાત્ર જાસ—જોના. ૧૬ કુંતાં—(કુંત—જાલો) ભંડા (?). એહ—“ હેય ” પ્ર. ૧-૨. જાલિમ—જુલમી (મનમથ). આંખુજની પાંખડી જેવી એવી આંખો તે જાણે કામીની પ્રત્યે જાલિમ મનમથની કુંતાં હોયની એવી તે શુણના ધરણી મુગનયની છે.

મૃગ પશુ હારીને વન ગયા, લાજ્યા લાજની રેષ,	
પશુ આગે જસ ફેરવી, રાખે જેને દ્વેષ	મુજરો ૦ ૧૭
અષ્ટમી શશિ સમ ભાળની, તેની કેવી ર હોડ,	
ઇંદુ હારીને નણે ગયો, આણી અ ગમા ખોડ	મુજરો ૦ ૧૮
ચ દ્રમુખી એવા નામથી, દિન દિન હીણી કળાય,	
તે દિનથી હીણો થયો, રાખી કળાને છપાય	મુજરો ૦ ૧૯
ભાલભણી જે આઘો થયો, તે દિનથી સુણો હેવ,	
નિશદિન ઓળગે નેહશુ, વેણી શેષને જે દેવ	મુજરો ૦ ૨૦
સુરપતિ સરખો ગોફણો, રહિયો છુ ખી ને ઝુળ,	
કામી નર કાયર થયા, નીચુ જોઈને સુખ	મુજરો ૦ ૨૧
રૂપે ર ભા ને અખસરા, વળી ઇંદ્રાણી હરાય,	
સાચી એ જગમોહિની, સતિમાહે શિરરાય	મુજરો ૦ ૨૨
ધર્મનુ રાજ વાસે વસે, ધર્મતણી રખવાળ,	
લીલા લહેર લલનાતણી, વાધ્યો યોવનવ્યાળ	મુજરો ૦ ૨૩

૧૭ રેષ—રેખા પશુ આગે—‘પશુ આગે’ પ્ર ૧-૨ જેને દ્વેષ—જેના દ્વેષથી ૧૮ અષ્ટમીશશિ—(અર્ધચંદ્ર હોય છે માટે) ૧૯ છપાય—છુપાવીને

૨૦ ભાલભણી ઇં—ચ દ્રમુખીના મુખચંદ્રને જોઈને જે દિવસથી ચંદ્ર કળાહીન થવા લાગ્યો, તે દિનથી માળ તરફથી તે આઘો થયો—ફર ગયો અને વેણીરૂપી જે શેષદેવ તેની ઓળગે ધ્રુવા લાગ્યો (માથાના ચોટલા ઉપર જે ચંદ્ર આકારનું ધરેણું પેહેરનામા આવે છે તે વિશે આ ઉત્પ્રેક્ષા છે)

૨૧ ઝુળ—ઝુખી સુખ—સુખ સરખો ૨૩ ધર્મનુ ઇં—તે ધર્મના રાજ્યમા વાસો કરીને રહે છે, અથવા તેના વાસમા ધર્મનુ રાજન વસે છે—તે ધર્મચારિણી છે યોવનવ્યાન—જીવાની રૂપી સર્વ “યોવનવ્યાન” પ્ર ૧-૨ ’

વરનારી તસ આગળે, દાસી રેહ સમાન,
 ગુણવંતી જગ ઓરડી, ઓરડી ફળે છઠ્ઠાણ મુજરો ૦ ૨૪
 એવી એહ સ સારમા, લાલે નહિ કોઇ નાર,
 નેમ કહે ભવિજન સાલજો, ગુણનો પામે ન પાર મુજરો ૦ ૨૫.

કુહા.

મહારાજ રાજભણી, શીલવતી જસુ નામ;
 બેટી પેટી ગુણભરી, પરમાણો નવધામ ૧
 યુવતી યૌવન ગુણભરી, ભાજન પુણ્ય પવિત્ર,
 ગુણવતી તે ઓરડી, જેમા કળા વિચિત્ર. ૨
 સુવર્ણવાન સોદ્ધામણી, સોહે શારદ૩૫,
 વિવાહે તે ભાવશુ, ભિમાણો છે ભૂપ ૩
 ત્રીજગ ભેતા એહવી, ન મળે એ(છે)સ સાગ,
 મંત્રી આબ્યા તેહના, પાણિમદણુ કુમાર ૪
 ભે મન માને આપણે, તો કીજે એ દાજ,
 પ્રેમ વધે જે દારણે, દો કુળ વાધે લાજ. ૫
 વાધ્યો પ્રેમ કુમારને, સાલજી તેનું નામ,
 ભેવાને ઉત્સુક થયો, નેહ વધ્યો ગુણગામ ૬

૨૪ કેદ—રેખા છઠ્ઠાણ—જહાન (૨) ૨૫ લાગે—મળે ભવિજન—
 મુમુક્ષુ માણસો

૧ રાજભણી—રાજને ત્યાં જસ—જેનું નવધામ—(કામદેવના
 કે ગુણના) નસીન ધામરૂપ “ પરમાનવધામ ” પ્ર ૧-૨

૨ ભાજન—પાન. ૩ સુવર્ણવાન—સુવર્ણ મમાન (વર્ણ) ૩ શા-
 રદ—સરસ્વતી વિનાદે—વિવાદને અર્થે ભિમાણ—ઉત્સાદયુક્ત થયો

૪ પાણિમદણુકુમાર—કુમારના પાણિમદણુ(વિનાદ)ને અર્થે પળે—
 “ નિષ્ણ ” ૬ ગુણગામ—ગુણના મમુદાયથી ઉત્પન્ન થયેલો.

સુણુ વ્યવહારી નૃપતણી, પુત્રીકેડું રૂપ;
કહેા મુજ આગળ વર્ણવી, ન કહાયે તે ભૂપ ૭
ચિત ચમક્યો હધડે ઘણો, વિરહી થયો અત્યંત,
ભૂપ ભણી મંત્રી હવે, લગ્નતણો કરે તંત. ૮
ફૂતરની સિત પચમી, લગ્નતણુ મંડાણુ,
શ્રીફળ દીધુ રાયને, મંત્રી કીધ પ્રયાણુ ૯

ઠાળ ૯ મી.

(નદી ચમુનાકે તીર ઉઠે હોય પ ખિયા—એ દેશી).
સુણુ વ્યવહારી વાત, કહું સાચી સહી;
વિરહ વ્યથા વિપરીત, બાય તે કયમ સહી,
જે વશિયા મન માહી, વીસર્યા ન વીસરે,
ઠાળળકેરી કોર કથી વિધ નીસરે ૧
મન રહિયું ત્યહા બધ, જમર જ્યમ કેતકી,
ગુણુઆહકે છુલે એહ, ઇહાથી એ વકી,
વળગ્યા જે દળ આય કે, અળગા કયમ રહે?
આ મન વચન ને કાય કે, તેણે પૂઠે લમે ૨
જેણે એ મુજ પ્રાણ, હાયે સોપી દિયો,
સાલળતા તતખેવ, હારી દલ એ લિયો,

૭ રાજપુત્ર વ્યવહારિયાને પૂઠેડે સુણુ ઇં ન કહાયે—તે ભૂપના આગળ મારાથી તને કહેનાય નહિ—પૂછાય નહિ કહાયે—“ કહાઈ ” ચિત ચમક્યો—(વ્યવહારિયે રૂપ વર્ણવ્યુ તે સાબળીને) ચિત્તમા ચમક્યો ને હેડામા વિરહી થયો, એમ અન્વય કયવો મંત્રી—(શીલવતીના પિતા તરફથી આવેલા) ૯ સિત-શુદ્ધ—શુદ્ધી દીધુ—“ દીધો ”

૧ નદી ઇં—નવ ગમ જ દના તાગમા ગવાય છે ૨ છુલું—જેમ—પેઠે દળ—પડ—એ ભાગમાનો એક ભાગ. આપ—આવીને. તેણે—તેની

દીઠા વિણ દિલ માહે, જૂરે દિન રાતડી,
 સણ સણ સાલરે તેહ, ન જાય એડે ઘડી ૮
 જાણે છોડ માત, વેદન વ્યાયાતણી,
 વાઝણી જાણે ન કોઈ, શિશુ પ્રસવ્યાતણી,
 વરવો વિષય વિકાર કે, દૃષ્ટ લાગે છુકા,
 જાણે નિજ દિલ દાહ, લખે ડેવવી તિકા ૯
 પાપી એહજ પ્રાણ, કેમ નવ નીસરે,
 રામા રહી જે દૂર કે, અતિ નવી સરસરે,
 દૈવ દિયે જો પખ, અખ પલકે મળુ,
 રાચુ માચુ તેહ, ત્યહાથી ન નીકળુ ૧૦
 કુવર તમે લાખ્યાન, થાઓ યમ આકળા,
 લીધુ લગન સમીપ, તે વરજો નિર્મળા,
 એટલે સિ હરથ તેહ ઢે, સેનાને મજ ડરી,
 સાથે લઈ પરિવાર, કુવરને અનુસરી ૧૧
 ગજરથ ઘોડા ઘાટ, જે વાટે વહે ઘણા,
 લલલલા સુભટ સુખણ, સાથે લઈ આપણા,

૮ જાણે ઇ—એક ની માત હોય તે વ્યાયાતણી (પ્રમ પાની) વેદન (વેદના) જાણે ૮ એડે—“ એકા ”

૯ વરવો—(વિરુપ) દૃષ્ટ ઇ—જિમ (જોને) તે મિમરની દૃષ્ટિ લાગે તેનું પોતાનું દિન એ દૃષ્ટિનો દાહ જાણે છે કે તિકા (તેને) કેવળા કે વળણાની ભગવાન) જાણે છે દૃષ્ટ—‘ ધૂટ ’ ૧૦ નવી સરસરે—ન નીકળે (સ—સરવુ) અખ—આખ માચુ—‘રાચુ નો અનુવા

૧૧ તેહ કે—‘તે કહે’ પ્ર—૧

- કિશોર પદ પડતાળ, ધરા પણ ધડકડે,
 ગાળે ઉદધિ જેમ, ગિરિ તેમ આથકે ૧૨
- નાલીતણા ધડકાટ કે, ગગન ગાળે ઇંસા,
 ચણુણુ ચણુણુ તાર તે, ચણુણુ ત્યહા તિસા,
 ગાળે ગભીર નિ સાણુ કે, દુ દુભિ દશ દિશે,
 કાયર કે પે પ્રાણુ, શૂર મન ઉલસે ૧૩
- ચ દ્રશુપતે એમ, પ્રયાણુ ધીધો ભલો,
 સેનાતણુ નહિ પાર ઉદાર તે નિર્મળો,
 આવે કેઇ અન્ય, ભૂપતિ લેઇ ભેટણુ,
 કુ વર કરે અગીકાર, સેવકજન તેતણુ ૧૪
- આવે અરધે પથ, કુ વર આશા રૂળી,
 સાથે લીધા તેહ, વ્યાપારી મન રૂળી,
 નેમવિજય કહે એમ, આગે બહુ વારતા,
 સાભળતા ખુશાલ, શ્રોતા દિલ કારતા ૧૫

દુહા

- એક દિન સરવર તીરથે, સેના લે વિશ્રામ,
 વારૂ દેખી વાટિકા, કુ વર કહે તવ આમ ૧
- વ્યવહારી તે તેડીને, બેસાડયા શુભ ઠાણુ,
 તમે મિત્ર તમે બધવા, કહિયે કરો પ્રમાણુ ૨

૧૨ ભલભલા—“ ભનાભલા ” કિશોર—તરણુ ધોડો—વછેરો
 ૧૩ નાની—બદક કે તોપ—તાર—વાઘના—ગભીર “ગુહીર” ઘેગ અવાજ
 વાળા નિ સાણુ—નગાર દુદુભિ—કા ૧૪ ઇ—કઇ અન્ય—
 ‘ આણુ ’ પ્ર—૧ આણુ પ્ર—૨ ૧૫ રૂળી—“ રૂળી ” ૧૫ ખુશાલ—“ ખુસિ
 ચાલ પ્ર ૨ ૧ વારૂ—સુદર ૨ ઠાણુ—સ્થાન

કોઈક પુણ્યના યોગથી, જો તે દેખુ નેણ,	
સફળ કરૂં મ સારડો, સુખિયા થઈએ સેણ	૩
બવહારી કહે રાજવી, ધરો ભાટનો વેપ,	
કેડ કટાગી પામગી, કરી પોટલીઓ પ્રેમ	૪
તે નિમુણીને હરખિયો, ચ દ્રશ્યુત તે વાર,	
મ િ ત્યહા બોલાવીને, ભાખ્યો ધર્યો વિચાર	૫
મત ડોઇ ડેને કહો, ગોપી રાખને વાત,	
અમો જાશુ સહી આગળે, કામ અછે મુવિખ્યાત	૬
મેજો હોયે તે(ભુ) પુરે, તમ અમ નિશ્ચય એમ,	
અવહારીને રાજી, સાથે વહિયા પ્રેમ	૭

ઠાણ ૧૦ મી.

(મુણુ બેહેની પિઉડો પરદેશી—એ દેશી)

અન્ધ અમૂલકે કુ વર વહે, બે સાથે તે વણિકને લેવે ર	
તીને તાબ પ થને જોવે, જોજો અચરજ હોવે ર	૧
સાલજો બ ધવ વાત સનેહી, એની પ્રીતિ હશે કેહી ર,	
વેહેલો જઈને વદન વિલોકુ, દુર્લભ મુજને નેહી ર સાં ૨	
કાખ્યો પ થ બહુ પહોઆ વેહેલા, જાણે હુતા વેહેલા ર,	
માળીને ધરે દીધલા ટેરા, જાણી ગૃહ ભલેરા ર સાં ૩	

- ભાટ જાણીને ભડિત કરે એ, નીનાર કુવર લઈ દેવે રે,
 દેવે કુમીને માણી લેવે, દામ ચક્રી વગ દોવે રે સાં ૪
- કુળ પુત્ર માણીને જોવે એમ, નામ કહો ધની પ્રેમ રે,
 ભૂપતિ કુળ છે એવો પુત્ર પ્રેમ, ન દન ન દની તેમ રે સાં ૫
- કટી મુગ્ધાવી વાત ગનાળી, ગિયણવતી તમ જાણી રે,
 પાળી યાવન પ્રેમ પ્રતાવી, ગદિયા મુર મદુ ભાણી રે નાં ૬
- અદ્રશુખતનુ વિલીવા મેચો, રમણી રમણ એ જોડ્યો રે,
 સરખા મગળી લેટી પ્રભુ એ જોડ ભાળી અરદેચો રે નાં ૭
- કીડા ગગન દિન નિન કુવરી, આથે જાતુ પન્ધિાર રે,
 જોવે અગોક વારી તે જાતે, ગમતી જાગૃતનાર રે નાં ૮
- નાભળી કુવરને ઠગ વાધ્યો, મનમથ જાતુવે નાધ્યો રે,
 મુદ્દર પેટેની ભૂગણ નાગ, નાનીતોણ પદ લીધો રે. સાં ૯
- વારી માની ઉનાગ કીધા, મનમથ રેગ લીધા રે,

એક કહે બાઈએ વર કહે, લાગે અમૃત કૃપડો રે,	
બાન્યવન નુ એવો પાનીશ, નોબાગી વગ મુપડો રે	નાં ૧૩
એક કહે વર ભૂમિ બચેન, દીકા મે ન મલોગ રે,	
એક કહે શું બેઠેન પોમાઈ, મુલો લપ્પ પટકેગ રે	નાં ૧૪
એક કહે મે ગાબજ્યો ઉત્તમ, નિરૂપમ ઉપના કેળી રે ?	
ચાહ જાણે વામાંગના એવો, ધન્ય દેખે નન કેળી રે	નાં ૧૫
કોઈ વખાણે કુવખાણે કોઈ, આપણા મુખને મનડે રે,	
ધર વમાગ્યુ એક આગળે કુ વગ દશનને કગડે રે	નાં ૧૬

હાંસી.

શીવવર્તી જોવે નહિ, મખીઓ કનની કેનિ,	
એક એક ને આપવે, જોવે મનશુ મેળી	૧
માહોમાહ ખુશાવ તે, હોવે જાગા નોય,	
પરની મીકી વાગડી, કરના બુ મુખ હોય	૨
(યત) ભૂમિજોજન ને પગ ધર, પનાની પરવાન,	
નવા સ્નેહ નૂડાવથી, નીક પગ નિદા આશ	૩
એક કહે ફરે વને, મગ્યો કપી પેગ તેહ,	
નો કોગે હોય ચાટડી, છાટી દેભે દો	૪

એક કહે નન બોલીએ, દૂરે મુમ ગી લેહ,
 જે આવી હુમરે વશ્યા, નવલો ધરિયે નેહ.
 નેહુ નિના મ ગે રહે, નેહુ વિદેશી લાણ,
 મનમા આવી જે મજ્યા, મોષે તન મન પ્રાણ
 મહિએ ! જીલવની કહે, એવો મ કમે ગપ,
 જે લખિયો આ ભાગમા, પામી ન દીને દોષ

૫

૬

૭

હાળ ૧૧ મી.

(નીહરવી વેગળ હૂંઈ રહી—એ દેશી)

વાતલડીએ વેગ વમાવિયુ,
 મનમાહી દો, વાધ્યો બહુ દ્રેષ કે,
 તાતા વોચન તવ કર્યા,
 હુઆ વિષ ભર્યા દો, હુઆ ગાનની કેષ કે
 એક વાતે મુખ ઉપરે,
 એક વાતથી દો, દોરે કલપાત કે,
 અમ કહે એક વાતથી,
 એક વાતથી દો, પાનિકધણુધાત કે
 લેજે પ્રીત જે મનનલી,
 દીના માગી દો, ગીધો તન નાગ કે,
 નાકો નયનવી નેહ્યો,
 દુનો પહેલો દો, પોતે સુવિવાન કે
 નિર્નેશ નીર ખૂટે વહી,

વાત૦ ૧

વાત૦ ૨

વાત૦ ૩

મ્યાન કરો તમે માનશું,
બળ રાખો હો, પ્રભુ એવું પાપ કે;
પરધરતી પર રાજવી,
કેમ કીને હો, એવી જે બલાય કે.

વાત૦ ૯

એવે ગજ પરે ગડગડયા,
ઢાલ ઝાગી હો, ગરવા નિસાણુ કે;
ધરા પણુ ધડકડે ધડકે શું,
સેના આવી હો, એવે સહી નાણુ કે.

વાત૦ ૧૦

કર ઝહી તેહ કુમારશુ,
લેઈ ચાલ્યા હો, સેનાતણે સંગ કે,
કોધે અનલ દવ પૂરિયો,
ચિત્ત ભરિયો હો, ભૂપતણે અંગ કે.

વાત૦ ૧૧

પાછો વળવા પ્રેમશુ,
ભાવ જાણિયો હો, વાણિજ વિચાર કે,
સુવચનશુ સમજાવિયો,
નવ કીને હો, એવો નિરધાર કે.

વાત૦ ૧૨

ના કહે નૃપ અંગજ તદા,
વાણિજહણનો હો, મેં લીધો નેમ કે;
મંત્રી સાજન આવિયા,
મળી લાખે હો, મહુએ મળી એમ કે.

વાત૦ ૧૩

૯ મ્યાન કરો—(તાત્કાલે) “ માન કરો ” પ્ર ૧-૨. ૧૦ ઝાગી
—એક પ્રદાનું વાપ.

૧૧ કોષ ૬૦—જેમ ૬૧ (દાવ—વન) અનળ (અગ્નિથી) પૂર્યો
દાવ તેમ તે કોષે બરાબો ભરિયો—(કોષ) “ ભાગિયો ” ભૂપત—ભૂપતુ ૧
—અનુમ ૧૨ વાણિજ—વાણિયા—વેપારી.

Bharatiya Vidya Bhavan's Granthagar

Call No. 21.પ. / દુમ / ૧૫૩૪

Title અનિતા.

વાત૦ ૧૪

Author દુમકેતુ.

I B — This book is issued only for one week till

વાત૦ ૧૫

to be issued after

Date of Issue	Borrower's No	Date of Issue	Borrower's No
0 JUN 1961	1534		
5 JUL 1961	1611		
7 JUL 1961	244		
JUL 1961	909		

વાત૦ ૧૬

વાત૦ ૧૭

દુહા

કુવર કહે સુણને તમે, એવું પરમ વચન,	
એ નારી પરણુ નહિ જ્યાં લગી કુશળ તન	૧
જે વાતે દુખ ઉપજે, લોક કરે ત્યમ હાસ,	
કીજે કામ ન એ કદા, કરતા હોય વિનાશ	૨
સિ હરથ રાજતણુ, કુલ લાજે સહિ એમ,	
આવ્યા શુ' તમે જાણીને, એમ કરો પ્રભુ કેમ ?	૩
તુ નવ મળિયો તેહને, કયાથી જાગ્યું વેર,	
પરણ્યા પછી જેમ પૂરવે, તે કરજો તમે પેર	૪
જહુલા જોલ જોલાવિને, મન આણ્યું તમ કામ,	
નહી વરો કેમ કુવરોને, લાજતણુ એ કામ	૫

ઠાળ ૧૨ મી

(શિયાળો ભલે આવિયો—એ દેગી)

મન નૃત્યા માનવીતણા,	
કુણ સાધે હે, સખી સાધણહાર દે,	
કેણે તે કાઈ ચાલે નહિ,	
મત આવો હે, જે ડાઘા મોનાર	દુઆ ૧
દુઆ હરખ વધામણા,	
સોઢામણી હે, મેના ઉછરગ દે,	
સાજન સહુ મુખ પામિયા,	
માહોમાહે હે, સ તોય અલગ	દુઆ ૨

૧ પરમ—“ પ્રેમ ” ૨ એમ કરો ધન—(કુવરની સાથે આવેલા મારી આદિના વચન) ૩ પૂરવે—પાનવે (૨)

૧ કાઈ—“ કાઈ ” ૨ દુઆ—“ દુઆદે ” ૩ ૧લી દિગ્ગજ—કિમન

- શીલવતીને સખી કહે,
 તુજ પ્રીતમ હે, રીમાણા બેર કે,
 પાણિગ્રહણ માને નહિ,
 થઈ બેઠો હે, ચિતડુ કરી આર
 અણદીઠા કેમ ઉપન્યુ,
 પૂરવડુ હે, ભવિ ભાવિત વેર કે,
 લેહેર હુઈ કૃત કર્મની,
 નિજ મર્મની હે, નિમુણા હવે પેર.
 પ્રીતમ જે નવ પેખિયો,
 નવ નિરખી હે, જેતુ નિજ નાર કે;
 હુહવણ પામે ઇલાપતિ,
 હઠ આપો હે, તાણ્યો એ કિરતાર
 તો હુ' કેમ જઈ વીનયું,
 કેમ રાખું હે, પિઉડાને થોભાય કે;
 નજરે આવે ભો નાહલો,
 વાહલા ભણી હે, હુ' લોભે લોભાય.
 વાહલા વસે જે વેગળા,
 તમ અતિ ભલા હે, કેમ જોલ કહાય કે;
 ભો મુજને પિઉ છોડશે,
 મુજ રહેશે હે, ક્યહા એ મન લાય.
- હુઆં ૩
 હુઆં ૪
 હુઆં ૫
 હુઆં ૬
 હુઆં ૭

ખીલ કહે બેહેની સુણે,

તુજ વળિયો હે, સખિ દિવસ એ આજ કે;

હા વાળી તુજ વલ્લભે,

સહિ થાશે હે, મનવાંચિત કાજ.

હુઆં ૮

તારે પિતાએ મનાવિયો,

શુભ વચ્ચને હે, નયને ધરી નેહ કે;

શીલવતી હરખી ઘણું,

તવ આપણે હે, સુખ પામી દેહ.

હુઆં ૯

લીધું લગન સોહ્યામણું,

વળી ખાંધી હે, ચોરી ચિત્ત ચૂપ કે;

ચૂપ ધર્યો વર શીશમાં,

હાથેવાળો હે, કીધો ત્યહાં ભૂપ.

હુઆં ૧૦

હયવર ગજવર આપિયા,

પંચ પંચ ને હે, સખિ સહસ્ર સમાન કે;

શત પંચ પંચ આખ્યા ભણી,

રથ શકટી હે, સુંદર ઉપમાન.

હુઆં ૧૧

આપિયાં કર મૂકામણે,

કંઈ કોટિ હે, તિમ રમણની રાસ કે;

વસ્ત્રઆભૂષણ આપિયાં,

સહિ સુંદર હે, વળી મુગટ જે ખાસ.

હુઆં ૧૨

૮ વલ્લભે—“ વાલ્લભે. ” ૯ આપણે—પોતાને. ચૂપ—ચોપથી.

૧૧ પંચ ઇં—પાંચ પાંચ હજારે ધોડ ને હાથી આખ્યા. રથ ઇં—

રથ અને શકટી (ગાડી) પાંચસો પાંચસો આખ્યાં એવી આખ્યા ભણી છે—

કપન કથું છે. ૧૨ રમણની—રત્નની. રાસ—રાસી—દગસો.

- દીધો દાયજો દીપતો,
જાનધઆ હે, હરખાવિયા મન કે;
યથાશક્તિ જોપે કરી,
નવ રાખ્યો હે, અનૂરો મન. હુઆં ૧૩
- મન વિલુ કંરમેજો કર્યા,
મન જાણિયો હે, દાયજો જે દીધ કે;
અસંસી જેમ સંસા વિના,
તેમ કુંવર હે, સધળું જેમ કીધ. હુઆં ૧૪
- શીલવતી નિજ પિઉતણો,
પાલવ બાંધ્યો હે, વધિયો જવનેહ કે;
અંદ્ર સૂરજ જે સાક્ષી કર્યા,
જેમ જે જણાં હે, ના-પે કહ્યાંએ છેહ. હુઆં ૧૫
- શીલવતી હજવે કહે,
નિમુણીજે હે, પિઉ પ્રાણાધાર કે;
ચોરી કરી પલ્લવ ગ્રહો,
વધારવા હે, જાહુલો સંસાર કે. હુઆં ૧૬
- નેમ કહે કૃતપુણના,
તેહ ફળિયા હે, મન મનોરથ જેહ કે;
આશા સહુ સફળી હુધ,
હાજ બારમી હે, કહે અવિહત નેહ. હુઆં ૧૭

૧૩ જોપે—જેથી (?) અનૂરો—અપૂર્ણ. ૧૪ અસંસી—જડ. સંસા—
ચેતના—જ્ઞાન. ૧૫ જવનેહ—સ સારતી પ્રીતિ. નાપે છં—જેમ જે જણાં
એક બીજાને કાંઈ જગ્યાએ છેહ ન આપે. આ કડી પ્ર. ૧ લીમાં નથી.

૧૬ “ હજવે—” હજુછે ” નિમુણીજે—સાંભળિયે. ચોરી—“ ચડરી”

૧૭ અવિહત—“ અનિદક ”—અખંડ.

કહા.

- રાખ્યો માસ લગે ત્યહાં, રાજ્યો જાહુ પ્રીત;
વિવિધ ખ્યાલ વિનોદશુ, ધરતો સહુશુ હીત. ૧
- મીઠળ કરથી છોડિયાં, ઉત્સવ કરી અપાર;
શીલવતી આવી ત્યહાં, સોળ સજી શણગાર. ૨
- ગગને ઘન અબ્રહુ જળહુ, ગાજે કરે કલોલ;
મરૂત જેમ પરજન્ય ઘટા, હુઆ દૂર ઝકઝોળ. ૩
- વિલખી થઈ વામાંગના, (સ્ત્રી) અણખોલાવી જામ;
નયન ભરી નિરખી નહિ, તરૂણી ચિંતે તામ. ૪
- મુજને અવશુણુ માહરો, દાખીજે જાહુ પ્રેમ;
કિણુ કારણુ દુહવ્યા કિણુ, સાચુ કહેજે તેમ. ૫
- અળખા એમ ન છ'ડીએ, નિકલ'કી નિહોપ;
નારી વચને તેહને, હેડે વાધ્યો રોપ. ૬
- મહિપતિના મંદિરથકી, પહોત્યો દૂજે કામ;
શીલવતી દિલ વાતડી, રાખી આવે ધામ. ૭
- મંત્રીને કુંવર કહે, ચાલોજી હવે વેગ;
માગો મહિપતિ આગન્યા, સાહુ સમીપે તેગ. ૮

૩ ગગને—“ ગગન. ” અબ્રહુ—અબ્ર—વાદનાં. જળહુ—જળ. મરૂત—(મારૂત) વાયુ. પરજન્ય—મેથ. વાયુથી જેમ મેથની ઘટા દૂર થાય છે. તેમ શીલવતીથી તેનો સ્વામી દૂર થયો.

૪. વિલખી—(વિલસ કપરથી) વીલી વામાંગના—સ્ત્રી. જામ—જેને ચિંતે—વિચારે. તામ—તેને. ૫ મુજને—“ મોદને ” દાખીજે—મતાવો. કિણુ કારણુ—શામાટે ? દુહવ્યા—દૂમગ્યા. ૬ નિકલ'કી—નિ'કલ'કી.

૮ સાહુ—અદણુ કરે. નેમ—તરવાર. અથવા સા (તે) હું સમીપે તેમ જેની અગામી બહુ છે

શીખામણુ દીધી લલી, પુત્રીને નિજ માય;
પ્રિય મન ચાલે સાસરે, મુજશ વરે તે કાય.

૯

ઢાળ ૧૩ મી.

(મનમોહન, મનમોહન પાવન દેહડી છ—એ દેશી).

નિજમાતના, નિજમાતના ચરણકમળ નમી છ,

તેમ તાતના, તેમ તાતના પ્રણુગી પાય હો;

મન વા'લી તન વા'લી શીલવતી કહે છ.

નયણે તે નયણે તે આંસુ આણીને છ,

શુણવંતી શુણવંતી શુણ સમજાય હો.

મન૦ ૧

માતાછ માતાછ બે.કર જોડીને છ,

વિનવીએ વિનવીએ વિનતિ જેહ હો;

વિછડિયાં વિછડિયાં વા'લાં દોહિલાં છ,

મળવાનો મળવાનો આંસો તેહ હો.

મન૦ ૨

જે તનમાં જે તનમાં મનમાં નેહવો છ,

તે છાંડી તે છાંડી આપે છેહ હો;

પરદેશી પરદેશી જે હોય પ્રાહુણા છ,

પણ જાણી મન આણી રાખવો નેહ હો.

મન૦ ૩

મન ઓછા મન ઓછા જે હોય માનવી છ,

ત્રટકીને ત્રટકીને ત્રોડે પ્રીત હો;

નવ રાખે નવ રાખે અતે એહવો છ,

દિલ છાંડી દિલ છાંડી હિતમં રીત હો.

મન૦ ૪

અંગજ હું અંગજ હું પ્રાણુથકી ધણી છ,
વાહાલી ને વાહાલી અધિકી હુતિ હો;
તેથી છું તેથી છું દૂર દેશાંતરે છ,
ફરી પાછી નહિ આછી આવણુ ખાંતિ હો.

મન૦ ૫

નારી તન નારી તન પિઉને આશરે છ,
ળીન્ને પણ ળીન્ને પણ માત આધાર હો;
અળળાને અળળાને પ્રિય પળ દોઈ છે છ,
નહિ ત્રીન્ને નહિ ત્રીન્ને કોઈ સંસાર હો.

મન૦ ૬

તે કારણુ તે કારણુ હું તમને કહું છ,
તમે કરજો તમે કરજો સાર સંભાળ હો;
મુજ આપો મુજ આપો માતા ! આગન્યા છ,
સાસરડે સાસરડે જાતાં ખુશાલ હો.

મન૦ ૭

તવ નયણે તવ નયણે બહુ જળ રેડતી છ,
નંદનીને નંદનીને કહે એવી વાણુ હો;
ઘણું ખ્યારી ઘણું ખ્યારી પ્રાણુથકી સુતા છ,
તુંહી તનમાં તુંહી તનમાં અમૃત ખાણુ હો.

મન૦ ૮

જન સ્થિતિએ જન સ્થિતિ એવી સંસારમાં છ,
પુત્રીતણે પુત્રીતણે પરધર વાસ હો;
ઘણું દુખિયાં ઘણું દુખિયાં વિછડતાં હુએ છ,
વળી તનથી વળી તનથી મૂકે નિઃશ્વાસ હો.

મન૦ ૯

સાસરડે સાસરડે સાસરિયાંતણી છ,

મતળ ડે મતળ ડે તેની આણુ હો,
પ્રીતમનો પ્રીતમનો વિનય સાચવે છ,
જ્યમ લહિયે જ્યમ લહિયે કોટિ ક'યાણુ હો મન૦ ૧૦

શીખામણુ શીખામણુ દીધી તેહને છ,
સાજનની સાજનની માગી શીખ હો,
શુભ દિવસે શુભ દિવસે બેહુ સીધાવિયા છ,
બોલ તી બોલ તી વાણી ઇખ હો મન૦ ૧૧

સાથે તવ સાથે તવ રાજન આવિયો છ,
સાજનિયા સાજનિયા નયણુથી ધાર હો,
બહુ પ થે બહુ પ થે જેહ બોલાવિયા છ,
વળિયા તે વળિયા તે વર પરિવાર હો મન૦ ૧૨

મન જાણે મન જાણે જન્મની ભૂમિકા છ,
સહિ હોવે સહિ હોવે દૂર મત ત હો,
પીયરિયા પીયરિયા ક્ષણુ ક્ષણુ સાભરે છ,
વીસરિયા વીસરિયા છે નવ જ ત હો મન૦ ૧૩

નિજ સખિઓ નિજ સખિઓ વાત બનાવતી છ,
મારગડે મારગડે ચા'યા બાય હો,
અનુકમે અનુકમે ખડોત્યા તે પુરે છ,
રાજનછ રાજનછ પ્રેમે લરાય હો મન૦ ૧૪

નિજ નગરે નિજ નગરે રગ વધામણા છ,
સિ હરથને સિ હરથને મન બહુ કોડ હો,
ગીત મધુરા ગીત મધુરા ગાવે ગોરડી છ,
રાગ સરસે રાગ સરસે હોડાહોડ હો મન૦ ૧૫

નર વરૂ નર વરૂ લાવે લેટને છ,
 ઘણું સરસાં ઘણું સરસાં જે દિય આય હો;
 બહુ બાંધ્યાં બહુ બાંધ્યાં તોરણ મંદિરે છ,
 મનમાંહે મનમાંહે હરણ સવાય હો.

મન૦ ૧૬

ગુણ ગાવે ગુણ ગાવે લોક ટોળે મળી છ,
 કાઈ ભાળે કાઈ ભાળે ભામની રૂપ હો;
 દોય મુજે દોય મુજે માત લે ભામણાં છ,
 તેમ હરજે તેમ હરજે સિંહરથ ભૂપ હો.

મન૦ ૧૭

સોહમનિં સોહમનિં શુદ્ધ પરંપરા છ,
શ્રીવિજય શ્રીવિજય પ્રભુ સુરીંદ હો;
 જે દેખ્યે જે દેખ્યે દુરિતને ભાજતા છ,
 જશ ગાને જશ ગાને લહિયે આનંદ હો.

મન૦ ૧૮

વર તેના વર તેના, ચરણ પસાઉક્ષી છ,
 પૂરણ એ પૂરણ એ, પહેલો ખંડ હો;
 નર નારી નર નારી, લહો મુખ સાંસતા છ,
 વક્તાને વક્તાને, શ્રોતાને ધમંડ હો.

મન૦ ૧૯

ઢાળ તેરમી ઢાળ તેરમી, નેમવિજયે કહી છ,
 પરણીઉ પરણીઉ, પેલા નાર હો;
 સહુ મુણજે સહુ મુણજે, આગળ વારતા છ,
 સાંભળતાં સાંભળતાં, સદ્ગણ સંસાર હો.

મન૦ ૨૦

इति श्रीशीलवती चरित्रे प्रथम खंडः समाप्तः

૧૬ દિય આય—આવીને આપે. ૧૭ દોય મુજે—વરવડુ બન્નેના મુખ ઉપર. ૧૮ સોહમનિં—મુક્તિપથને (?) સુરીંદ—સુરીંદ્ર—સુરીઓમાં ઇન્દ્ર નેના. ભાજતાછ—“ભાજ હો.” ગાને—“ગાન.”

ખંડ ૨ જો.

હાહા.

શેષ ફણી સેવે સદા, જ્ઞાન ધ્યાન નિશ દીક;	
કમલા સમ પ્રભાવતી, કાંત એ જગતહ ઇંક.	૧
કર્મ—ક્રીનાશ દૂરે કરે, પામી લોકનો પાર;	
અલોક મુખ જે આલમાં, તે પ્રણમું સુખકાર.	૨
રાજા ઉત્સવ અતિ કરે, કુંવરતણે પેસાર;	
હાટશ્રેણી શણગારીને, માડયાં નૃત્ય હબાર.	૩
સિંહરથ રાજા હેજશુ, વહુઆરને સુખકામ;	
પંચ દિયાં પરગટ કરી, મહર્ષિક મોટાં ગામ.	૪
શીલવતી પાચે નમી, સાસુને બહુ પ્રેમ;	
અવિચળ જોડી તમતણી, લહેજો હેમ ને જેમ.	૫
મિત્ર અછે ચંદ્રશુભનો, વસુદત્ત એવે નામ;	
મળિયો તેવે હિત કરી, જોઠા દોય સુકામ.	૬
નારી ખખર નેહે કહો, જોલે વસુ તે વાર;	
ચંદ્રશુભ જોલે નહીં, રાખ્યો હિયે વિચાર.	૭
વળી પૂછ્યું તેણે ફરી, નારી રૂપ નિહાળિ;	
પુણ્યવંત જે પ્રાણિયા, પામે એવી બાળિ.	૮

૧ જીને ખંડ આરંભતાં કવિ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને પ્રણામ કરવા

૩૫ મંગળ કરેછે: શેષ ઈન્—શેષની ફણા જેનું સેવન કરેછે. દીક—દિવસ.

૨ ક્રીનાશ—યમ—યમદૂત. અલોક મુખ—અલોક આદિક. ૩ પેસાર—

પ્રવેશ. શ્રેણી—દાર—પકિત. ૪ મહર્ષિક—મોટી સમૃદ્ધિવાળાં—સારા ઉત્પ-

ન્નવાળાં. ૫ વસુ—વસુદત્ત.

કુવર કહે છામો રહે, કરતો કૂડ તોફાન;
એ અકુલીણી કામની, કેવું એહને માન ?

૯

ઢાળ ૮ મી.

(કેસરવરણો હો, કાઢી કમુળો મારા લાલ—એ દશી)

નજરે નિહાળો હો, જોલ સંભાળો મારા લાલ,

કામિત ટાળો હો, વાંકા મહાલો મારા લાલ;

તું રઢિયાળો હો, હોયે કેમ આળો મારા લાલ,

ફૂર નિકાલો હો, વિરહી ચાળો મારા લાલ.

૧

શીલવતી સારી હો, મોંહનગારી મારા લાલ,

મુકર્મની ક્યારી હો, પ્રેમદુલારી મારા લાલ;

કુસંગે ન્યારી હો, શુદ્ધ વિહારી મારા લાલ,

આપ સજારી હો, શીલે સમારી મારા લાલ.

૨

તું મુજ વાલો હો, થા મત કાલો મારા લાલ,

વયે મતવાલો હો, ક્રોધને પાલો મારા લાલ;

સીધા ચાલો હો, વૈર મ ઘાલો મારા લાલ,

પ્રેમ નિવાલો હો, ભરિયે ખ્યાલો મારા લાલ.

૩

કિન્નરી નારી હો, અપહરી ભારી મારા લાલ,

હરણી હારી હો, નયણકટારી મારા લાલ;

શ્યામા તારી હો, કામ અટારી મારા લાલ,	
નારી શ્રીકારી હો, દોષ નિવારી મારા લાલ.	૪
સ્વર્ગથી છૂટી હો, નારી વિખૂટી મારા લાલ,	
આણી સુટી હો, અપહર હુટી મારા લાલ;	
ભાગ્યે મોટી હો, વરપે છોટી મારા લાલ,	
લજ્જા મોટી હો, વાંચિત પોટી મારા લાલ.	૫
વેણી કાળી હો, ચૌવન ળાળી મારા લાલ,	
એહથી ખુશાલી હો, જો જો ભાળી મારા લાલ;	
આછિ આવી હો, કો સુરખાળી મારા લાલ,	
વિધયની જાળી હો, પાપ પખાળી મારા લાલ.	૬
પુણ્યની પ્રાણી હો, વરણે જાણી મારા લાલ,	
તરણી આણી હો, ભાગ્યે તાણી મારા લાલ;	
એવી વાણી હો, વિધયની માણી મારા લાલ,	
નિસુણી સયાણી હો, તે શુણખાણી મારા લાલ.	૭
એ સહી ઉણી હો, પાપ વિહુણી મારા લાલ,	
કાજ અકુલીણી હો, પ્રેમ વિહુણી મારા લાલ;	
કરમે કૂડી હો, પરમ નર સૂડી મારા લાલ,	
નરકની કુડી હો, રોપે અંડી મારા લાલ.	૮

૫ સુટી—(?) પોટી—પોટાકાશ. ૬ આછિ—સુંદર. પાપ પ-ખાળી—પાપને જોણે ધોયાં છે એવી.

૭ પુણ્યની પ્રાણી ઇ—એ પુણ્યવાન પ્રાણી રૂપ છે એમ એના વર્ણ (રંગ) ઉપરથી અમે તેને જાણી (જાણખી) છે. એવી ઇ—એની વાણી એવી છે કે જાણે વિધયની બરેલી માણી—માણ—ગાગર હોય. “ માની.” પ્ર: ૨. નિસુણી—સાંભળી. સયાણી—શાણી.

૮ પાપ વિહુણી—પાપ વગરની. કદાપિ તમે કહોહો તેમ એ પાપ વગરની છે, તોપણ એ પ્રેમની વાતમાં ઉણી—ઓછી છે. કાજ ઇ—એનાં

મૂકી ટાળી હો, એમ વિચારી મારા લાલ,
કીધી ખ્યારી હો, પેહેલા વારી મારા લાલ;
વાત વિચારી હો, સૂધી ધારી મારા લાલ,
મૂઠ ગમારી હો, જે કરે ત્યારી મારા લાલ.

૯

એમ ન કીજે હો, નેહ વહીજે મારા લાલ,
પ્રેમ પાળીજે હો, હીણુ ન થીજે મારા લાલ;
સંત ન ખીજે હો, લાહો લીજે મારા લાલ,
દૂરીજન છીજે હો, પીયૂષ પીજે મારા લાલ.

૧૦

ઉત્સાહને પાળે હો, કુપ્રીતિને નિષ્ટાળે મારા લાલ,
વેણુ સંભાળે હો, પંચની માલે મારા લાલ;
વૈર ન ચાલે હો, વિરહો ચાલે મારા લાલ,
મધ્યમ કાળે હો, એહવો સાલે મારા લાલ.
ઉત્તમ એહી હો, બહુલ મનેહી મારા લાલ,

૧૧

કાજ અકુળવતી સ્ત્રી જેવા છે સૂડી—તન્ને કામગાની સૂડી ૩૫ રાગે ઇ—
કોધમા તે ચંડી (કોધવાળી સ્ત્રી) જેવી છે.

૯ ત્યારી—તૈયારી (એવી સ્ત્રી સાથે પ્રેમ કરવાની) પ્ર. ૧ લીમા
“ ન્યારી ” પાઠ છે, એ માન્ય રાખિયે તો એ વાક્ય મિત્રનું કહેવું બાણુ.

૧૦ હીણુ—“ દેમ ” પ્ર. ૧ થીજે—થવુ. છીજે—ક્ષીણ થાય.

પીયૂષ—અમૃત ૧૧ કુપ્રીતિને—“ કપ્રીતને ” પ્ર ૨૭ “ પ્રીતિને ” પ્ર. ૧
લી. સાલે—મલાદ્વડે?

- સુદર છે જેહી હો, છેહ મ દેઈ મારા લાલ,
હઠમતિ કેહી હો, બાણે તેહી મારા લાલ,
કહિયે કેહી હો, સેણુ સુવેહી મારા લાલ ૧૨
દેખીને દાઝે હો, પ્રેમને ઝાઝે મારા લાલ,
નીખરહ કાજે હો, શુ નવ લાજે મારા લાલ,
મોટી મહીણી હો, પચ પ્રવીણી મારા લાલ,
મારગ ઝીણી હો, નિજુથી ખીણી મારા લાલ ૧૩
એહવી વાતે હો, વિન વળી રાતે મારા લાલ,
પાચને ખાતે હો, બેશી પાતે મારા લાલ,
બહુલી તાતે હો, વણુસે જાતે મારા લાલ,
દુર્વચ ધાતે હો, હેમને લાતે મારા લાલ ૧૪
એમ દોઈ મિતા હો, પ્રેમ સ જુતા મારા લાલ,
વાતે ખુતા હો, રાતે ન સૂતા મારા લાલ,
નરમ ચમતા હો, કુવર તતા મારા લાલ,
નેમ કહે શ્રોતા હો, સુણજે સ તા મારા લાલ ૧૫

કુહા.

આગે હૂતી તાહરી, પ્રીતડલી [જ] અડોલ,

૧૨ મ દેઈ—ન દેવો. હઠ મતિ ઈ—જેભણે છે તેને હઠ મતિ કે
ઇ—કેવી હોય? અર્થાત્ તમે સુખણુ છે ગારે તમારે ઝોરી હઠ કરવા ધરે
નહિ સુવેહી—સુવેદી—સુખણુ ૧૩ ઝાઝે—જહાજે—વહાણે નિખરહ
ઈ—(૧)

૧૫ મિતા—મિત સંજુત—મયુક્ત વતે ખુતા—વાતોમા મરાગુપ
યમા નરમ ઇ—(૧)

- છઠ્ઠેને ફેરે હો, પૂર્વ દિશ સામી રહી,
જોલે શુભલે અવાજ. પ્રીત૦ ૧૪
- જે હોયે આ થાનક હો, છાનો નર જો કો રહ્યો,
વ્યંતર વા વૃદ્ધિદેવ;
ક્ષત્રિનો નંદન હો, આનંદ દિયે કુળે,
રાખજો અગળા હેવ. પ્રીત૦ ૧૫
- મેં તો વર વરિયો હો, શીલવતીપતિ,
ળીજો નહિ એ સંસાર;
આપણી શક્તિ હો, ઢાંકી ચૂપ કરી મત રહો,
સાતમે ફેરે છે સાર. પ્રીત૦ ૧૬
- નાખે તે જેવે હો, તેવે કુંવર ધર્યો ત્યહાં,
અહિયો રતનખુર ચોર;
પાપી તું પ્રાણી હો, જાણી મેં તુજ વાતડી હો;
કરતો કરમ અઘોર. પ્રીત૦ ૧૭
- નાખ્યો તે કુંડે હો, ભુંડી ભુંડી ગતિ જાણી,
પુરૂષ સુવરણ તામ;
થયો તેણે દીઠો હો, મીઠો કુંવરે તે લોચને,
કુંવરી કરે પરણામ. પ્રીત૦ ૧૮
- નવમી એ ઢાળે હો, જોડી દય મળી જલ્લી,
પામ્યા હુરખ અપાર;
નેમને શાતા હો, રાતા માતા માનવી,
પામે રિદ્ધિ પરિવાર. પ્રીત૦ ૧૯

૧૪ પ્રૃથ્વ ધ૦—અગ્નિમાં મનુષ્યનો હોમ કરવાથી સુવર્ણનો પુરૂષ થઈ
નય એટલા માટે. શુભલે—સારે ૧૫ હેવ—એવ—નિશ્ચય. ૧૮ તામ—
ને. તેને સુવર્ણનો પુરૂષ થઈ ગયેલો દીઠો.

ફુલો.

- કુંવરી દેખી કુમારને, રૂપે મદન મહત્ત;
મન માન્યુ' ઘણું માનની, કામિની કામ લહંત. ૧
- કુંવર જોલાવે તેહને, શીલવતીનો નાહ;
કહે તે કુણું સ્થાનક વસે, જેશુ તુજ ઉમાહ ૨
- તાત ભણી નિમિત્ત કહ્યો, ચંદ્રશુભ કુમાર;
સાંભળીને વર મેં વર્યો, પણ નવ જાણું સાર. ૩
- પ્રેમ ભરી એમ પ્રેમદા, મધુરા જોલે જોલ;
પરણા પ્રેમ ધરી કરી, મૂકી દિયો કુજોલ. ૪
- જ્ઞાતિ કુળ નવ જાણિયા, તું કયમ કરે વિવાહ;
મેં વરિયા નારી કહે, પૂરણ કરો ઉછાહ. ૫
- દીધી કળશની સ્થાપના, સાક્ષી દિનનિશીકાર;
ત્રીજી નારી પરણિયો, પુણ્યતણે પ્રતિકાર. ૬
- સુવર્ણ કાઢ્યુ કુંડયી, નીરે શીતળ કીધ,
દીઠે ભવ ભાવઠ ગઈ, સકળ મનોરથ સિદ્ધ. ૭
- નારી મૂકી ભુવનમા, જાંખી પ્રેમ વચન;
હું આવું જવાળી કરી, સચિવતણું જે તન. ૮
- વેગે ત્યાંથી નિમર્યો, મુદ્રાકિત કરી ગેહ;
ચોથે પહોરે તે ત્યહાં, મંત્રી પામ્યો નેહ. ૯

ઢાળ ૧૦ ની.

(ઉડ કલાલણી ભર ઘટા હે—એ દેશી.)

વૃદ્ધ હેઠે કુમાર છ હે, બેઠો શળને લેઈ;	
મત્યવંત શિરોમણિ હે, અનલીળળ ને અલેઈ.	૧
શુભવંત ગરવો ગહુગહે હે, મીઠો અમીય મમાન;	
તેણે મમે ને કાનુક થયું હે, મુળને ઘઈ માવધાન	શુભવંત ૨
થરહર થરહર થરહર હે, ટોલે કાયા તોળી વાર,	
અમળાયે અતિ આકરે હે, મૃતક તોળી હો વાર.	શુભવંત ૩
હુંકારે કાળી ટોપથી હે, કોપગુ કો પોકાર,	
શળધોર વચને ગાજતો હે, ભાજતો નર અકાર.	શુભવંત ૪
હું હું હું મુખ એમ કહે હે, માળે મળળ ઘોકાર;	
ભૃકુટિ ભમાટે ઉર્ધ્વધી દે, ત્રિવલી નિલવટ તાર.	શુભવંત ૫
ભૂમિ પદ પછાડતો હે, મુલયે ગિરિમૃગ;	
કરડા કોળા કાતરે હે, પાંતરે મુળદનાં અંગ.	શુભવંત ૬
ઉછળે ન્યમ ચણા પાવકે હે, ધટ્ટે ઉઠધિ ન્યમ વાર;	
ગર્ભ ગળે મહી ગર્ભાળી હે, ચાલ્યતો ચણકાર.	શુભવંત ૭
દેખી કુંવર કહે ઇનો હે, ધાર પાપી પ્રન્યસ;	

માણેમાણે વળગ્યા તિકા હે, દેતા પદનો પ્રહાર,
 ગડદા ઢીક ચૂકે નહિ હે, ઢી ચણના ધોઝાર ગુણવત ૦ ૬
 અર્કતૂલ જ્યમ વાયુથી હે, ઉડે જ્યમ આકાશ,
 તેમ ગ્રહીને ભુજા ભૂતની હે, નાખ્યો ભૂમિ ઉદાસ ગુણવત ૦ ૧૦
 આકુળ થયો તવ આપથી હે, બોલ્યો વચન વિલામ,
 મૂક્ય કહું તુજ વાતડી હે, હુઓ મુજને ઉત્તમ ગુણવત ૦ ૧૧
 કુવર ગેઠો અગ્રગો મુણે હે, વ્યતરતણો વૃત્તાત,
 મત્રીની દેહ જે નવ બળે હે, નાવે તેનો જે અત ગુણવત ૦ ૧૨
 ઉખળ વાત થયો દેહડી હે, કીધા કઈ ઉપચાર,
 સૂર્યચંદ્ર દ્વય નામના હે, કાતિ છે રત્ન અપાર ગુણવત ૦ ૧૩
 મુખમા રાખ્યા તેહને હે, રોગ ગયો એ દેહ,
 અત વેળા કાઢ્યા નહિ હે, અગ્નિજળ રહિત એહ ગુણવત ૦ ૧૪
 હું સેવક છું રત્નનો હે, તૂક્યો તુજને રે આજ,
 લે દેહ કહી મુખ ફાડિયું હે, કીધા મણિ મુરરાજ ગુણવત ૦ ૧૫
 એકે જળ ખૂડે નહિ હે, ફૂળે રત્ને અગ્નિની ન લીત,
 વળી રણે જન છતિયે હે, કહું છું તુજને હો પ્રીત ગુણવત ૦ ૧૬
 ભુવન મધ્યે દક્ષિણ દિશે હે, શયનતણો પલંગ,
 ચારે પદ છે ચઉ ભલા હે, રત્ન કવચ ઉત્તમ ગુણવત ૦ ૧૭
 ગ્રહજે કહી વેગે થયો ટે, અરૂપી તે ચક્ષરાય,
 ભાનુ ઉદય તે દેહને હે, અગ્નિ અસ્કાર કરાય ગુણવત ૦ ૧૮

૮ તિમ—તે મે ૧૦ અર્કતૂલ—આકાશનું તૂર ૧૩ ઉપચાર—ઉપાય.
 કાતિ—મતિવાળા ૧૪ અગ્નિજળરહિત—અગ્નિ અને જળ વિનાના મત
 લખ કે અનિયત તથા જળથી પરાભવ ન પામે એવા ૧૭ પ—પાયા
 (નીચે) ઉત્તમ—ઉચ્ચ—ઉત્તમ ૧૮ અરૂપી થયો—અતર્ધાન પામ્યો

પોકાર કરે પૃથુલ સ્વરે, રાણી પટની ત્યાય ૬
સ ધિ મુખ દઈ ભુવનમા, લેઈ ગયો કુવરી ડોય,
સાર કરો તમે તેહની, દુખ ન શમાવે કોય ૭

દાળ ૧૧ મી

(મન આણી છ ત્રિન પ્રાણી વાણી જાણિયે ૨—એ દેખી)

રાણી મુખે તે વાણી કહે રાયને રે,
કુવરી ગઈ કહો કેથ,
ગુણની ખાણી અમીય સમાણી ન દની રે,
સાજે હુતી સહી એથ ભૂપતિ સાલજો રે ૧
સ ધિમુખ દઈ ગૃહશુ એ ચોરી ગયો રે,
જેની ન શોધ લગાર,
જેને નરખ્યો વન એ પરખ્યો આપણો રે,
જેવો સઠળ સ સાર ભૂપતિ સાલજો રે ૨
અન્ધ દોડાવ્યા મુલત અલાવ્યા સવ દિશે રે,
દેખી ન કુવરી કનાહ,
ફરી જે આવ્યા મન દુખ પાયા અગમા રે,
ભૂપતિ જોઠો છે જનાહ ભૂપતિ સાલજો રે ૩
કહે કુવર રાજા મુજને પરણાવિયે રે,
વિલખ કરો હવે કેમ ।
ખોલિયો લાલે આલે માનવ કરસણી રે,
પ્રભુજી ધરીને પ્રેમ ભૂપતિ સાલજો રે ૪

૬ પૃથુલ—વિ ૧૧૧ અચાત્ર મોટેથી જૂનો પાડીને રાણી પટની—પટ
રાણી ૭ સ ધિમુખ દઈ—ખાતરિયુ દેખો—ધર દ્રાણને
૧ કેથ—પ્રમા અમીય—અમૃત ગેથ—અહીં ૪ જોનિયો છ—' ૧)
૧૨

જાળમાં ઘાલ્યો રે, મીન લણી જેહને,
 દેણુ સખાઈ રે, પ્રીતમ તેહને;
 દુષ્કર સેહેવા રે, સાસુ જોલડા,
 ખમ્યા ન ખમાય રે, ખાંતશુ પરગડા.
 ચોરી ખાંધી રે, તે મુજને વરી,
 પંચકેરી સાંખે રે, હવે કેમ પરહરી ?

વીહસે૦ ૩

પહોચે સાતમી રે, ઠામે નિરમળા;

હું અપરાધી રે, શી હુતી તાહરી,

આશા ત્રોડી રે, ટાણે માહરી.

વીહસે૦ ૮

નેહ નિઃસ્નેહી રે, કેણીપેરે નિરવહે,

ઝોછા છિલ્લર રે, જળ ક્યમ ગહુ રહે;

ફાટે ત્રાઠે રે, પાળી સહી જેહની,

હીણા પ્રાણી રે, ગત એહ તેહની.

વીહસે૦ ૯

અવગુણ ગુણને રે, ઉત્તમ લેખવે,

દુર્જન કંથને રે, દિલ નવ મેળવે;

નારીને રાખે રે, ચિત ધણું ચિતવે,

છાંડી વા'લા રે, અન્ય હિત કેળવે.

વીહસે૦ ૧૦

છળ ગહુ બેચે રે, ક્ષણ નવ પાંતરે,

અવગુણ રાખે રે, ભાખે આંતરે;

વિરહી દેહી રે, મન દાઝે ધણું,

અન્ય જન દેખી રે, દિલ ધરે આપણું.

વીહસે૦ ૧૧

રીત ન બાણે રે, પર જેહ લોકની,

તેણે સ્થિર સ્થાપી રે, મનસા પાપની;

રજની ન આવે રે, નાહલા નિદ્રડી,

અધવચ છાંડી રે, પ્રીતમ પ્રીતડી.

વીહસે૦ ૧૨

૮ સાતમી ઠામે—ટાણે—વખત આવ્યે. નિર્વહે—નભાવે. ૯ ત્રાઠે—
તૂટેના અર્થમાં. આંતરે—આંતરો રાખીને. મન દાઝે ધણું—“ મન ધણું
દાઝવે ” પ્ર. ૧—૨. દિલ ધરે—મનનો નિમ્મલ કરે. ૧૨ પાપની—“ પા-
પની ” પ્ર. ૧ લી. રજની ન—“ રણી ત.”

જાળમાં ઘાલ્યો રે, મીન ભણી જોહને,

કોણ સખાઈ રે, પ્રીતમ તેહને;

હુધર સેહેવા રે, સાસુ બોલડા,

ખમ્યા ન ખમાય રે, ખંતશુ પરગડા.

વીહસે૦ ૩

ચોરી બાંધી રે, તે મુજને વરી,

પંચકેરી સામે રે, હવે કેમ પરહરી ?

હરણી વિધૂટી રે, મૃગતણા મૂથથી,

કો પેર તેને ર, આતુર એકથી.

વીહસે૦ ૪

ગૂંચી પાવે રે, મળી તસ જગવે,

હાય હાય ક'યા રે, કહીને વિનવે;

કેશને ત્રાટે રે, મોડે અંગુલી,

આળસ કરતી રે, રહતી આકુલી.

વીહસે૦ ૫

પડે વળી ધરણી રે, હેડું આફળે,

હૃદયને ચુધે રે, અતિ ઘણું ટળવળે;

ધિઃક ધિઃક નારી રે, એ અવતારડો,

વિરહી વિજેગી રે, શોકી હુઃખવડો.

વીહસે૦ ૬

દેને ભાખું રે, આખું હુઃખ ઇસો,

કો નવ સૂઝે રે, વહિયે ગન નિસો;

નેહ વિણ નાથે રે, ભણું મુજ છેતરી,

અવગુણે દીધી રે, પરધર કિંકરી.

વીહસે૦ ૭

નર હોય જગમાં રે, ધૂરત ઠગ ભણા,

પહોચે સાતમી રે, ઠામે નિરમળા;

હું અપરાધી રે, શી હુતી તાહરી,

આશા ત્રોડી રે, ટાણે માહરી.

વીહસે૦ ૮

નેહ નિઃસ્નેહી રે, કેણીપેરે નિરવહે,

ચોછા છિલ્લર રે, જળ ક્યમ બહુ રહે;

ફાટે ત્રાઠે રે, પાળી સહી જેહની,

હીણા પ્રાણી રે, ગત એહ તેહની.

વીહસે૦ ૯

અવશુણુ ગુણને રે, ઉત્તમ લેખવે,

દુર્જન કંથને રે, દિલ નવ મેળવે;

નારીને રાપે રે, ચિત ઘણું ચિતવે,

છાંડી વા'લા રે, અન્ય હિત કેળવે.

વીહસે૦ ૧૦

છળ બહુ જોયે રે, ક્ષણ નવ પાંતરે,

અવશુણુ રાખે રે, લાખે આંતરે;

વિરહી દેહી રે, મન દાઝે ઘણું,

અન્ય જન દેખી રે, દિલ ધરે આપણું.

વીહસે૦ ૧૧

રીત ન જાણે રે, પર જેહ લોકની,

તેણે સ્થિર સ્થાપી રે, મનસા પાપની;

રજની ન આવે રે, નાહલા નિદ્રડી,

અધવચ છાંડી રે, પ્રીતમ પ્રીતડી.

વીહસે૦ ૧૨

૮ સાતમી ઠામે—ટાણે—વખત આવ્યે. નિર્વહે—નભાવે. ૯ ત્રાઠે—

તૂટેના અર્થમાં. આંતરે—આંતરો રાખીને. મન દાઝે ઘણું—“ મન ઘણું દાઝવે ” પ્ર. ૧—૨. દિલ ધરે—મનનો નિગ્રહ કરે. ૧૨ પાપની—“ પાપની ” પ્ર. ૧ લી. રજની ન—“ રચણી ત.”

જાળમાં ઘાડ્યો રે, મીન ભણી જોહને,

કોણ સખાઈ રે, પ્રીતમ તેહને;

દુષ્કર સેહેવા રે, સાસુ જોલડા,

ખમ્બા ન ખમાય રે, ખંતશુ પરગડા.

વીહસે૦ ૩

ચોરી જાંધી રે, તે મુજને વરી,

પંચકેરી સાંખે રે, હવે કેમ પરહરી ?

હરણી વિછૂટી રે, મૃગનણા યૂથથી,

કો પેર તેને રે, આતુર એકથી.

વીહસે૦ ૪

મૂર્છા પાવે રે, સખી તસ જાગવે,

હાય હાય કંથા રે, કહીને વિનવે;

કેશને ત્રાટે રે, ગોઠે અંશુલી,

આજસ કરતી રે, રડતી આકુલી.

વીહસે૦ ૫

પડે વળી ધરણી રે, હૈકું આકળે,

હૃદયને ચુંધે રે, અતિ ઘણું ટળવળે;

ધિઃક ધિઃક નારી રે, એ અવતારડો,

વિરહી વિજોગી રે, શોકી દુઃખવડો.

વીહસે૦ ૬

કેને ભાખું રે, આખું દુઃખ ઇસો,

કો નવ સૂઝે રે, વહિયે મન નિસો;

નેહ વિણ નાથે રે, ભણું મુજ છેતરી,

અવશ્યે દીધી રે, પરધર કિંકરી.

વીહસે૦ ૭

નર હોય જગમાં રે, પૂરત હમ ભલા,

પહોચે સાતમી રે, ઠામે નિરમળા;

હું અપરાધી રે, શી હુતી તાહરી,

આશા ત્રોડી રે, ટાણે માહરી.

વીહસે૦ ૮

નેહ નિઃસ્નેહી રે, કેણીપેરે નિરવહે,

ઝોછા છિદ્દર રે, જળ કયમ બહુ રહે;

ફાટે ત્રાઠે રે, પાળી સહી જેહની,

હીણા પ્રાણી રે, ગત એહ તેહની.

વીહસે૦ ૯

અવશુણુ શુણુને રે, ઉત્તમ લેખવે,

દુર્જન ક'થને રે, દિલ નવ મેળવે;

નારીને રાપે રે, ચિત ઘણું ચિતવે,

છાંડી વા'લા રે, અન્ય હિત કેળવે.

વીહસે૦ ૧૦

છળ બહુ જોયે રે, કષણુ નવ પાંતરે,

અવશુણુ રાખે રે, ભાખે આંતરે;

વિરહી દેહી રે, મન દાઝે ઘણું,

અન્ય જન દેખી રે, દિલ ધરે આપણું.

વીહસે૦ ૧૧

રીત ન જાણે રે, પર જેહ લોકની,

તેણે સ્થિર સ્થાપી રે, મનસા પાપની;

રજની ન આવે રે, નાહલા નિદ્રડી,

અધવચ છાંડી રે, પ્રીતમ પ્રીતડી.

વીહસે૦ ૧૨

૮ સાતમી ઠામે—ટાણે—વખત આવ્યે નિવંહે—નભાવે. ૯ ત્રાઠે—
તૂટેના અર્થમાં. આંતરે—આંતરે રાખીને. મન દાઝે ઘણું—“ મન ઘણું
દાઝવે ” પ્ર. ૧—૨. દિલ ધરે—મનનો નિગ્રહ કરે. ૧૨ પાપની—“ પા-
પની ” પ્ર. ૧ લી. રજની ન—“ રજણી ત.”

કરનો મેળો રે, કીધો પરલડો,
 અ ગનો મેળો રે, નન રહ્યો હુકડો,
 વચનને મેલે રે, વચન જોડ્યો નહિ,
 વિણ હો વહિયો રે, ન કહે ગયો કો કહી વીહમે ૧૩
 એમ બહુ જોવે રે, વનિતા વવવવે,
 કુવરની આજે રે, જાળધારા ચને,
 કાણુ કાણુ પામે રે, મૂળગત અ ગના,
 ભૂમિ પડતી રે એક નિજ પિયુ વિના વીહમે ૧૪
 નીજ ખડની રે, હાજ નાજ સમી,
 નેમે લાખી રે, ધન્યાશ્રીએ સ કમી,
 નો નો કરણી રે, એ સહી કર્મની,
 આગળ મુણને રે, વાત છે મર્મની વીહમે ૧૫

દુહા

કુવર કહે લિત્ય લલે, જોને બાર ઉઘાડ,
 માલગિત્ર નહિ વિનાના દેગી વહિયુ નાડ ૧
 કહે રાણી તુ કોણ છે, એણી વેળા આ કામ,
 ને બાણે મુજ સાસને, તો દાળે તુજ નામ ૨
 હુ પિયુ હુ તાહરો, અકુશુન મુજ ખયાત,
 તે આડ્યો પરદેશડે, રીસવશે કરી ઘાત ૩

૧૩ વચનને ધન — વ્યારે વચનડે મેળાપ થવાની આશા દતાને વખતે

૧ નિલાતરે — ભીતની બહારથી નાડ — નાડી — મોઘે ધાટો કાઢી

૨ આ કામ — ધરુ કામ બાણે મુજ — બાણુશે દાળે તુજ —
 'દાગશે' ૩ ઘાત — 'મત'

- તે આંચો પરદેશથી, તુજને મળવા કાજ;
પુરૂષ હી નાણી આપણો, ઝોળખિયો પતિરાજ. ૪
- દાસી ઉઘાડ્યું દારને, દીઠો નિજ ભરતાર;
પલંગ થકી પરી થઇ, પામી હરખ ઉદાર. ૫
- અવળે મુખ ઊભી રહી, લજ્જાની કરી ઝોટ;
વિરહવ્યથા વામી પરી, પામી મનમથ પોટ. ૬
- દાસી સહુ ફરે ગઇ, બેઠો આપ પલંગ;
કર ગ્રહીને તે કામની, બેસારી ઉચ્છંગ. ૭

ઢાળ ૪ થી.

(આસણરા નેગી—એ દેશી.)

- હું અપરાધી નારી છું તોરો;
કાંઈ ખમલે અવશુષ્ઠ મોરો રે. મુંદરી સનેહી.
- તું સોભાગણુ નારી સહુણી;
તું તો શુણવંતથી શુણુ ફૂળી રે. મુંદરી સનેહી. ૧
- તું દયાવંત દયાળી બાળી;
મેં તો પૂરવ પુણ્યથી ભાળી રે. મુંદરી સનેહી;
- તું ચિત્રાવેલી સદા શુણુખાણી;
લક્ષણા તુજ લક્ષણી વાણી રે. મુંદરી સનેહી. ૨
- શશિવદની તુહીજ પુણ્યવંતી;
સહી દોષ થકી ફરે હૂતી રે. મુંદરી સનેહી;

૪ પુરૂષ છ—“ પુરે સહીનાણે આપણો. ” હી—નિશ્ચયાર્થ અવ્યય.
નાણી—ઝોળખી. અથવા “ પુરૂષ સહી નાણી ” એમ હોય. ૬ ઝોટ—
ઝોથ—ઝોથો (૧) મનમથ પોટ—કામદેવ રૂપી મનસહી.

૧ મુંદરી સનેહી—“ મુંદર અ સનેહી. ” શુણુફૂળી—ખમણા શુણુ-
વાળા. ૨ ચિત્રાવેલી—ચિત્રામણ સરખી મુંદર. લક્ષણા ધૃ—હે મુલક્ષણા
તારી વાણી લક્ષણુવંતી છે.

મે અપરાધ કર્યો જે મોટો,	
તે તે ખમવા દિલ નવ કર્યો જોટો રે	સુ દરી સનેહી ૩
તુ મુજ પ્રાણુજીવનથી પ્યાગી,	
હવે દિલ નવ ગણુ ન્યારી રે	સુ દરી સનેહી,
અવગુણ કીધા આપ ખમાવુ,	
તુજ લણી લણી શિશ નમાવુ રે	સુ દરી સનેહી ૪
હું તુજ ચોર છુ આ ભવડેરો,	
તે તો રાખ્યો પ્રીતિનો દોરો રે	સુ દરી સનેહી,
સતી શિરોમણિ મે તુ પામી,	
દર્શને ગયા હુ ખ વામી રે	સુ દરી સનેહી ૫
હું તુજ નામતણી બલિ બાઉ,	
તુજને અહોનિશ ચિતડે ધ્યાઉ રે	સુ દરી સનેહી,
કાયા હુ સજીવન મમાણી,	
મુજ મન ઘટમે તુ આણી રે	સુ દરી સનેહી ૬
ધન્ય જે ધર્મ ધર્યા તે વાડ,	
સહી પાગિયો હું પુણ્ય સાડ રે,	સુ દરી સનેહી,
કરુણા કરીને રીસ તણ જે,	
જેમ હેયડલે ર ગ રમી જે રે	સુ દરી સનેહી ૭
મે તો કીધો ઘાત વિશ્વાસ,	
જેહ મૂકી કરથી નિરાશ રે	સુ દરી સનેહી,
મે તુજ આદરી મનડે મોટે,	
તુ મન બાણે જે દિલ જોટે રે	સુ દરી સનેહી ૮

૩ જોટો—(દિ ૧૭ પ્રિયેણ) ૪ ખમાવુ—ક્ષમા કરવાની વિનંતિ
 કરે ૫ પ્રીતિનો—“ પ્રીતમનો ” પ્ર ૧ લી ૬ મનિગક—“ બળગક ”
 પ્ર ૧ લી

નિસુણી એમ નારી જે ખ્યારી,	
એમ કહે તવ વાત વિચારી રે	વા'લા સુણો વાર;
તું પ્રભુ શરિને હું છું ચંદ્રિકા,	
તું છો રત્ન ને હું છું સુદ્રિકા રે	વા'લા સુણો વાર. ૯
હું પ્રભુ ચરણતણી રખવાળી.	
માચી માચી રહું મતવાળી રે	વા'લા સુણો વાર,
તું સાહેબ ને હું તમ દામી,	
રહી વળગી નવ કરૂં હાસી રે.	વા'લા સુણો વાર ૧૦
કહે રાણી મુખ હસીને વાણી,	
જેહુ આગમ પ્રીતમ જાણી રે.	વા'લા સુણો વાર;
હું નાહી નાથજી ઋતુમ્નાને,	
તું ચાહે સંગ પિયુ માને રે	વા'લા સુણો વાર ૧૧
યોગ્ય નહિ છે ભોગ એ કગ્તા,	
રહિયે છે જનથકી ડરતા રે.	વા'લા સુણો વાર
પ્રગટ થઇને આવળે પિયુડા,	
તવ મન મુખ વહેશુ જીવડા રે.	વા'લા સુણો વાર ૧૨
ગર્ભ રહે ને દોષ કરમે;	
તે તો ભોગવિયે જાહુ મરમે રે	વા'લા સુણો વાર;
તું તો કરીને પૂછડ વાડો,	
જાઓ કામ પડેય મુખ હાકો રે	વા'લા સુણો વાર ૧૩
લોક જોળ લા પગ પગ સહિયે,	
જાહુ સમજીને તે શું રહિયે રે	વા'લા સુણો વાર,

૯ નીસુણી—સામગી તું—“યે” (જાધી જુગોએ ‘તું’ હામે ‘યે’ છે) ૧૧ નાથજી—“નાથજી” ૧૩ જાઓ—“જાડ” પગ પગ—
ડગતે ડગતે

જો મનમા હુતો મળવાનો;	
તો કયમ આવ્યો પ્રભુ છાનો રે.	વા'લા સુણો વાડ. ૧૪
કુવર કંદેછે અવસર રૂઢો;	
એણી વાતમા નહિ કૂઠો રે,	સુ'દરી સનેહી;
લક્ષણ બત્રીમસો નિત નંદ,	
એણી વેળાએ પાત્રો આનંદ રે	સુદરી સનેહી ૧૫
જન્મમઠી અતિ પણુ તેવો,	
રૂપે કરી હરિ જેવો રે.	સુદરી સનેહી,
આગળા ઘાટયા મુખમા દીસે,	
કરી રતન સુદરી ચિત્ત હીમે રે	સુદરી સનેહી. ૧૬
તેણે માટે માનો તમે કહિયો,	
અર્થ દવધકી મે લહિયો રે.	સુદરી સનેહી,
પ્રાણપિયુ મુણો એવી વાતે,	
તસ વાર ન થાય ઘર જાતે રે	વા'લા સુણો વાડ. ૧૭
ડેવો પ્રતિઉત્તર દેઉ સાસુ,	
તે તો કાઠે પ્ર.ણુ જે આ શુ' રે	વા'લા સુણો વાડ,
સહી નાણી દિયો ડોઇ મુજને,	
જો હોવે કાઇ દિલ તુજને રે.	વા'લા સુણો વાડ ૧૮
મુદ્રિકા દીધી કરની લેઇ;	
મન મળિયા માહોમાહે લેઇ રે.	વા'લા સુણો વાડ
પણુ ઇંદ્રિના રસ ઘણુ સારા,	

૧૫ બત્રીસો—બત્રીસ સદિ નંદ—નંદન—પુત્ર. ૧૮ સાસુ—
સાસુને આશુ—“આશુ” ૪ ૧ લી અથવા આશુ—તત્કાલ નાણી—
એધાણી—અભિમાન

દોઈ ભોગવતાં મનોહારા રે. વા'લા મુણે વાડ. ૧૯
 નેમવિજય તે રંગ શુ મળિયા;
 વિરહ બ્યથા દુઃખ ટળિયા રે. વા'લા મુણે વાડ;
 યામનીચર ને ગરૂડ તે છયલે;
 મૂકયો પ્રવહણ લેઈ પેહેલે રે. વા'લા મુણે વાડ. ૨૦

કુંડા.

સૂતો જાગ્યો કુંવર તે, તેહજ જુગ મોઝાર;
 વિહંગ નજરે ના'વિયુ, દેવતણે પ્રતિકાર. ૧
 સિ હલદ્રીપ લણી હવે, પવને કયો પ્રચાર;
 વેગે પહોચ્યા જુગ તે, રતનપુર વર સાર. ૨
 રતનસેન તમ ભૂપતિ, રતનમ જરી તમ નાર;
 રતનવતી તેની સુતા, યૌવન કરે ઝંકાર. ૩
 વેચ્યા ગહુ કિરિયાણુને, હુઓ લાલ અન ત;
 જુગલ મોતી અતિ લલા, મનોહર જેની કંત. ૪
 નિરખ્યાં તેણે ભૂપતિ, ખુશી થયો મનમાંદા;
 મૂલ કહો તમે એહનું, અહિયે જ્યમ ઉચ્છાહ. ૫
 એ અવચર રાજતણી, પુત્રી રતનવતી જેહ;
 મ દિર નોખે મલપતિ, ગેરી નિરખી તેહ ૬
 કુંવરી કુંવર દૃષ્ટિ ગે, એક થઈ તે વાર;
 ચિત્રામણુ જ્યમ પૂતળી, દાય રહ્યા એક તાર. ૭

૨૦ યામનીચર ઇ. — યાગી (રાત્રી) એ ચર (ફરનાર) અને
 ગરૂડપી જે દેવ તેણે ચક્રચુખને પેહેનાવા વાહાણુમા લઈને પાછો ચૂક્યો.
 છયલે—(યામનીચરનું કે ચક્રચુખનું વિશેષણ) પ્રવહણ—વાહાણુ
 ૧ જુગ—વાહાણુ નિદમ—પણી પ્રતીકાર—પ્રતાપ ૪ કિરિયાણુ—કિરિ-
 યાણુ જુગલ—એ કંત—કાંતિ

છાંડ ૫ મી.

(આદા રે' આંદરણું' હો, હાન માફ ગુડિયાં ઉડાયો — એ દેખી.)

કામદત્ત જ પે હો, રાજે'દ્ર ગોરા વચન ન કાઢો,

કાચા રે વાત કાચા ચિત્ત માને, અહો રાજ;

કહું તે દુણ્ણો હો રાજે'દ્ર ગોરા વચન જે સાચો,

સાચો જો ઇણ્ણીજ ગયો હો, અહો રાજ. ૧

રાજે'દ્ર માનો હો, મહીપતિ ગોરા વચન જે સાચો,

મુક્તાફલની બેડી હો, રાજે'દ્ર ગોરા વચન જે સાચો;

બણો એક વાફ, હિયડલે ધાફ, ને પુણ્યને માફ,

અહોલાલ અંહોરાજ રાજે'દ્ર માનો હો.

આગમ્ય અફી હો, રાજે'દ્ર મોરો વચન ન કાચો,

દેવના ધાફ દેવના માફ, ને સહી હિતકાફ. અહો રાજ ૨

અવાલાખતું, રાજે'દ્ર એતું મૂલ કહિયે હો,

ઓછો ન કહિયે ને પૂરો સહી લહિયે, અહો રાજ;

નર એહ માદા હો, ઓળગ એની કેતી કહિયે,

ગુણ ગહું સહિયે, જે દોય નીવહિયે. અહો રાજ ૩

કુવર સુણી હો, એવું ત્યહાં શીશ ધૂણાવે,

મુખ ચમકાવે ને નેણ ચલાવે, અહો લાલ;

કહી ન શકિયે હો, કુવરને તે નૃપ ગોલાવે,

નયન ડોલાવે ને કાષ્ઠ સુણાવે.

અહો રાજ ૪

૧ વચન—“વચણ” ૨ દેવના ઇ—એ મોતી દેવના છે અને તે છે પણ દેવને અર્થે ૩ જે દોય ઇ—જન્મેનો નિર્વાદ કરે—અર્થાત્ જન્મે ખરીદ કરે ૪ કાષ્ઠ ડેગાવે—કાષ્ઠ હજારગા કહે

ઇલાપતિ નેહે હો, રાજેંદ્ર મારા કુંવરને જોલે,
 જોહુ ચખ ડાલે ને અંતર જોલે, અહો રાજ;
 તુજ સંજે કેવો હો, ઠાકુર મારા ચિત્તને જે ચોજે,
 ચિત્તને જે ચોજે ને મોતીને તોજે. અહો રાજ ૦ ૫
 હુશી તમ લાજે હો, રાજેંદ્ર મારા ઇચ્છ ન મુહાશે,
 કહિયું ન બશે ને મન દુઃખ થાશે, અહો લાલ;
 મનમાંહી તમને હો, મહીપતિ મારા અચરજ આશે,
 અચરજ આશે ને શેઠ હુહવાશે. અહો રાજ ૦ ૬
 મુક્તાદ્વજ એ એકે હો, રાજેંદ્ર મારા હાદુરી છે નાની,
 વાત નહિ છાની ને એક પુરાની, અહો લાલ;
 એળખી અનુમાને હો, લાલન મારા શાસ્ત્રના જ્ઞાની,
 શાસ્ત્રના જ્ઞાની ને વાત કહાણી. અહો રાજ ૦ ૭
 સાંભળી નૃપ ત્યારે હો, લાલન મારાં અચરજ પાવે,
 મન સ્થિર થાવે ને કાન જગાવે, અહો લાલ;
 દોયન મોતીકેડું હો, લાલન માગ મૂલ દવાવે,
 એક દૂરવાવે ને પરીક્ષા કરાવે. અહો રાજ ૦ ૮
 કુંવરને કહિયે હો, લાલન મારાં મોતીને છેદાવે.
 અચરજ લાવે ને ખંડ કરાવે, અહો લાલ;
 હાદુરી નૃપ દેખી હો, લાલન માગ મનને હમાવે,
 મતિ તરા લાવે ને અનિ ગુખ પાવે. અહો રાજ ૦ ૯

દેખી દેખી એવી હો, રાજેન્દ્ર મારા કુંવરની શુદ્ધ,
 અતિ ઘણી શુદ્ધ ને સાત મતિવૃદ્ધ, અહો લાલ;
 ભાગ્યવંત રૂઝા હો, લાલન મારા અગમ્ય એ કીધી,
 લહેશે ઋદ્ધિ ને સકળ સમૃદ્ધિ. અહો રાજ ૦ ૧૦
 ત્રીજે ખંડે પાયમી હો, લાલન મારાં મોતિયાં વેચાયા,
 બે એ મૂલ પાયા, ને સહુ હરખાયા, અહો લાલ;
 નેમવિજય નેહો હો, લાલન મારા ઘણુંએ સોહાયાં,
 અચરજ લાયા ને કાજ સવાયા. અહો રાજ ૦ ૧૧

કુહા.

મન હરખ્યું મહીપતિતણું, પુરૂષોત્તમ જગ એહ;
 એહથકો અદકો નહિ, પુણ્યવંતમાં રેહ. ૧
 શેઠ પ્રતિ રાજા કહે, કેણુ પુરૂષ જગમાર;
 ઇચ્છ્ય કહે કુળ મોહીને, એ છે આમ સુઆર. ૨
 નરપતિ તવ બોલ્યો નહિ, કુંવરી કહે જઈ માય;
 મેં વાર્યો પરણીશ હવે, જેમ આવે દિલ દાય. ૩

ઢાળ કહી.

(યોધપુર જાયો હો કે લાવજો ભુધપુરી—એ દેશી.)

નારી નેણુ નિહાળે હો કે, ચિતમાં ચિંતવે,

૧૦ સાત—અણ્યો મતિ વૃદ્ધ—શુદ્ધિમા વૃદ્ધ—મોટી શુદ્ધિવાળો.
 અગમ્ય—ન જાણી સકાય એવી (વાત). ૧૧ વેચાયા—“ બેકાયા. ”
 સોહાયા—રાગ વગેરે. બાયા—પસદ પડ્યાં કામ સવાયા (થયા).

૧ રેહ—રેવારૂપ—આગ આક રૂપ. ૨ કોણુ પુરૂષ એ પુરૂષ કેણુ ?
 આમ—આપણે સુઆર—મનાવ

- કવણુ એ કામકુમાર,
જગતીજન લોળવવા હો કે, આળ્યો અલિનવો,
નવલો રતિ ભરતાર. ૧
- સહજ મલુણી હો કે, સુદરી વિનવે,
બાળા બે કર જોડ,
હિયડું વેધ્યુ હો કે, મનમથ કમી નવે,
ઉમાદો મન કોડ સહજ૦ ૨
- શેઠ શણી રાજ હો કે, પૂછે વળી વળી,
કહો છ એની જાત,
વિટલ વાણિજ્ય નૃપને હો કે, બોલ્યો મન રળી,
શી પૂછો પ્રમુખરાત ? સહજ૦ ૩
- ટાળે અગ શ્રમને હો કે, રાખ્યો ચાઝરી,
મમજી રહ્યો મન ગાદ્ય,
રાજકુવરી બહુ સીજે હો કે, રૂપે અપહરી,
માત બોલાવે ઉતસાહ. સહજ૦ ૪
- પોતે ઇશ્યની સાથે હો કે, આળ્યો નર લલો,
તે મુજને પરણાવ,
બીજો વર વરવા હો કે, નીમ છે માહજે,
ઇણહું તે બહુ ભાવ સહજ૦ ૫
- જાતિ માત પૂછો દો કે, માફ કહિયું કરે,
એણે ભવ એ ભરનાર,

૧ ભોળાના—“ભોળા” પ્ર ૨ છ “લોભા” પ્ર ૧ અનિવા—
નૂતન “અગિનવે” પ્ર ૨ ૨ ઉમાદો—કમગચુકા થયો ૩ વિન—
દુષ્ટ—નીચ (૨) રી—“૩ની ૫ ઇચુડ—એ પી માથ

ગુણુવ ત કોઈ જીએ હો કે, નહિ છે જગત ભરે,

એ આતમનો આધાર

સહજ ૬

રાણી નૃપને જણાવે હો કે, અતિશે ઉતાવળી,

મહીપતિ ચિ તે એમ,

પ થી તેહ જોલાવે હો કે, પૂછે વાસ કુલી,

ધરીને મન બહુ પ્રેમ

સહજ ૭

ભાળી તેણે સઘળી હો કે, ઉતપત મૂળ થકી,

વસુપતિ હરણ ધન ત,

બ્યાહો સુકુલિની હો કે, કહિયુ એમ વકી,

ઈલાપતિ ગુણુવ ત

સહજ ૮

બરડી ભૂપ જ પે હો કે, વિમાસી જોલિયે,

અપજશ એણી વાત,

આતુરતાએ બહુલી હો કે, હિયકું જોલિયે,

દિને નેઈ સાત

સહજ ૯

સ્થાનંકને કુળ વાડે હો કે, લક્ષ્મી ગેહે ઘણી,

દય પક્ષ પૂરો નેહ,

ભાગ્યવ ત રૂપાળો હો કે, દાતા તેહ ભણી,

નિન્જો સાતે એહ

સહજ ૧૦

પરદેશી નવ નિરજ્યો હો કે, કરો ડેમ દીનિયે,

૭ રામકુની—રંગાનુ રથાન અને કુળ ૮ બાગે—વિનાહ કરો—
પરણો સુકુલિની—મારા કુળની આ—મા ૧ પુત્રી છતાં તિ—ભૂપતિ

૮ બરડી—મોટેથી ભૂપ—ચક્રગુપ્ત—રાજકુમાર મત ધન—સાત
વાના નેઈને પછી કન્યા આપી નેજાએ ૧૦ તે માનવાના મદ કે સ્થાનક
ધન નેહ— ' નેહ

જશ પામવા પંચ;

અવિચાર્યું અનિષ્ટ હો કે, કેણુ ન કીજિયે,

સાજનકેરે સંચ.

સહજ૦ ૧૧

નરપતિ નર લોભી હો કે, બાણ્યો સાહસી,

પ્રાણે રાજકુમાર;

પરણાવે તે પ્રેમે હો કે, રૂપે ઉરવશી,

મહોત્સવ નગર મોઝાર.

સહજ૦ ૧૨

દીધી પુણ્યે ભેડી હો કે, દૈવે કર કરી,

હરખયા પુરજન લોક;

કોઈ વરણે વખાણે હો કે, રામા સુખ ધરી,

પુણ્યે સંપદ થોક.

સહજ૦ ૧૩

છઠ્ઠી દાળ ત્રીજે હો કે, ખંડે કહી ભલી,

નેમવિજય સુખદાય;

ભાવે ભવિ સુણજે હો કે, મતિ કરી નિર્મળી,

આગે જે હવે થાય.

સહજ૦ ૧૪

દુહા.

અંદ્રવદની મૃગલોચની, ગજગમની પિકવેણુ;

રૂપે અભિનવ અપ્સરી, કુંવરે નિરખી નેણુ.

૧

પદ્મિની મોહી પ્રેમશુ, દીધો નૃપ પરિવાર;

મણિ માણિક સુવરણતણાં, ભૂયણુ અશ્વ અપાર.

૨

સાત વાહણુ નૃપ સોંપિયાં, ભરી ભરી પૂરણુ કીધ;

પૂરવ પુણ્યતણે ઉદય, સકળ મનોરથ સિદ્ધ.

૩

૧૧ પામવા—“ પમેવા. ” કરે—“ કરે. ” ૧૨. પ્રાણે—આમદખી.

૧ પિક—કોપલ ૩ વાહણુ—વહાણુ.

ઢાળ ૭ મી.

(દખલ દોહલો હો રાજ—એ દેશી)

મુદર શાતા હો રાજ, મનગુ માતા ગજ,
 દોઈ ગુણ ગાતા હો, મોઈ મુખડા સોહતા,
 લોગને લોગા હો રાજ દુખ મજેગા રાજ,
 ગયા દુખ શોગા રે, મન લાણી મોહતા ૧
 કામદત્ત ચિતે હો રાજ, નિજ મન ખતે રાજ,
 આતમ તતે રે, એમ દેખી કુમારને,
 સુખ એહ પામ્યો હો રાજ, દુખ સર્વ વામ્યો રાજ,
 જન શિર નામ્યો રે, બહુ ધર્મ ધારીને ૨
 રલ સમાણી હો રાજ, કિલ્લગી આણી રાજ,
 અપસર માણી રે, નારી જેણે પરગડી,
 ધન બહુ ધાની હો રાજ, રાય મતિકાગી રાજ,
 શુ એ વિચારી રે, દીવી કેમ એવડી ૩
 દુરજન દોષી હો રાજ, પાપના પોષી રાજ,
 ધરમના મોષી રે, હેય એમ અકારણે,
 અવશુલ આગે હો રાજ, પાપ ન લાગે રાજ,
 પ્રીતને ત્યાગે રે, દેખી ગુણને ઢાકો. ૪
 પગ મુખ દેખી હો રાજ, હોય પદેખી રાજ,

૨ આતમ તતે—તોને તત કા વાગે ૩ કિલ્લગી—કિલ્લરી મરખી
 સ્ત્રી અપસર—અપ્સરા (જેણે) પરગડી—પરગઠ મતિમરી—અર્થાત્
 જુદિમાન એવડી અર્થાત્ એ ૪ અકારણે—મિના કારણ ગુણને ઢાકો—
 ગુણને ઢાકવામા

છળના દેખી રે, પાપી રાપ ઘરે ઘણો;
 મનુષ્ય મ બાણો હો રાજ, મતિ કો વખાણો રાજ,
 સહી મન ટાણો રે, પાપે પિંડ ભરે ઘણો. ૫
 એક દિન વારૂ હો રાજ, દુરમતિ કારૂ રાજ,
 દુરગતિ સારૂ રે, વાત કહી વાણીએ;
 સુણો ભૂપ જમાઈ હો રાજ, મોટી વડાઈ રાજ,
 શુકન લણાઈ રે, આપે હવે ચાલીએ. ૬
 માગો તમે આણા હો રાજ, ભૂપતિ પરણા રાજ,
 અમીય સમાણા રે, બહુ પ્રેમ ધરી કરી;
 અંદ્રશુભ વેગે હો રાજ, મનને રંગે રાજ,
 ઈચ્છને સંગે રે, વારૂ શેઠ આણા ધરી. ૭
 પ્રાણપ્રિયા વેલી હો રાજ, મહોલને મેલી રાજ,
 લેઈ આસા વેલી રે, થાઓ તમે આપશુ;
 શીખડી લીજે હો રાજ, કામ એ કીજે રાજ,
 વેલા થઈજે રે, આપે હવે ચાલશું. ૮
 રતનવતી વેગે હો રાજ, હાંતને સંગે રાજ,
 નિજ મન ટેગે રે, જોલે નિજ તાતને;
 આપો મુજ આસા હો રાજ, કરશું પ્રયાણા રાજ,
 વચન સુનાણા રે, પુત્રી કહે માતને. ૯

૫ છળના દેખી—છળરૂપી દેખ કરનારા. “છળના” પ્ર. ૧. મનુષ્ય મનુષ્યો—“મની સમજણો” ટાણો—મેહેણું. દુરમતિકાર—દુરમતિને કરનાર. શુકનભણાઈ રે—“સુગણા ભાઈ રે” પ્ર. ૨ છ. ૭ આણા—આસા. પરણા—“પ્રાણ.” અમીય સમાણા—અમૃત જેવા. ૮ આપશુ થાઓ—અર્થાત તત્પર થાઓ. ૯ ટેગે—ટેકથી.

રતિશુ રામા હો રાજ, પ્રીતમ કામા રાજ,
 ઉતાવળ સામા રે, માતા કો'ને જાયને;
 ઘર અભિલાષી હો રાજ, પિયુઠે લાખી રાજ,
 મુખે એમ લાખી રે, જઈ હું મળું માયને. ૧૦
 વચન તેહણે હો રાજ, દીધું જેને રાજ,
 અનોપમ એને રે, લેઈ સાત સોદામણું;
 હયગજ વાડ હો રાજ, પુણ્યને સાડું રાજ,
 નૃપજળ સાડું રે, આપ્યાં તેહને ઘણું. ૧૧
 દાસ વળી દાસી હો રાજ, જેહ વિશ્વાસી રાજ,
 જેહ વિલામી રે, આપી વાડ વારાંગના;
 પ્રવહણુ બેઠાં હો રાજ, લેઈ મુખ મીઠાં રાજ,
 વ્યવહારી દીઠાં રે, દ્વય નાથને અંગના. ૧૨
 સાજન પોતે હો રાજ, ચખ જળ હોતે રાજ,
 મુખ કંજ જોતે રે, પાછા વોળાવી વજ્યા;
 જુ'તા તે હાલ્યાં હો રાજ, પવને મા'લ્યાં રાજ,
 ન રહે આલ્યાં રે, વાડ વેગે જે લક્ષાં. ૧૩
 ઉદધિ માહે હો રાજ, બહુલ ઉત્સાહે રાજ,

૧૦ પ્રીતમકામા—પ્રીતમની કામનાવાળી ઉતાવળ સામા—અ
 ઉતાવળ કરવાને. જાયને—જઈને ૧૦ ઘર અભિલાષી—(પિયુનું વિશે-
 ષણ) ભાખી—ભાખી એવી રાજપુત્રી.

૧૧ લેઈ સાત ધ—તે વચન પ્રમાણે સાત સોદામણું વાદાણુ લેઈને
 તેને આપ્યાં. ૧૩ ચખ જળ હોતે—નેત્રમા પાણી આપતાં મુખકંજ—મુખ
 રૂપી કમળ. જુ'તા—વાદાણુ.

મનોજવ પ્રાચે રે, જાયે ખ્યાલ વિલોકતા,
કલ્લોલ જળ લોળે હો રાજ, પવન ઝકઝોળે રાજ,
ખહુ જળ ટોળે રે, વહેતે અશોકતા ૧૪
સાતમી ઢાળે હો રાજ, ખડ એ ભાળે રાજ,
ત્રીજની રમાળે રે, રૂડી નેમવિળે કહી,
સહુ તમે સુણુને હો રાજ, ધરમને ધૂણુને રાજ,
ભાવે ભણુને રે, હોવે ખ્યાતિ ઇહા સહી ૧૫

દુહા

ઉત્તમ ખોલ ચૂકે નહિ, ને હોવે શતખંડ;
શેઠ ભક્તિ તવ સાભરી, વે'તો વાણુ અખંડ ૧
નારીને કહે નેહશુ, હું જાઉં ઇન્ધ પાસ,
સેવા સારૂં તેહની, જ્યમ પોહોચે મન આશ ૨
રતનવતી ખોલે તદા, કરને પ્રભાતે સેવ,
રાત્રિએ જુગતું નહિ, કહિયે છે તમ હેવ. ૩
એણે જુગથી નિસરી, ખીળે જાણુ જેહ,
નિશા અધારી ઉદધિજળ, વાચ્છો કુશળ હું તેહ ૪
ઉઠ્યો આળસ છડીને, જાવા શેઠ સમીપ,
છીકા સામી તવ થઈ, અણુસમજ્યારો દીપ ૫
નારી કહે જાવા ન દઉં, અપશુકન વડ એહ,

૧૪ મનોજવ પ્રાચે—“ માનુજ પ્રાહે ” ટોળે—જીછળે ૧૫ ધૂણુને—
હુંડળે (૧) “ ધૂણુને ” પાઠ છે, તે લેખએ તો “ ગૂણુને—સ્તવન કરને ”
એવો અર્થ થાય

૩ હેવ—એવ (નિશ્ચયાર્થકઅન્યથા) ૪ જુગ—વાહાણુ ૫ છીકા—
છીક અણુસમજ્યારો ઇન્ધ—અણુસમજ્યાણાને દીવા જેવી—શું થવાતું છે તે
ન જાણુતો હોય, તેને દીવાની પેઠે ભાવિ અનિષ્ટ સૂચવનારી.

કુવરી વિનય કરે એહવો, બોલે શુણનો ગેહ
સરજ્યા સુખદુ ખ ઉપજે, ભાવિ ન મટે કોય,
સરજ્યુ હોયે તે પ્રતિ, વારક જગમા ન હોય.

૬
૭

ઢાળ ૮ મી

(ભેરાવર હાડાની—એ દેશી)

કામદત્ત મ ત્રી ચાર રે, બેઠા ત્યાહા સોયે,
અચરજ હવે હોયે, ભાવિત ન લહે કોયે,
તે સુણ્યો સહુ કોયે,
વાત વિચારી રે, વરવી તેહની રે,
જે જે કર્મ વિકાર રે, બેઠા ત્યાહા સોહો,
નાઠી હતી રે, બુદ્ધિ જે જેહની રે
ભયો એક હતો એહ રે, બેઠા ત્યાહા સોહો,
પરણા ટીકી રે, નીકટ વારાગના રે,
દેખી મન થયે ચિત્ત રે, બેઠા ત્યાહાં સોહો,
કામી પુરૂષોને રે, વા'લી કામની રે
ભતિહુળ નહિ ભાસ રે, બેઠા ત્યાહા સોહો,
પેટભરો ઘઈ રે, આંચો આપણો રે,
ન ઘટે રાજકુમારી રે, બેઠા ત્યાહા સોહો,
અ ધા હાયે રે, રત્નનો આગણો રે
મારી એહ કુમાર રે, બેઠા ત્યાહા સોહો,
આવે રાતે રે, તે જવ ઇહકણે રે,
ફલકને ધરિયે છે જેહ રે, બેઠા ત્યાહા સોહો,
ખેસવી નાખ્યો રે, લેઈ તે કારુ રે

૧
૨
૩
૪

એમ ચિતવીને તામ રે, બેઠો ત્યાહા સોહોં,
 ગ્રહીએ ગોરી રે, મનમથ સુદરી રે,
 મીઠી ગુણતણી ગેહુ રે, બેઠો ત્યાહા સોહોં,
 બાણુ દીપે રે, નવલપુરદરી રે ૫
 મિત્ર કહે સુણો શેઠ રે, બેઠો ત્યાહા સોહોં,
 સૂતા આબ્યો રે, કુવર ઉતાવળો રે,
 ફલકને પગચકી ઠલ રે, બેઠો ત્યાહા સોહોં,
 કુવરતણો રે, મન અહી લવો રે ૬
 પડિયો ઉદધિ ઉત્તગ રે, બેઠો ત્યાહા સોહોં,
 સુખ માહે રે, નવ પદ ગોલતો રે,
 શીલવર્તીતણુ ધ્યાન રે, બેઠો ત્યાહા સોહોં,
 મનમા વારૂ રે, શ્યામા ધ્યાવતો રે ૭
 નિમુણી આકરી વાણુ રે, બેઠો ત્યાહા સોહોં,
 લહિયો નારી રે, ગોલ જે આકરો રે,
 આકળી ભેવે બ્યાહા આય રે, બેઠો ત્યાહા સોહોં,
 તેણુ પેખ્યો રે, પ્રીતમ તે ખરો રે ૮
 છાતી હુ ખશુ કાટત રે, ચિતે ત્યાહા બાળા,
 કીધા જેહ આલા, વરવા જેમ બ્યાલા,
 એહુ કરમના ચાળા
 પામે પ્રાણી રે, પ્રાહે પાડુઆ રે,
 તો કહે કરૂ હવે કેમ રે, ચિતે ત્યાહા બાળાં,
 ખાતા મીઠા રે, કિ પાક લાડુઆ રે ૯

૬ ટેલ—ટૅલુ ૭ ધ્યાવતો—ધ્યાન કરતો. ૮ આકરી વાણુ—ચીસ.
 આય—આવીને ૯ આલા—આતે—વધારે વાહાલા બ્યાલા—સાપ પ્રાહે—
 (૧) પાડુઆ—પાડવા (૨) કિ પાક—ચાગળ

- આહા પ્રાણાધાર રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં,
વિલપે વામા રે, અહીં તહીં આકુલી રે,
વણ કહે તું નાહ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં,
પહોત્યો વા'લા રે, મતિ કરી વ્યાકુળી રે. ૧૦
- પિયરિયાંતણા વાસ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં,
દૂર રહિયો રે, કહિયું નાવને રે;
જાણું ન સાસરું કેય રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં,
શીલ જે સાચું રે, રહેશે કેમ કને રે. ૧૧
- નયણે નીર પ્રવાહ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં;
માતું જો પે'રે, જળધર ઉનહો રે;
છૂટી પ્રબળ પ્રતાપ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં,
કો નર ડાહ્યો રે, જવે જે ગ્રહો રે. ૧૨
- પિંચુ પિંચુ કરીને પોકાર રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં,
અંગે પછાડે રે, ત્રોડે કેશ કો રે;
પામે મૂર્છા અપાર રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં,
ફાડે પરાણે રે, આપણા વેશને રે. ૧૩
- કીધાં કોડ કુકર્મ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં,
દુર્મતિકારી રે, ઉદધિ આવિયો રે;
તો મરું હું એની કેડ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળાં,
દિલ દુઃખ દેખી રે, ચિતડે ભાવિયો રે. ૧૪

૧૧ નાવને—“ નાવને ” કેય—ક્યાં ? ૧૨ જોપે—જેમ કે. જળ-
ધર—મેઘ—ઉનહો—વરસવા મંડ્યો. (‘ ઉનવાવું કે ઉમવાવું ’ એ શબ્દની
કાંઈક સામ્યતા જણાય છે) પ્રતાપ—પ્રતાપ(?) જવે—વેગથી. જે મહો—
જેને મહો—ગ્રાહી સીધો.

- એવે શાસનદેવ રે, ચિ તે ત્યાહા ણાળાં,
આવી ગગને રે, અતિશે ઉતાવળી રે,
ખડગ કર ગ્રહીને તેણે રે, ચિ તે ત્યાહા ણાળાં,
કેમ થઇ રે, પુત્રી ઉતાવળી રે ૧૫
મળશે સહી તુજ ક ત રે, ચિ તે ત્યાહા ણાળાં,
અવધ કહું રે, તુજને વર્ષની રે,
ત્યા લગી કરી જિન ધર્મ રે, ચિ તે ત્યાહા ણાળાં,
ધરીને મન સાડ રે, વાડ હર્ષની ૧૬
પામી અતિ આનંદ રે, શુણ્વ તી નારી,
અહો કામણુગારી, ગીલ મમારી,
શીલઈ પામી રે, પ્રેમ જે અતિ ઘણું રે,
આઠમી નેમ કહે ઢાંગ રે, શુણ્વ તી નારી,
ત્રીજે ખડે રે, ઢાળ એં મહું સુણું રે ૧૭

કુંડા.

- પામ્યો કથ પણ કામની, વાધ્યો વિગ્હો અગ,
એક વામર કામ નિસરે, પીડે અગ અનગ ૧
દેવી વચને તે રહી, સ્થિગતા મન વચ કાય,
નવ પદ આલાવે લણે, મુખનો એહ ઉપાય ૨
એમ કરતા વાહણ તિને, પવને કીધ આનંદ,
ખીજે દિવને ગેઠણ, નાગી સાગી મુખકદ ૩

સુણ્ય નારી તુજને કહું, કોણ પુરૂષ જગ ઝોહ;

બત હીણ ગુણ હીણ તે, તોશુ રૂપની રેહ. ૪

તું મુજ પ્રાણપ્રિયા સહી, પ્રમદા હવે તું થાય;

તુજથી અંતર કો નહિ, હોબે જે સુખદાય. ૫

દાળ ૯ મી.

(છેડા ના છ છેડા ના છ—એ દેશી.)

તું સસનેહી શ્યામા સારી, પ્રેમે ભરી પનોતી;

ગુણવંતી તું ગરવી ગોરી, લાવણ્યરૂપ સન્નેતી,

પ્રેમે કહેને, હાં રે એવડું શાને કહાવે, નેહ ધરાને. ૧

ફળ નારી પ્રેમ પિયારી, તારી તે સહુ દાસી;

તું મુજ પ્રાણપ્રિયા પરશ્યુંગી, અંગે સંગીત વાસી. પ્રેમે ૦ ૨

મેં તુજ પામી પૂરણ પુણ્યે, સાંચી મોહનવેલ;

તોરે સંગે ર ગે અભંગે, દુઃખને ઠેલો મેલ. પ્રેમે ૦ ૩

રાણી મનમાં બોલને બાણી, વાણી જપે એમ;

પાપી પ્રાણી સળલ વિનાણી, એવું લાગે કેમ,

મનની કહોને, અલવે શાને બોલાવો એમ કહોને. ૪

પરદ્રોહીને મોહિ મેલા, વરવી તે ગતિ તેને;

નિપટ લાલચી નિપટ લોભી, નારી છે દિલ જેને મનની ૦ ૫

તેં મુજ પતિને નાખ્યો ઉદધિ, ઉલટી બુદ્ધિ ઉપાવે;

એ કરમે મરમે નવ પાવે, લીલા રંગ સ્વભાવે. મનની ૦ ૬

૪ તોશુ—તારી સાથે. રેહે—રેખા ૧ લાવણ્ય—સુંદરતા સન્નેતી—સંયુતી—સંયુક્તા ૨ પરશ્યુંગી—(૧) ૩ વિનાણી—વિગાની. ૬ એ કરમે ૬૦—તારા એ કર્મથી અને મર્મથી રાખાવથી લીલાયુક્ત રંગ પામવાને યોગ્ય નથી.

હું મદમાતી છું ધણિયાતી, વાળ ન વાડો થાયે,	
મૂને છેડા એક પડેડા, નીવેડા હવે થાયે	મનનીં ૭
જે હોય પિયારી નારી નગ્ને, સાચુ પાપે ભરાયે,	
છેડડા લાગે લીજને માગે, આગે સુખ નવ ધાયે	મનનીં ૮
આપણી છાડી ચાહે પરની, રાતો થઈ જે રાયે,	
પાપનો સ થો પૂરો મેલે, દુ જ મ દિરમા માયે	મનનીં ૯
પરની નારી સ ગ બહુવો, દુર્ગતિમા દુ ખ વેદે,	
પરમાધામી પાપી તેને, શએ કગીને છેદે	મનનીં ૧૦
તુ મુજ આયન હમણા આવી, ને હિયુ નવ માને,	
તો ગતિ એ છે તારા પિયુની, ડહીએ છે સહી તાને	મનનીં ૧૧
એવી વાતો ખાપણુ તુજને, તુ મુજ બધુ ખમાન,	
કે.ધે કરી તન પૂર્યું શ્રેષ્ઠ, દામાતુર એક વાન	મનનીં ૧૨
નભમ ડળ તવ છયુ અભે, દામનીના ઝગડાશ;	
શુકુડુગાજ ડગે ધનધોરો, વરવા શબ્દ અપારા	મનનીં ૧૩
તડિન શબ્દ બહુ તડતડે, ઘુણ વાયુ ઘુમાન,	
એવે ગત્રે જલધિ ઉતટથો, યમ રાત્રિ સગ લણુ	મનનીં ૧૪
ખાવનવીં ચોમઠ ભેગાપીઓ, સાથે વળી ક્ષેત્રપાળ,	
આવી અકેશ્વરી એવે આવે, ધર્મતણી રખવાળ	મનનીં ૧૫
લેઈ અમિને દોડી રલા, માગણુ ગેઠને ડાજ,	
શરણુ પેઠા મતીને જઈને, ગહિયો મહી તમ લાજ	મનનીં ૧૬

૮ પિયારી—પરમાગી ૯ રાતો—અનુક્રમ માયે—૧) ૧૦ વેદે—નજો
 પરમાધામા—ગમ આમ (૧) ૧૧ આયન—આગ પ્રાપ્તિ તાો—૧૦
 ૧૩ નમમડળ—અ ક શ દામની—વિજગી ૧૫ અકેશ્વરી—એનામતી
 દેવતા ૧૬ ર ના—અર્થાત્ અકેશ્વરી દેવતા સહિયો ઈ—દેરીએ રાજ-
 કુમારીને મ્હુ કે તમાગી લાગને લીરે આ સહિયે—બધ્યો છે—બધા રો
 રાજકુમારીને દે છે કે તમારી લાજો લીરે કુ રસો મુ

રે રે પાપી તુજને મૂક્યો, મતીના પદ પરલાવે;
 દેધ શીખામણ દેવી તેને, વહેલી થાનક જાવે. મનની૦ ૧૭
 વ્યવહારી તે ખીતો વારૂ, ત્યહાં તે ન જાતલાવે;
 પ્રેમ ધર્યો તે પચ્છન્ન રીતે, આરતિ રૂદ્ર વિલાવે. મનની૦ ૧૮
 મન.લાગ્યું જે માનવ માટે, મૂક્યું તે ન મૂકાયે,
 નેમવિજય કહે ઢાળ એ નવમી, સુખાના લાવટ જાયે. મનની૦ ૧૯

કુંહા.

પ્રવહા ! પવને પૂરિયા, આબ્યા ભરૂઆય તીર,
 કુશળ નાળ મૂકી ભલી, લધી ઉદધિ નીર. ૧
 રાજ કરે રાજા ભલો, સુખદાઇ ગિરુપાળ;
 કનકમેના તમ ભાગળ, પટરાણી મુકુમાલ. ૨
 ત્રિકોચના છે તેકને, જેટી ગુણની ગેહ;
 કળા ચોગઠ અતુરા ભરી, યોવન વેષે જેહ. ૩
 આપો ગેહ વધામણી, લધ આબ્યા મહુ સેણ,
 નારી રલા આગળી, નિરખી મહુએ નેણ. ૪
 અમર્યા કાગી હિયડતે, ધમક્યાં ધરમી મન;
 એ એવી ગુણની ભરી, મુકુલિની સુપ્રસન્ન. ૫
 ઈશ્વર દહે અમ અગના, પગણી રાજનધીય;
 મહુ મુણી સુખ પામીઆ, ઉત્તમ એનો જીય. ૬

વાત વધી તે નગરમાં, પરણ્યો રાજકુમાર;
અહો અહો પુણ્ય એહનું, ન મળે આ સંસાર.

૨૬

ઢાળ ૧૦ મી.

(મોરા સ્વામિ હો, શ્રીસીતળનાથ કે—એ દેશી.)

હવે વાહાણુ હે, આવ્યાં તેણે નેર કે, હુવાં એ હરણ વધામણાં;
તેણે મૂકી હે, ત્યહાં કુશળની નાળ કે, ધડકડકડ ગાળે સોહામણા. ૧
જન નેવે હે, ઉભા નિજ ગેહકે, આવશે વા'લા વાટડી;
શેઠ કામદત્ત હે, આવ્યો સહુ જાણ કે, ધનતણી લેઈ ગાંઠડી. ૨
ભલા રત્નવતી હે, સજ્યા શણગાર કે, છિનવ'દન ભણી નીસરી;
જન દેખી હે, પદે એ કુણનાર કે, ભાળે શેઠની સુંદરી. ૩
હૈયા માંહે હે, હુવા લોક હેરાન કે, એણી રૂપે કામની;
પુણ્યેથી હે, પાચો એહ કે, વાણી મુણો તે લાજની. ૪
સીધી ચાલી હે, તેહજ દરબાર કે, રાજા ચિત્તમાં અમકિયો;
જ'પે પુત્રી હે, નેહે બોલાવે ભૂપ કે, રૂપે કામ રતિ હારિયો. ૫
જ'પે ભેવના હે, નિમુણો તમે તાત કે, વાત કહું વાર પડે;
મુજ પતિને હે, નાજ્યો ઉદધિ માંહે કે, જલ વધતે પૂરણ ભરે. ૬
વળી કરવા હે, આહે નિજ નાર કે, અધમ પુરૂષ જગ એહ છે;
અળખાતણુ' હે, બાળ યહાં નવ કોય કે, કહિયું નહિ કે'શો પછે. ૭
સાંભળી રાજા હે, એમ વચન વિકાર કે, પહોચાડી નિજ મંદિર;
તમે રહેજો હે, બેટી મુખ કામ કે, ગ્રેમ ધરીને પેરે પેરે. ૮
ત્યહાં કામદત્ત હે, આવ્યા લેઈ લેટ કે, શીથ નામે ભક્તિએ ભલે;
દોષ કરીને હે, કહે નરપતિ વેણ કે, રે રે દુષ્ટ પાપે ચળે. ૯

કળજ કીધો હે, સહી વાહાણુ ચેઠ કે, નાખ્યો કદને પાજરે,
 ઘર હુશા હે, મુખા પરિવાર હે, ગખ્યા નહિ તસ અ તરે ૧૦
 ઘણુ રતનવતી હે, કદે જીન ધર્મ હે, મર્મ મિથ્યાના ટાગી કરી,
 ત્રિલોચના હે, રતનવતી દાય હે, નેહ વાધ્યો બહુ દીલ ધરી ૧૧
 નિત્ય કરતી હે, આળળ તપ સાગ કે, આવશ્યક દોય ટકના,
 નવ પદનો હે, જપતી જપ હે, પાપ ટળે સર્વ અ ગના ૧૨
 પિયુ સ ભાર હે, વીસરે નહિ નેહ કે, ધ્યાન ધરે જ્યમ યોગીશ્વરી,
 બાપીયડો હે, જેમ મેલશુ તાન હે, રતનવતી નહે દીલ ભરી ૧૩
 હુ ખ વારણુ હે કહે રાજકુમાર કે, હુ ખ ન આણીએ જોહુવુ ,
 હોયે સરજ્યુ હે, કુણુ મેળુ હે તેહવે, ચ કાસમાકિત જોહુવુ ૧૪
 તે તહા બોત્રી હે, રતનવતી સોય કે, વાલા હુ ખ છે મોટડા,
 કેમ ખમીએ હે, ગમિયે કેમ રાત કે, ઘાત દગ્દ જે ખોટકા ૧૫
 ખારો ખાટો હે, સર્વ તજ્યો આહાર હે, ભૂમિશયન જે આદરી,
 મન વચને હે, યાયા પ્રીતમ! રાખ હે, આતમને જોમ અનુમરી ૧૬
 હાળ દગમી દે, ભાખુ શુભ વાણ હે, નેમવિજય મુખ ગહુગહી,
 તમે મુણજે હે ભાવે ભવિ. લોડ હે, આગે વાત દોય તે લહી ૧૭

દ્રવ્ય કુંવરી ચૂકે નહીં, નવ નવ કરતી કેલિ;	
કુંવરી કહે કોઈ વારતા, કથા ચરિત્રને લેળિ.	૨
ચંદ્રગુપ્ત રાજાના, ચરિત્ર મુલ્યે એક ચિત્ત;	
પડતો દેવે કર ધર્યો, રત્નતણે જે વિનીત.	૩
ધૃતારાષ્ટ્ર પટ્ટણે, (તેણે) મૂક્યો લેઈ તેહ;	
દિવ્યાભરણે શોભતો, કુંવર કળાનો ગેહ.	૪
હરિચંદ્ર રાજ ત્યાં ભલો, કમળપ્રભા પટનાર;	
હંસાવલિ તસ ન દિની, અલિ અપ્સર અવતાર.	૫
વીરધવલ મંત્રીશ્વરો, હેમવતી પિયુ ભ્રમ,	
કામવતી તસ અંગળ, ભેવન કરે નર આશ.	૬
માહોમાહે પ્રીતડી, એક છવ તન હોય;	
કામવતી હંસાવલિ, લેદી ન શકે કોઈ.	૭

ઢાળ ૧૧ મી.

(મારા નાકનો મોતી લાવવો રાજ—એ દેશી)

કુંવર તે મનમાં એમ નિચારે, કેણી દિશ હવે જાઉં,	
વસ્તી પામું જો વારું વેહેલો, લૂણ તૃપાને છિપાઉં લાલ,	
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ	૧
વીરધવળ મંત્રી તસ વારું, જેઠો માડવી પરિવાર,	
આવતો જોલાવ્યો આપણી મોજે, દીઠો નિરૂપમ જ્યારે લાલ,	
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ.	૨

૩ વિનીત—અર્થાત્ આજ દિવસ રાજપુતની પાસે જળમા ન રૂમે એના શુભ્રાગા રત્ન હતા તે રત્નના અભિમાની દેને તેને ઉઘાર્યો રત્ન—“રત્ન”
 ૫ અલિ—સખી તેની સખીઓ અપ્સરનો અવતાર હોય એવી હતી
 ૬ મંત્રીશ્વરો—મંત્રીશ્વર. જોઈ ન છું—તેને જોવાની નર આગા કરે અથવા તેના પાવનની નર આશા કરે.

ઢાળ અગ્યાઝ રચી નિરૂપમ જોડી, પ્રેમના પરજિવ લેડી,
 નેમવિજય કહે આગળ વળતા, હૃદય માકર કરશું લેળી લાલ,
 જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ ૧૭

દુહા

વીરધનન મ ત્રી ત્યહા માડે જાડુ ઉછરજ,	
આગી ઢાલ વાજે લવા, આગમ અગ્નિ અગ	૧
નનરાવ્યો નીરે કરી, ભ ત્યે કીવા ભોજ,	
પ્રીતમ મનશુ ખેલન, લેતા જાહુ પેઠ મોજ.	૨
મ ત્રી જ પે કુવરજી, અગચી ન દિની જોડ,	
નિમિત્તિયો આજ્યો ઇહા, વિદાય ત વિવેક	૩
તેણે કહ્યુ મુને મુદા, જલધિ મ ડે તીર,	
પ્રાત સમે નગ આવશે, પુત્રપોત્તમ વડ વીર	૪
દીન લગ્નનો આજ છે, આઘ્યા જોતા વાટ,	
પરો઼ા પ્રેમ ધરી કરી, ટાળી ગર્વ ઉચાટ	૫
હુગળ થયો હૈડે ઘરો઼ા, પામી એવા જોલ,	
પણ છે કાઈડ વાગતા, ભૂડા કરે કવોવ	૬
સાર્ધ પ્રહર લમની [તરો઼ા], વીત્યે કંવા વિવાહ,	
કંગેજો જાડુ પેર કર્યા, ધરતા મન ઉત્પાહ	૭

૧ આગમ અગ્નિ—(૧) ૨ જાયે—અગ્નિએ પેર—“ ધતિ ” પ્ર ૧
 ૩ જ પે—જોત અગચી—આગી ૪ મડે—(૧) ૫ વીત્યે—‘ વાતે ’
 પ્ર ૧

ઢાળ ૧૨ મી.

(કરડો ત્યહા કોટવાળ—એ દેશી)

પેઠો ભુવન મોઝાર, અતિ અનંવાળે સુંદર ઝોરડી છ,
 ચિહ્ન દિશે આરૂ અરાખ, સેજ સમારી ત્યહા વર ગોરડી છ ૧
 છપ્પર મોટી ખાટ, શીશ પેછેડી પુરાતન પાથરી છ,
 ઝોટયો કુવર તે વાર, કેમ ઉલઝાણી સોહગ સુદરી છ ૨
 કેમ તુજ વદન વિચ્છાય, હિસે છે કેમ આમણુદમણી છ,
 વહે તવ નારી ઉત્સાહ, પિયુછ ઉઠાવો સેજ સોહામણી છ ૩
 કુવરે ઉપાડી તામ, પ્રેમે પેછેડી તેહ દૂર કરી છ,
 હીઠો ભૂમિ ઘર કૂપ, દુરગ ધી ગો અહીમડ સઘરી છ ૪
 કહો નારી તમે વાત, એહ કમાઈ કમ્મને આદર્યો છ,
 આદિ હુતી અધિકાર, સચિવ વેશ્યાએ પાતરો છ ૫
 ઈણી પુરે સીતા વેશ, રામતણી છે સહી છત્રધારિણી છ,
 ભવિત લેદનો લેધ, રયમ ત્રી એ બેહુ સુખકારિણી છ ૬
 વીરા ડોકરી એક, નિવમે જિનવર ધર્મની શ્રાવિકા છ,
 દયાતણી જમ ટેક, દેવશુરને ધર્મ વ્રત ભાવિજા છ ૭
 ઈણુપુરે જિનપ્રસાદ, દ્રવ્ય એ છે તેહતુ મ ત્રી ધરે છ,
 તેણે પાપે મહારાજ, દ્રવ્ય નાહુ લેધને પુર બહુ પરે છ ૮
 અન્ન ઉદકનો નાશ, ધરાપતિ તાત (બેહુ) નિર્ધન થયા છ,

૧ આરૂ—સુંદર ચગખ—જાતી ૨ શીશ—ઉપર ઉઝાણી—ઉદાસ
 યઈ સોહગ—સુખગ—રૂપાળી ૩ વિચ્છાય—નિસ્તેજ આમણુદમણી—
 અગની અને કમની—અર્થાત્ ઉદાસ ૪ ગો અહીમડ મ વરી—(૧) ૫ કમા
 ઈ—કમાઈ માટે આદિ છ—(૧) ૬ વેશ—વેશ માં બેધ—(૧) બેડ—ગેડી
 ૭ વીરા ડોકરી—વીગ નામની ડોશી જયા—જો

માંડયું પાપે મહારાજ, કંઈ	કુટિયાં છ.	૯
વેશ મંત્રી નૃપ પાપ, વેર વ	પ્રાણિને છ;	
વેથે ત્રણ મમ ભાગ, મારી	પ્રાણિને છ.	૧૦
ત્યમ જે નગરના લોક, પા	૧૧ ઘણા છ;	
પરભવકેદે પ્રતાપ, અનાથ	૧૨ મણાં છ.	૧૧
કંઈ જોણે નર કોટિ, હોમ્ય	૧૩ મને છ;	
તું મુજ પ્રાણઆધાર, જીવ	૧૪ મને છ.	૧૨
દેખી ઉદ્ધમી દેહ, પ્રેમ વ	૧૫ હરે છ,	
આ ભવે તું ભરતાર, મેં ક	૧૬ તાહરે છ.	૧૩
સમશા મંત્રી તામ, દાર (૧૭ છ;	
જોડ્યો કુંવર તે આમ, કા	૧૮ જો કહે છ.	૧૪
તાછને ગયો કામ, કુંવરી	૧૯ ખત ગહુ છ;	
મુંદર ગિછાઈ મેજ, દુરખ	૨૦ જોડુ જણાં છ.	૧૫
આનંદદાઈ આંગ, મુખ પા	૨૧ ર ને ભામિની છ;	
સરજો મર્યો તમ અંગ, ૨	૨૨ ઉલમે લની છ.	૧૬
વનિતા વિવિધ વિલાસ, આનંદ	૨૩ મહાં આપણાં છ;	
લલના લીલના દામ, દુઆં દુરખતણાં વધામણાં છ.		૧૭
માંભાતનાં મહુ (લોક), મુખ દુઃખ દાણે મહુને મને છ;		
૨૪ મી મોલેજ દાણ, નેમવિનય કહે મુખ વહે જો તને છ.		૧૮

ખંડ ૪ થો.

'દુહા.

શ્રીદીવિજય સુજીતો, જગી મુક જમ નામ,	
પ્રેમે પ્રણમ પદકમલ, પામું વાન્નિજ કામ	૧
રાજમુતા હ સાવળી, ચણીપત્તુ તે માથ,	
ગોદી તમનુ પેળીને, ઘર મહેદાન્યો નિજ નાથ	૨
વિવધ મુખ વિલસે ધણા, નગનાની ઉછર ગ,	
લીની રંગે ગતરી, માગ્યો અન અન ।	૩
મ લી લેવે વાટરી, બહુપેર કરના ગાન,	
ભાનુસ્ય ઉધાડિયું, ઘર બાળી ગુભ જાન	૪
તાન ભાગે પુત્રી ભાળી, એ દુન્યો દુલ્લ કામ ?	
કામવતી કહે માદરો એ છે આતમનામ	૫
એ મે માયો નથ મરે, રોન્ટે ભેટી અખ હ,	
માતપિતા પરજાવિયો, તેણે મુજ અતિ ધમ હ	૬
ખુશી ધયા માતાપિતા, દેખી કપ જમાઈ,	
કમળ સુકેમળ દેહરી, આખરી તેજ સવાઈ	૭
મ ધયા મમે દુવર નદા, આબુપત્તુ ધરી અ ગ,	
ગીના મ દિરે મ ચર્ચો, જઈ જોઠો તે મ ગ	૮

૧ ૪/૨૪—“ તમ ’ પ્ર ૧—૨ તમનુ—(૪) ૩ વાતી ૪—” લીલી
 રાતી ૨ ગે વાતરી પ્ર ૧—૨ ૪ ભાનુસ્ય—સૂર્ય ઉગે ૬ અનિ—
 “ અતિદુ. ”

જે હું તમને મૂકુ છું, કરૂણા આણી અગ,
 ક્ષત્રી ગિરદ ન ચૂકુ છું, બેઠા નારી સંગ,
 રવિ શશિ પેર હું રસિયો છું, મોહન નારી સંગ,
 એને મન હું વશિયો છું, જેવો કેતકી ભૂગ,
 પરણી આપુ જો નારી તમને, જગત શોભા ક્યમ થાય. જે હું ૦ ૪
 એ વચને રસ ચઢિયા છું, ખેચર રોષ ભરાય,
 કુવર ભણી જઈ અડિયા છું, રાતી દૃષ્ટિ કરાય,
 ખર્જ લેઇને ધાયા છું, નવલો કોધ ભગાય,
 નૃપ પાસે વહી આવ્યા છું, જાણી જે જમરાય,
 વ્યતર સોળ શત કુવર વારૂ, ઉઠ્યા સળગ અવાજ એ વચને ૦ ૫
 માહોમાહે જૂએ છું, બોલે તીળી વાણ,
 મરતા કોઈ ન બૂએ છું, હોય મુલતની હાણ,
 ચંડમુંડ પડે ધરતી છું, કરતા ખે આતાણ,
 નીક રક્ત વહે નરતી છું, મૂઢે શૂરા ખાણ,
 હુક કરે કે માર મુખ બોલે, દીન કહે છવ રાજ. માહો ૦ ૬
 કંઈક મુખ પોકારે છું, દીને દાન દયાળ,
 રાખો અમને મારે છું, હોવે હવે દયાળ,
 મોટા માર નિવારે છું, ટાળો દૂર જ જાળ,
 સોભાગી સુખકારી છું, એ વેળા અસરાળ,
 અતિ વિદ્યા તે ખેચરે સાધી, વિરૂપિ શુણધામ કંઈક ૦ ૭
 વ્યતર શત મહુ નાહા છું, જોતા પૂક ન કોય,

૫ કુવર—કુવરને અર્થ ૬ ચંડમુંડ ૪૦—જાણે ચંડમુંડ ૪૦.
 ખે આતાણ—“ ખાઆતણ ” ૭ અમરાળ—(૧) અતિ—“ અતિ ” પ્ર ૧ લી
 વર્ણન—“ પ્રેરણિ ” પ્ર ૨ છ

માઠા બાવે રૂઠ્યા છ, મુગુળિયા મહુ હોય;
 કુંવરને અચરજ હોયે છ, જગતિ ચિત્રને ભેય,
 સપજું કાંતુક ભેયે છ, કાંઈ અણુરો ભેય;
 દેવ પ્રગટાવ્યો માણિકકેરો, ઉડ્યો ઉડ્ડત રે નામ. વ્યંતર૦ ૮
 આછેટે અકળાયે છ, પ્રગટી પાવક જ્વાળ,
 વિદ્યા આકુળ થાયે છ, તેઘી જાળ અમરાળ;
 વ્યંતર પાછા આવે છ, જે ટુના વિમરાળ,
 ખેચર પૂઠે દેવાલે છ, સુર મોટી વિકરાળ,
 ઉડ્યો કુંવર તે રાયને પકડ્યા, મળિયૂડ રત્નચૂડ હોય. આછેટે૦ ૯
 વિદ્યા નભચર દૂરે છ, દેખી કુંવર દિદાર,
 નાઠી જાળને ચૂરે છ, પોટે પુણ્ય પ્રચાર;
 ગોળા નાળી પ્રહારે છ, મુખ વેશ્યા તેજીવાર,
 ભાવિ કોણ નિવારે છ, બાવે મહુ અંમાર;
 ચોમકચ ભેગણી નાઠી તત્પણ, અચરણ મધં ત્યાંહાંએક. વિદ્યા ૧૦
 ચોથી નરકે પોતી છ, પાપની કોમ્બા તેડ,
 કપટતણો ચઢ દો'તી છ, પાપે દુર્ગતિ ગેહ;
 માંસે ગતિ હોય નીચી છ, માનો માનુ' એહ,
 પણ નહિ ગતિ ઉંચી છ, પાપ ન કર્યો કોઈ;
 ચોથા ખંડની જીજ્ઞાસે, નેમવિજય કહે નેડ. ચોથી૦ ૧૧

૮ મુગુળિયા—“ મુગુળીઆ—સુર હોય ” પ્ર. ૨ છ. જગતિ—જગ-
 તમાં ચિત્રને—વિચિત્ર બનાવને. અણુરો—“ અણુમારે ” પ્ર. ૧ માણિક-
 કેરો—નેની પામે જે રત્ન દત્તા તેનો અગિમાની દેવ ૯ દિસરાળ—(?) સુર
 —દેવતા ૧૦ દૂરે છ—તેમની વિદ્યા દૂર થઈ નભચર—“અમચર.” જાળને
 —તેનાને. ચૂરે—“ છૂરે.” પોટે છ—પુણ્યના પ્રચાર રૂપ પોટવાથી. ગોળા-
 નાળી—નાળી, તેણે)ના ગોળા તત્પણ—“ તત્પણ ” અચરણ—(?).
 ૧૧ પાપની મથા—પાપના કેશરૂપ “ પાપણી ક્રોમા. ” મામે—માસનો
 આદાર કર્યાથી

કુહા.

- કુવરે છોડ્યા હો લણી નારી જ ધવ જેહ;
 કરુણા આણી અતિ ઘણી, દાખીને બળ દેહ ૧
 તે પણ પ્રણમે પદકમળ, વિમળ મતિ મન આણિ,
 જેઠો મનડે ભાઈ ત્યમ, ગગ્ગો તે ગુણ આણિ. ૨
 ખમજો અવગુણ અમતણો, મોટા તમે મહ ત;
 પોત્યો હજી પુણ્ય માહરો, તમ શુ સ ગમ સંત. ૩
 પેહેલા તો નવ જોળખ્યો, તેણે જોયા વિપરીત,
 સ પતિ સમયે અમ મને, તમશુ બાધી પ્રીત. ૪
 અમ જન્ને પૂરવ ડિયો, સાચેલો જિન ધર્મ,
 તેણે પતિ તુજ પામિયો, રાખી દૂધ કુલ શર્મ. ૫

દાળ ૩ છ.

(ઘેર આવો છ આખો મોરિયો—એ દેશી)

- હરખિન થઈ તવ હાજરે, મહિ હીધી મોય કુમાર,
 કુવરને જઈએ છ ભામણે આંકણી.
 તુજ કુળ આદિત્ય તુ સહી, તુ તો સોમશશિ અનુસાર કુવરને ૦ ૧
 એટલે હેમરથ આવિયો, ત્યાહા મળજો લેઈ પરિવાર,
 આવી વીર વધાવિયો, મન આણી પ્રેમ અપાર. કુવરને ૦ ૨
 જેચર મુત જેચર લણી, જઈ પ્રેમે કીધ પ્રણામ,
 અજવાળ્યા એણે કારગે, વળી ગળી જગચર મામ કુવરને ૦ ૩

હુયવર તે સહી હીંસતા, આપ્યા પંચસયા વર જેહ;
 આપ્યા દ્વય શત સુંદર, તસ મદહરતા દ્વીપ જેહ. કુંવરને૦ ૪
 મણિ માણિક મોતી ઘણાં, તેમ રત્નતણી ગહુ રાશ;
 ખાટ તળાઈ દીપિકા, વર આપિયાં એમ ઉલ્લાસ. કુંવરને૦ ૫
 પારાંગના વરભૂપતિ, લેઈ દીધી જેણે પંચવીસ;
 આપી એમ સંતોષિયો, કહે આજ્ઞા સગળ વહીશ. કુંવરને૦ ૬
 અમે થહી નિજ નંદિની, હેજે લીડી આપણે અંગ;
 લહે જ્યો દિન સુખલણી, હોજ્યો તમરંગ અલંગ. કુંવરને૦ ૭
 દીધી શીખ સોહામણી, ઘેટીને ગહુપેરે આપે;
 આજ્ઞા માગી કુમારની, સર્વ દૂર કરી દુઃખ છાપ. કુંવરને૦ ૮
 વહિયા ગગને વિદ્યાધરો, જાણે પંખીતણી હાર;
 અંદ્રશુસ લીલાવતી, વેગે આવે નગર મોઝાર. કુંવરને૦ ૯
 વેશ્યા મ દિર સંચર્યા, લીધો તે પલ્લ ગ વિશ્રામ;
 સંચુ પુરાતન ધન લિયું જાણે એહજ મંદિરસ્વામ. કુંવરને૦ ૧૦
 લીલાવતી છોડી ત્યાંહાં, નિજ રામા સુંદર તેહં,
 પહોત્યો મંદિર મંત્રીને, સઘળું લેઈ ધન એહ. કુંવરને૦ ૧૧
 આપ આવ્યો વળી કોશવે, લીધી વળી સુમાર;
 પ્રાતર મ દિર મંત્રીને, વહી આવ્યો વેગે કુમાર. કુંવરને૦ ૧૨
 કામાવતીને મંદિરે, ત્યાહાં આવી હ સાવળી તેહં;
 કામવતીને એમ કહે, કહું જેની સાલગ એહ. કુંવરને૦ ૧૩
 મેં વરિયો વર સુંદરો, સહી યોલીને પોત્યો કેથ,
 સાંજ સમે પુરી મધ્યે, ગયો નવી જાણિયે એથ. કુંવરને૦ ૧૪

આવશે હવે મ દિરે, હુ તો જોઉં છુ તેહની વાટ;
 દીઠો હોય તે નારિયે, એ કુ વર ભલે રે ઘાટ કુ વરને૦ ૧૫
 રાયસુતા હ સાવળી, હરખી ઘણુ નયન નિહાળ,
 પ્રભ પ્રગટી દિશ જે હવી, હુધ તેવી તે ખુશાલ કુ વરને૦ ૧૬
 દુગ સિ અ તી સુધાતણી, અ ગના અ જા વાધ્યો અન ગ,
 કામવતીએ પ્રેમશુ, જોલાવ્યો ધરી ઉછર જ. કુ વરને૦ ૧૭
 પ્રીતમ કેવે કારણે, કહિયે પ્રિય રાતની વાત,
 દોણુ પરણી કુ વરી તમે, કહે કુ વર તવ અવદાત કુ વરને૦ ૧૮
 એવે સમે હ સાવળી, પોહોચી નિજ તાતની પાસ,
 નેમવિજય મુખમ પદા, પામી જે ધરમ નિવાસ કુ વરને૦ ૧૯

કુહા.

હ સાવળી કહે માતને, મ ત્રી ન દિની નેહ;
 પરદયો પતિ પરણાવ મુજ, તેશુ બાધ્યો નેહ ૧
 સુતા સુણી મુખ વારના, તેડાવ્યો મ ત્રીશ,
 જામાતા જે તમતણો, દાખો વિશવા વીશ ૨
 મ ત્રી સહિત કુ વરણ, પો'ત્યા ભૂખની પાસ,
 દેખી દર્શન રાયણ, અ ગે થયો ઉ'લાસ ૩
 ભવ આમન ભાવે કરી, ખેસારચો બક્ષીસ,
 લેઉં વારણુ અ ગના, કુ વરે નામ્મુ શીશ ૪
 મ ત્રી કહે મહારાજ હ, ચોણી રાતે એ આજ,
 પરણી સુદે ખેચરી, કીધુ આપણુ કાજ. ૫

૧૬ પ્રખ—પ્રખા—કતિ “ પ્રહપગટી દરા જે હુ ઇ૦ એવો પાડ છે
 ૧૭ દગ—દટિ ૨ નિરના વીશ—વીશ તથા ૪ બક્ષીસ—“ બગચી ”
 વા બુ—વારબુ—ઓવા શા.

ખહુ હરખ્યો મન મહીપતિ, ઉડલસ્યાં નેણ ચકોર;
ખોલે મીઠા ખોલડા, તું તન મન ચિતચોર.

૬

ઢાળ ૪ થી.

(મોરા નાથજી હો, રાજનગરે ઘડાય—એ દેશી.)

પ્રેમ ધરી કહે ભૂપતિ જી, પરજે રાજકુમાર,	
કુંવર કહે કયમ પરણિયે જી, રાજ નથી નિરધાર;	
એહ રાયજી હો, રાજ વચન સુણેય.	૧
સભા સહુ સન્મુખ થઈ જી, જોવે રૂપ કુમાર;	
રાખ્યું અંગ દૂધાવીને જી, માતું કામકુમાર.	એહં ૨
કામે પીડિત અંગના જી, નિરજે રૂપ નિહાળ;	
મચ્છન ધરી અતિ પ્રેમને જી, અંગોપાંગ વિશાળ.	એહં ૩
કુંવરતજે તવ જોલડે જી, મૈન કરે મહીપાળ;	
હંસાવળી.હરજે કરી જી, જોલે વેણ રસાળ.	એહં ૪
એહજ પ્રીતમ આદર્યો મેં, આજે એજે અવતાર,	
મેં વરિયો વર ઉમંગે જી, અવર નહિ સંસાર;	
મોરા તાત જી હો, રાજ વચન સુણેય.	૫
મન માન્યું ઘણું માનની જી, રહિયું મન લોભાય;	
માતા વેલી હોઈને જી, યોગે રહિયું ન જાય.	મોરાં ૬
પરણાવો પતિ પ્રેમજી જી, મત કરજો હવે લીલ;	
આવે અવસર આપજે જી, લીને સુંદર લીલ.	મોરાં ૭
કરી દંતુશલ નીકળ્યા જી, સતીએ જોડ્યા જોલ;	
તપન ઉગે જો પશ્ચિમે જી, ચતિયાંકેરા ચોલ.	મોરાં ૮

૩ અંગોપાંગ—અંગ અને ઉપાંગ. ૪ કરી—“કહે” પ્ર. ૧ લી. ૮
તપન—સૂર્ય. જોલ—“જોલ” પ્ર. ૧ લી.

- કુવર એકાંતે તેડિયો છ, પૂછે કુળ વરતંત;
 આખો સહુ તમે આપણે છ, સઘળો ઇતિહ સંત. મોરાં ૯
- તિલંગ દેશ તિલકાપુરી છ, સિંહરથ છે ત્યાંહાં રાય;
 રત્નમાલા પટરાગની છ, તેહ છે મોરી ગાય. મોરાં ૧૦
- વિદેશ લેવા લણી નીકળ્યો છ, ખેઠો પ્રવહણુમાંદ્ય,
 હું આંચો સચિવ ધરે છ, ઓળખિયો ચિત્તચાહ. મોરાં ૧૧
- હેમપ્રેયા એમ માંલણી છ, પાગી અતિ ઉછર ગ;
 મુજ ખેડેની મુંદરો છ, ઉડ્ડસો પ્રેમવિહંગ. મોરાં ૧૨
- લેઇ લગ્ન પરણાવિયો છ, વાઝ્યા ગુહીર નિઃસાણ;
 કર મૂકામણુ આપે ત્યાંહાં છ, મુણ્ણે એહ મુલતપુ મોરાં ૧૩
- ખંડ ચોથાની મેં કહી છ, ઢળકતી એહજ ઢાળ,
 નેમવિજય કહે સાંભળો છ, પાંચમી શ્રવણ રસાળ. મોરાં ૧૪

દુહા.

- પંચ સહસ્ર હયવર લલા, ગજવર [વળી] શત તીન;
 પંચ સહસ્ર અનુચર લલા, ગળે કરી નહિ દીન. ૧
- પંચ શન કરભાવળી, વેહેલ શકટ ત્યમ દાસ;
 પાલખી ભૂપણુ પંચ સહસ્ર, આઝ્યા લેઇ તાસ. ૨
- દીધાં એના દેખતા, કીધો કુવર ખુશાલ,

૯ વરતંત—વૃત્તાન આખો—કહો ઇતિહ—ઇતિહાસ ૧૦ પટરાગની (પટરાણી)—પટરાણી ૧૧ પ્રવહણુ—વાહાણુ. સચિવ—મંત્રી ૧૨ પ્રેમવિહંગ—પ્રેમગરૂડી પક્ષી ૧૩ ગુહીર (ગર્જીર)—ધોર અવાજવાળા—ધોર. ૧૪ પાંચમી—“ચોથી” પ્ર—૧—૨ ૨ કરભા—તરણુ ઊંટ.

સકળ દુ ખ દૂરે કરી, પામી પ્રેમ પ્રનાળ	૩
તરૂણી તીન કુમાર તે, સાથે કરે સ લોગ;	
હ માવળી હીમે હિયે, યુવતી નાથને જોગ.	૪
દિન કેતા ત્યાહા રહ્યા, કરે કુ વર ણહુ કેલ;	
પરમેશ્વર મુપસાયધી, નારી નાગરવેલ	૫
દેવદ્રવ્ય દેરા કર્યા, દયા ધરી પરિણામ,	
રાત્ર સુ સકાઠા દિયા, ટાળ્યુ ધૂતારા નામ	૬
નાથ કહે નાગી મુણો, વેહેલા થાઓ વિવેક,	
શીખ લિયો તમે માજનો, વેણુ અમારૂં એક.	૭
શીખ લેઈ માજનતણી, કુ વરે કર્યું પ્રયાણ,	
સોપારાપુરપટ્ટણે, આવી કરે મેલાણ	૮
છાનો કુ વર કટકથી, મનથી જણાવી વાત,	
પ્રાતમમે તે પટ્ટણે, વહિને હાટે આત	૯

ઢાળ ૫ મી.

(મેરે આતમકી આધાર રે—એ દેશી)

તે અવસાર વાળે ત્યહાં રે, હ ઢરાનો ઢાલ,	
ચોરાશી ચઉટે ભમે રે જોલે મધુરા જોલ રે,	
અ ગજ રાજાની	
સોહે રે રૂપે ઇ દ્રાણી, મોહે રે માનવ મહિ માની,	
વિષકન્યા સોઈ જાણી રે લાલ	આકણી ૧

૩ પ્રનાળ—પર ૧૧ ૪ તીન—તણ (તરૂણીઓ) ૫ કેલ—કેનિ
—કોડ. ૬ રાત્ર મં—(૨) ૮ મેનાણ—અર્થાત મુકામ ૮ આત—
(આગત ?)—આઓ ૧ અ ગજ—અ ગજ—પુત્રી

નિજનંદિનીને નરપતિ રે, વિપલક્ષણ કંઈ દીધ;	
ન મૂંઝ નારી તે થકી રે, પામી ન એકો સિદ્ધ રે.	અંગજ ૦ ૨
પૂછે કુંવર તે પ્રેમશુ રે, વાંચ્યો તેહ વૃત્તાંત;	
વિષકંઠ્યા કેમ જાણિયે રે, આણિયે એવી પ્રાંત રે.	અંગજ ૦ ૩
કહિયે સાંભળો તસ કથા રે, જન્મી માત જે વાર;	
વધતી કલા વર વેલ જયુ રે, ગોરી મોહન ગાર રે.	અંગજ ૦ ૪
સુવરણ વાંન સોહામણી રે, કામી મોહન કાય;	
ખાલ્યોવન ખાળા થઈ રે, રમવાને જંગલે જાય રે.	અંગજ ૦ ૫
વનખંડે વનિતા વહી રે, ખાંતે ખેલતી ખેલ;	
મેત્રા મિઠાઈ મોહશુ રે, ખાવે ગાવે ગજ ગેલ રે.	અંગજ ૦ ૬
તરૂણી તંરૂણપણે થયો રે, થાકી વનખંડ લંઘ;	
વદને બીડી વર પાતની રે, સૂતી નિદ્રાને સંઘ રે.	અંગજ ૦ ૭
પંકજ ચૂ મુખ પ્રેમદા રે, વિકશ્યુ પૂનમ ચંદ;	
ગમ્ય નહીં ઘોરે ઘણું રે, ખાળા શુણની વૃંદ રે.	અંગજ ૦ ૮
તાતલણી વાલી ઘણું રે, માતાને સુખકંદ;	
પય સાકર પ્રત્યુપમાં રે, શ્યામા પીવે આનંદ રે.	અંગજ ૦ ૯
તે દિનથી તે તારૂણી રે, ઉપરતણી વૃદ્ધિ હોત;	
નારી સંગે નિશિ રહે રે, આણે તેનો અંત રે.	અંગજ ૦ ૧૦
ભય આણી મન ભામની રે, રક્ષક કો નવ ભય;	
ભોળી ભોળા ભોળવે રે, ભુગતે નેવ કદાય રે.	અંગજ ૦ ૧૧

૨ દીધ—“ દીધ ” પ્ર. ૧-૨. ૪ મોહનગાર—મોહનકાર. ૬ ગજ—ગેલ—ગજ સમાન ગેલ (કેલિ)—રમત કરતી. ૭ લંઘ—ઓળધીને. ૮ પંકજચૂ—કમળનું—કમળસરણું. વિકશ્યુ—“ વિહશ્યુ.” ૯ પ્રત્યુપ—સવા-
ર. ૧૦ નારી ઇ—તે નારી સાથે જે રાત્રે રહે તે મરણ પામેછે. ૧૧ ભામની—ભામનીનો. ભુગ ઇ—(?).

કો અવગર ઇહા આવિયો રે, ઝોપધવેદી આમ,
 નામ સુખ્યાત વન્તપતિ રે પહોત્યો રાજને ધામ રે અ ગજ ૦ ૧૨
 કુવરી ભુવને વૈદને રે, લેઈ આવ્યો ભૂપાળ,
 રજની વાસે રાખિયો રે, વેદક મન જ જાગ રે અ ગજ ૦ ૧૩
 દ્વરથકી દેખે રહ્યો રે, રાગતણા આચર્ય,
 કપટ નિદ્રાએ નિહાળતો રે, સાલજે સાસદે કર્યું રે અ ગજ ૦ ૧૪
 પ્રમલા વશ પથી થયો રે ડસીઓ કુવરી એણ,
 પ્રાત સમે પરજાણિયો રે, જીવ ગયો ત્યહા તેણ રે અ ગજ ૦ ૧૫
 અ ત કદે વાસો રહે રે, એવી તમ પરતીત,
 મહાજશ નામે મહીપતિ રે, ચિતા ધરેળદુ ચિત રે અ ગજ ૦ ૧૬
 અન ગમેના રાણી અતિ રે, શોક ધરે છે શરીર,
 ન દની જે રતિ સુદરી રે, જૂરી નાખે નીર રે અ ગજ ૦ ૧૭
 દોહ્યો છે સસારમા રે, વહેવો લોક કલક,
 પ્રીત ધરે ન કો તેહનુ રે, પૂરવ ઈર્મનો અક રે અ ગજ ૦ ૧૮
 આશા સહુને સરખી રે, નિર્મળ રાખી નીત,
 નેમવિજય કહે સાલજો રે, ઉત્તમ તે કરે હિત રે અ ગજ ૦ ૧૯

દુહા

રજની વાસો જે રહે, આણે તેનો અત,
 મરણુ ભયથકી માનવી, દૂરે દેવ રહત ૧
 ભૂપતિએ ભામિની લણી, કીધો વિષ ઉપચાર;
 મારી ન મરે માનની, ડક્યો જશ કિરતાર ૨

૧૨ ઝોપધવેદી—ઝોપધો જાણનારો ૧૩ વૈવક—વૈવ ૧૫ પ્રમતા

—ઉપ ૧ કીધો—“ કીધી પુત્રીને મારવાને વિપરીત ઉપચાર કર્યો

ઇન્ધિયાવહિનો અત ડે, હુ એને કડ રે, હુ એને	
પાપી પાપ દુરત કે, એ કળ એ ધડ ા એ કળ	૭
વિનવી વિવિધ પ્રકાર કે, ભૂપ આજા લહી રે, ભૂપ	
કાઢયો ૫૪૨ બા'ર ડે, કુવરે ત્યાહા વહી રે કુવરે	૮
રાય કહે મત લાવો ડે, નજરે એ માહુરી રે, નજરે	
કાઢયો દઈ સહુ રાય ડે, છંચો મતિ તાહુરી રે છંચો	૯
દીધો પ્રવહણુ જેહ ડે, ધન સહુ આપિયોરે, ધન	
શેઠ ચિ તે ધન એહ ડે, પર ઉપગારિયો રે પર	૧૦
આપણુ લીધુ તોહ ડે, દીધુ મ ભાજાને ા, દીધુ	
કુવરે વયા જમંનેહ ડે, ભાગ નિહાળીને રે ભાગ	૧૧
ગણિયો નગરમા રોઠ ડ, રાજન વીનવે રે, રાજન	
આળીને શુભ દ્રેઠ કે, કકણા અભિનવે રે કકણા	૧૨
પ્રીતિમતી નિજ ના ડે, વસુમતી કન્યડા રે, વસુ	
મોહનમ જરી નાર કે, ગ્લનવતી જિજા રે રતનવતી	૧૩
કામવતી પ્રિય તેમ ડે, લીલાવતી ભવી રે, લીલાવતી	
હ માવળી બહુ પ્રેમ ડે, રતિમુદગી વળી રે રતિમુદરી	૧૪
આઠે આ પત્ની ગિય ડે, મેળી ત્યાહા ઢણે રે, મેળી	
નવમી ત્રિવોચના ગિય ક, નિરખે ક્ષણે ક્ષણે રે નિરખે	૧૫
હય ગજના જે ભૂથ કે, પાર ન પામિયે રે, ધાર	
અન ગતણી જ્યા જોથ ડે, હુ બ સહુ વામિયે રે હુ બ	૧૬
વિલસે મુખ સ સાર ડે, ભોગ પુરદરા ા, ભોગ	
સદગ ડરે મ સા ડે, નરનારી વરા રે નર	૧૭
નેમવિજય કહે એમ ડે, આગે કથા ઘણી રે, આગે	
શીલવતી અધિકાર ડે, સરમ ઓતા ભણી રે સરસ	૧૮

इति श्रीशौलवनी महासतीनरित्रे चतुर्थ खंड समाप्त. ॥ ४ ॥

ખંડ ૫ મો.

કુહા.

- પરમ જ્યોતિ પ્રકાશ કર, આદિ ન જોનો અંત;
ચિદાનંદ અરિહંત ભવિક, શિવદાથી શુભમંત. ૧
- અધકાર આઠે હુથા, અશરીરી અર્હંત;
ગરિબનિવાજ ગોડી ઘણી, ભયભંજન ભગવંત. ૨
- પ્રણમી પદકજ તેહના, આતમ ભાવ વિશુદ્ધ;
તિલય વિજય સદશુરૂ નમુ, કરજો સિદ્ધ નેં બુદ્ધ. ૩
- હેમ જેમ સુખકારિણી, વારતી હુઃખ દુરંત;
હું પ્રણમું પ્રેમે કરી, ભારતિ ! ટાલણુ બ્રાંત. ૪
- ભવિયા ! ભાવો ભાવશુ, શીલવતી સંગંધ;
જેતી વીતી વારતા, પ્રેમે કહું પ્રગંધ. ૫
- અંદ્રશુભતાના સંગથી, ગોરી ગરભ ધરેય;
દિન દિન તેજ વધે ઘણું, સોહે વિવિધ પેર તેય. ૬
- સાસુ દાસી વિવિધ પેર, જોતી છિદ્રહ બસ;
વાત કરે નિશદિન ધસી, (રે) ગર્ભે બીજે માસ. ૭
- સુંદરી સાથ સહેલિયાં, કરતી સેવ પંચાશ;
શીલવતીની ઓળજે, ધરતી હિમે ઉદ્ધાસ. ૮
- એક દિન જોઈ મેહેલમે, સહિયાં સાથ મેળાય;
સાસુ નિરખે નજર ભરી, એમ ચિંતે તેણે કાય. ૯

૧ કર—“ કરે. ” ભવિક—મોક્ષંગ્રામી. શિવદાથી—કલ્યાણદાતા. શુભ-
મંત—કલ્યાણયુક્ત અથવા શુભ મંદંત. ૨ આઠે અધકાર—(૧). અશરીરી
—શરીરી વગરના—આત્મારૂપ. ૩ પદકજ—ચરણકમળ. ૪ વારતી—અટ-
કાવતી. ૫ દાવ—“ તાવ.. ” પ્ર. ૧ લી.

પ્રગટ કરતા વાત એ, લોકે ગાળ ગવાય	૨
છાની રાખી એહને, પ્રમવે પુત્ર જે વાગ;	
તે પૂઠળ દોયે હણી કરવો એહ પ્રકાર.	૩
રાજન ચિ તે રાણીને, જોલે એવી વાણ;	
સત્ય નવા દિસે સુ દરી, ગરભતણા મહી નાણ	૪
રતનાવળી કહે રાજવી, એમા તુ મતિ ભૂલ,	
રાજમ દિગ ધણુ આગરા, એ નારી એવા શૂળ	૫

ઢાળ ૨ છ

(વૈરાગી થયો—એ દેશી)

સશ કિત થઈ સુ દરી રે, ઇલાપતિને જોલાય રે,	
વધૂ રૂપે એહ વ્ય તરી રે, કુલ ખાપણુ તમ આય રે	૧
શીલવતી મતી, જો જો કમ્મ વિકાર રે,	
વાત ન એ ખૂઝતી રે વડવો વિષ સ સાર રે	શીલ૦ ૨
રોષ ભરી ચિત્ત ચિ તવે રે, કીજે કેહો ઉપાય રે,	
ખાપથકી ખીહીતી નથી રે, મરણને સજ થાય રે	શીલ૦ ૩
આવી સાસુ વહુ કને રે, ઇંદ્રી જોવાની આશ રે,	
ગરભ મહિત જોની લહી રે, મૂકે મુખ નિ શ્વાસ રે	શીલ૦ ૪
પતિ મળ્યો કુણુ તો લણી રે, ગળ રહ્યો કિણુ મ ગ રે,	
તમ પુત્ર વિના કુણુ માહરે રે, ડો નવ લાગે અ ગ રે	શીલ૦ ૫
પુત્ર ગયો પરદેશડે રે, રૂઢી રૂઢુ મ લાખ રે,	
શીલ લહુ મહી તાહરે રે, નિયુણના હેડે નખ રે	શીલ૦ ૬

પતિ આપીને પ્રેમદા રે, સહી નાણી લે આપ રે;	
દાખે સામુ હરખશુ રે, જોયા દૃઢ કરી થાપ રે.	શીલ૦ ૭
અરહું પરહું નિરખતાં રે, જિંદગી દીઠી તેહ રે;	
શીલવતીના નામની રે, મોકલી પેહેલાં જોહ રે.	શીલ૦ ૮
ભૂખણ દેખી ભામની રે, ઠંભ ધર્યા દિલમાંથ રે;	
પરચિના એ કૃત નહિ રે, દેખીને દિલ દાહ રે.	શીલ૦ ૯
રાત્રી તેડી ભૂત્યને કહે રે, તેડી વાત એકાંત રે;	
વનહુ તે લાવો તમે રે, નાગ હોયે દુરદાંત રે.	શીલ૦ ૧૦
આવયો અજગર આકરો રે, કુંભ માંહે સુઠવેય;	
પ્રાણ કાઢે કુંકારવે રે, ડંક તો કહા કહેય રે.	શીલ૦ ૧૧
આણી મૂક્યો મંદિરે રે, બોલાવી તે જાળ રે;	
સામુ કહે લાવ્યો વહુ રે, ઈંચ ભાંડે પુષ્પ માળ રે.	શીલ૦ ૧૨
ગણી નોકાર જીણી થઇ રે, ઉઘાડ્યા મુખ તાસ રે;	
સાપ ફીટી માળા થઇ રે, સુરભિ અનોપમ લસ રે.	શીલ૦ ૧૩
તેજે શીલ પ્રલાવથી રે, સુરસારે બહુ સેવ રે;	
ઠીધાં કર્મ મૂકે નહિ રે, તે મળે દેવના દેવ રે.	શીલ૦ ૧૪
શીલે આપહ સહુ ટળે રે, શીલ થકી મુખ વાસ રે;	
દાજ બીજ ખંડ પાંચમે રે, નેમ કહે મન આશ રે.	શીલ૦ ૧૫

કુહા.

અમત્કાર નૃપ ઉપનો, શીલવતી ગુણ ગેહ;

આઝુ' મરણુ એ માનની હુંકડુ રે,
અયી અયી દેવતણા ઇહા ભોગ રે;
કીધા આપણુ તે ઉદયે આવિયા રે,
કેાઇ કઠિન બ ધનના યોગ રે.

શીલવતી૦ ૯

કોયો કામની ધૃત સ સ્કારને રે,
તરત વધારિયો તેલે આપ રે,
કહે તવ સાસુ વહુ તમે ખાઇ જે રે,
કીધુ' ભેષજ અનુપમ મેળાપ રે

શીલવતી૦ ૧૦

સાસુની સામે શીલવતી સતી રે,
દિનપતિ સામી ઊભી રહી હેઇ રે,
ગણી નવકાર જે ગણી ભાવશુ રે,
સૂષો શીલજી મુજને મુખ દેઇ રે.
અંદ્રગુપ્ત વિના અવર જો માહરે રે,
મન વચને કાયા સંભાર રે;
કાઇ મનમાહિ વિશ્લેષતા જો હોવે રે,
તો કાયા થજો સહુ જળ છાર રે.

શીલવતી૦ ૧૧

શીલવતી૦ ૧૨

ખાધુ વિષમ વિષ અતિ પાડુઓ રે,
પસંદુ અ ગે અમીય સમાન રે,
વામાને વિષ તે હુળાહુળ વીસમ્યુ' રે,
જેજે શીલ રચણુ પરધાન રે

શીલવતી૦ ૧૩

૯ અયી અયી—“ ઐ ઐ ” (શોભદર્શક ઉદ્દગાર) ૧૦ ભેષજ—ઔષધ. ૧૧ દિનપતિ ઇ—આ નીટી પ્ર ૧ લીમા નયા દેઇ—એહ શીલજી—હે શીવદેવતા । ૧૨ વિશ્લેષતા—જૂઠાપણુ

૧૩ પાડુઓ—પાટવ (ચપળતા) આપાાર (૧) ૧૩ રચણુ—રત્ન

બાપુનું સઘળું તપહા તેણે રાઉલે રે,
 વાધ્યો મનમાહી બહુ પ્રેમ રે,
 સતિયા શિરોમણિ શીલવતી મતી રે,
 સોળે વ લે કરીને હેમ રે શીલવતી ૦ ૧૪
 નેમપિજય કહે ખડ એ પાચમી રે,
 ત્રીજી એહ છે દગકતી ઢાળ રે,
 શીલ પ્રભાવે સુખ હોય અગમા રે,
 ટાળ્યો દુખ હોહગ જ બાળ રે શીલવતી ૦ ૧૫

કુહા.

રતનાવળી કહે રામને, દૂડકપટ લ કાર,
 કેા મતિ સાસો એહને, એ કુળ ખ પણકાર ૧
 નારી ચરિત્રની ડોચગી, અલીક જે ભાવણહાર,
 જનમથકી ભૂઠી મહી, ધિક એનો અવતાર. ૨
 પરનરશુ ગતી ત્રિકા, તેને બહુ સહી નાણુ,
 સાબ હોઠ ઉત્તર ધણા, ડેમ ન બાણો બાણુ ? ૩
 તે માટે વેગા ચર્ધ, શામ પહેરાવો વેષ,
 મૂકો પીહર વાટડી, કરજો ગીમ પ્રવેશ ૪
 રાણી રહેણે ગજવી, દીપો તે પગપચ,
 કૃષ્ણ ગલિત ગી ત્રિડે, સઘળો મેળ્યો સચ ૫

૧૪ વારે—' ગને ' ૧ મામે—મગર ૨ અલીક—ભૂડું
 ૩ રાતી—અનુરક્ત ત્રિકા—જે નાણુ—ચા. ૪ વેગા—કુનારગી વટડી—
 ' વટડી ' સીમ—એના પીદગના આગાડામાં એનો પ્રવેશ કરાવી એને
 છોડી દેજો ૫ ગલિત—અગિયે ૨ ગના (?)

દેઇ શેઠ પસાય, ઇચ્છ્ય તે મંદિર બંધ,
ખ્યારે લાલ, જગતીપતિ ઇમ ચિંતવે;
મળશે પુત્રની માય, પૂરવ પુણ્ય પસાય,
ખ્યારે લાલ, ભાગ્ય કળે લવને ભવે.

૧૨

વળી તે ઠંઠેરા ભૂપ, ફેરવિયો લઇ અનુપ,
ખ્યારે લાલ, સુણુભે નૃપ મુખ વારતા;
પરદેશણ બહુ રૂપ, માનની મનોભવ રૂપ,
ખ્યારે લાલ, રાખશે જે સહી વારતા.

૧૩

રાઉલો તેહજ ચોર, કહિયે ચચ્ચર બકોર,
ખ્યારે લાલ, નારી મ રાખશે મંદિરે;
સાંભળી ચતુર ચકોર, ન રહ્યા દિલથકી ઠોર,
ખ્યારે લાલ, વાત સુણો એહ સુપરે.

૧૪

પાંચે દિને ભે હોય, પ્રગટજ નારી ચોય,
ખ્યારે લાલ, તો દુઃખ કારણ હોવશે;
રાખે છપાવી કોય, લહેશે દુઃખ સહી તોય,
ખ્યારે લાલ, આજે વાંત બહુ ભેઇશે.

૧૫

પ્રગટ કરશે જેહ, વાંચિછત લહેશે તેહ,
ખ્યારે લાલ, કહિયે શું તસ ફરી ફરી;
સાચો મિત્ર ગણેહ, બ્યવહારી ગુણ ગેહ,
ખ્યારે લાલ, કહિયે છે વળી હિત કરી.

૧૬

નેમવિજય મહારાજ, કરવા આપણું કાજ,
ખ્યારે લાલ, મીઠા બોલે બોલકા;

* ૧૨ ભવને ભવે—કાષ્ઠ લવનું ભાગ્ય આ ભવે કળવાથી. ૧૪ રાઉલો—રાખનો. ચચ્ચર બકોર—ચત્તરે (ચોતરે) બકોર (ઘાંટો પાડીને.) ઠોર—ઠેકાણે. અર્થાત્ એ વાનથી એમનાં મન અસ્થિર થયાં. ૧૬ ગણેહ—શ્રદ્ધાશી.

રત્ન વધારી લાજ, પામ્યો નવલુ' રાજ,
ખ્યારે લાલ, પુણ્ય થયાં જવ પરગડાં.

૧૭

ફુલો.

શ્રીદત્ત ચિ તે ચિત્તમાં, હોયે ઘણું વિરૂપ;	
મુજ ઘર પરની ણાલિકા, દેખી ચૂક્યો ભૂપ.	૧
તો હવે કીજે શું ઈહાં, રૂઠ્યો નરવર રાય;	
પ્રાણ રહે જો પત ગમ, તો છુટું કુણ લેખાય.	૨
કોણ મળ્યો નૃપ આડિયો, વાલો થઈને વાત,	
કીધી કેવી પાપીઓ, કરમતણો ઉતપાત	૩
શેઠ ગયો નરપતિ ઠને, મહારાજા બહુ નાજ;	
મુતા લગિની બાપુજી, તેનો કવણ વિચાર.	૪
ઈલાપતિ કહે ઈચ્છી, એવા મ કહો વેણ,	
પરદેશી ને એકલી, પ્રાણુડી શુણુરેણ.	૫
શેઠ થઈ ચિ તા ઘણી, તેને કચમ દેવાય;	
આવી શરણે રાજવી, આવી તે ન મૂકાય	૬
ધન હાજર ઘર નરપતિ, હાજર છવ છે એહ;	
પણ હું ન દેઉ તેહને, અમ પુત્રી છે એહ	૭
વ્યવહારી નહિ અગતણે, તિપુ હુ તે ટોઈ કાજ,	
રાખી પડે વાતડી, પૂછેવા ઈણ આજ	૮
દે હડતાલ તે હાટકે, મેળી બહુ પન્ધાર,	
તરણ બાલ વૃદ્ધા બહુ વહી આવ્યા દરબાર.	૯

લાળ ૮ નો.

(સ્વર્ગ લોકથી ફૂલડું આપ્યું—એ દેશી.)

વ્યવહારી કહે માંજળ ગમત, એરો અન્યાય ન કરે,

પરતી તારી દેખીને કેમ કરો, લોક કલક જાહુ લીલે,

કે શાને કે ગા માટે, કે માને કે નાને કે નારો,

રાજા કહેવું વચણ સુણાવો ર

૧

એવો જોલ ન જોલો મહીપતિ, નીચી રીત તમારી,

ને કોઈ ધનનો કામ છે તુમચે, તો લિયો રિહ અમારી કે શાને૦ ૨

અમે પ્રજા છું તમે પ્રજાપતિ, એહની વાત તમે છાલે,

ને કોઈ દુખણી આવી આતુર, તેહશુ ઘર કેમ માગે? કે શાને૦ ૩

શીલવતી ત્યા એહવું નિમુણી, મનમા અતિ વિલખાણી,

શુ હોશે જેમ શીલ રહેશે, જાહુ દુખથી ઉલખાણી કે શાને૦ ૪

મહાજનને કહે એવું મહીપતિ, કેમ કરો છો વિખાયા ?

લેઈ આવો તમે વેગે તેહને, શુ જાણે એ હેયે હામા? કે શાને૦ ૫

અણુમણુતો વ્યવહારી આવ્યો, શીલવતી સતી પામે,

નંદની રાજા અતિશે નિરદે, ચાહેછે તુજ એક પામે કે શાને૦ ૬

તીય જ પે સુણો તાતજી વાણી, થીજન દીકું તે હોશે,

રાયથકી કહો કેમ ઉગરિયે, કામ પડે સહુ જોશે કે શાને૦ ૭

કલક ન દેશા તાતજી થાને, દેલો માને સાળાશી,

ગણી નવકારને કાલકૂન લીધું વિમળમતિ મુખકાશી કે શાને૦ ૮

ખેડી જાળ રથોપરિ થદીને, ચહુદિશ ચીવર છાહી,

નગર લોક તે નિરખવા કાલે, આગે પાછે વહે ચાહી કે શાને૦ ૯

આવી અગના દરખાર આગે, નેતે ગય જોલાવી.

૧ માને છ૦—(૨) ૩ પ્રજાપતિ—‘પરતી ૬ એક પામે—એક તમેજ પોતાની પાસે ચાહુ છ ૭ મહાજન દીકું—(ગિરજ) ધીછનેથરે પારું હો તે ૮ થાને—તમને માને—મને કાલકૂન—લીધું એર

દક્ષિણ લોચન ફરકી લૂકુટિ, મુખકારણ શુ છે લાવિ. કે શાને૦ ૧૦
 વાત વદો તમે નિજ ઘર નાતની, વિન્તારે અમગું વદીતી,
 સાદ સહીનાણે ઓળખિયો પતિ, બાણે ત્રિભુવન છતી. કે શાને૦ ૧૧
 નારે વા'લા કાઈ ઓલાવો હવે રે, એતા દિન હુ ખ દાખી નારી,
 વેર પોખ્યુ' વા'લા કુણ ભવઢેરું, બાણીએ પ્રીત તમાની કે શાને૦ ૧૨
 હુ ખની વેળાએ નાઠો વા'લા, કેને વાતડી પૂછે,
 સાસરીએ વિગોઘ પીહરિયે, નવ લલ્લો મહીમા તું છે કે શાને૦ ૧૩
 સહીનાણી જે દીધી કરની, હુ ખર પા'ણે વિસાગી,
 કોઠ કટ્યાણ હજે શ્રીદત્તને, પુત્રી કરી ઘર ધાની કે શાને૦ ૧૪
 ઉઘો કરીને પૂછડ પિયુછ, નાશી ડોઘ ગઠ લીધા ?
 કોઠ અવગુણે ભરિયો તુ વા'લા, ફની શાણે ડકા દીધા કે શાને૦ ૧૫
 હુ ખ સંવેનો પાર હુ પાખી, પૂર્વ કર્મને લાવે,
 છવ રહ્યો એક ધ્યાન તમારે, કહિયું કાઈ ન બાવે. કે શાને૦ ૧૬
 બહુલી નારી પરણી પિયુડા, એક વિના નવ આદ્યુ ;
 વેરી ન કરે તે કીધું વા'લા, વેર સવાયું જે વાજ્યું. કે શાને૦ ૧૭
 હુ ખ દાવાનજે પડેલે નાખી, પૂરું લેવા હવે આબ્યો ;
 મેં ન ણિગાડ્યું કાઈ તમારું, કીધો તેં મન લાબ્યો કે શાને૦ ૧૮

૧૦ દક્ષિણ—જમણુ. (ગમ્મનુ) પુરુષને જમણું નેત્ર કહે તે શુભ
 શુકન ગણાય છે. સહીનાણે—અભિગાને—એધાણીએ ત્રિભુવન—“ તિહુઅણુ.”

૧૨ આ દીકરા પૂર્વાર્થ ખંડી “ ઝોણ કેમ ચિત્તાડી ” એટલું ૫૬ વધારે
 બધી પ્રતોગા છે.

૧૩ વિગોઘ—ગોળી ૧૪ મરીનાણી—એનાણી—મુદ્રિકા રૂપી નિશાની.
 પા'ણે—“ પાઠાડે ” પ્ર ૧

૧૫ પૂછડ—પૂંછડ. ૧૫ ૥ લે—“ નિસાણે ” ૫ ૧ લી પાર—
 “ પૂર ” પ્ર ૧ લી.

દૂલતણા તે પુંજથી રે વા'લા, લાઘ્યો નંદન મુજ રે. સુગુણ ૧૨
 દીધો દેવે મુજને રે વા'લા, જેની કરતા સેવ રે; સુગુણ ૦
 તેડા તે તુમ નંદન રે વા'લા, કૃપા કરીને દેવ રે. સુગુણ ૦ ૧૩
 રતનગુપ્ત તવ પ્રેમશુ રે વા'લા, ભૂરના પ્રભુમે પાય રે; સુગુણ ૦
 નિરખે નેહલરી લોચને રે વા'લા, હેજ શુ નરખે રાય રે. સુગુણ ૦ ૧૪
 પ્રકૃતિ લહો તમે નદની રે વા'લા, નદનનો મહિમાય રે; સુગુણ ૦
 શેઠ કહે જાણું નહિ રે વા'લા, જાળકને ગુણ કાંય રે. સુગુણ ૦ ૧૫
 હરખ્યો જેખી શેઠજી રે વા'લા, અહો એ ભાગ્યનિધાન રે, સુગુણ ૦
 નંદ નૃપતિ કહે માહરો રે વા'લા, નંદન વધતે વાન રે. સુગુણ ૦ ૧૬
 ધન્ય ધન્ય જગતી મધ્યમે રે વા'લા, ધન્ય ધન્ય તાહરી માય રે, સુ ૦
 મુજ કુળ ખાંપણ કાપિયું રે વા'લા, હું તુજ લાગું પાય રે સુગુણ ૦ ૧૭
 શેઠ કહે એ પુણ્યથી રે વા'લા, પુત્ર લલ્યો એણે પુણ્ય રે, સુગુણ ૦
 ખય દિયાં બ્રામ શેઠને રે વા'લા, જોલે મુખ ધન્યધન્ય રે. સુગુણ ૦ ૧૮
 પામ્યો હરખ હેડે ઘણો રે વા'લા, રતનગુપ્ત કુમાર રે; સુગુણ ૦
 જોળખિયો નિજ તાતને રે વા'લા, મેજ્યો શ્રીકીર્તાર રે સુગુણ ૦ ૧૯
 ટાળ્યો વિરહો માતનો રે વા'લા, કીધી સતીની સાર રે, સુગુણ ૦
 પાયે પડ્યો જઈ માનને રે વા'લા, માતા હજી અપાર રે. સુગુણ ૦ ૨૦
 હૃદયકમળ લીડયાં ઘણું રે વા'લા, હર્ષ આંમુતણી ધાર રે; સુગુણ ૦
 હુઆ કુશલવધામણા રે વા'લા, અયિ અયિ પુણ્ય પ્રચાર રે સુગુણ ૦ ૨૧
 રાણીસુત ગાનતણા રે વા'લા, ટળિયાં દુખ જાળા રે, સુગુણ ૦
 નેમવિજય કહે નેહશુ રે વા'લા, છટે જ ડે નવમી દાળ રે. સુગુણ ૦ ૨૨

કુહા.

જનદત્ત મંત્રી મહીપતિ, શ્રીદત્ત કુલદીવાણ;	
વસુદત્ત નગર શેઠ તેમ, પામ્યા કોઠ કંથ્યાણ.	૧
કામદત્ત વસુદત્તનો, નંદન ભણી લે રાય;	
ગામ દિવાં પંચ મુદરૂં, હૈડે હુરખ ભરાય.	૨
શ્રીદત્ત નંદન દત્તને, દીધાં તેતાં ગામ;	
સંભારી ઉપકારને, રાખી મધળી ગામ.	૩
સભા એક દિન રાયને, દેશાંતરી ત્યાં ફૂત;	
આવ્યો અતિ અભિમાનશુ, સુદ્ધતણા પત્રચુત.	૪
ફૂત ભણે રાજા મુલો, કોમલ દેશ મઝાર;	
લીમસેન નગરી ધણી, કહિયો સુલો વિચાર.	૫
દઢરથ રાજા બહુલ નૃપ, પદ્મીપતિ જે મગીય,	
નીકસો કે આણા લહો, કે આવો તેને છપ.	૬
તેને નૃપ ત્રિભુવન ભરે, તું નવિ માને આણ;	
રાય કહે વેહેલો થઈ, કરજો વચન પ્રમાણ.	૭
હાકયો ફૂત અતિશે ધણો, તે પોત્યો તસ પામ;	
મહારાજા તમે માનજો, એ આગે તમે દાસ;	૮

ઢાળ ૧૦ મી.

(વાદલ દશ દિશે ઉનઢાં—એ દેશી)

સખળ દળ ત્યાંહાં આવિયુ, અતિ લીમસેને ભડરાય;
દઢરથ સાથે સંચર્યો, અતિ પદ્મીપતિ જે દુરાય રે,

૨ નંદનમણી—પુત્રને ૪ પત્રચુત—પત્રની સાથે. ૬ બહુલ—ધણો અ-
ર્થાત મોટો. પદ્મીપતિ—પાલનો ધણી નીકસો—(સુદ્ધ કરવાને) નીકળો.
આણા લહો—તેની આણ માનો. છપ—છતીને. ૭ ત્રિભુવન—ત્રણ ભુવનના
“ તિહુંઅણ.”

ગલલાટ કરે ગજરાયરે, હિંસારવ હયવર થાયરે,
 ત્યાહા ઉભા અતિ ભડ રાયરે, લહેવાને શોભા સવાયરે;
 મોટો જશ ભડ વાયરે, રજરેણુ રવિ ભિલજાયરે,
 મહીતલમા ભટ ન મમાયરે એમ રાજવી કોધને કેળવે ૧
 વિષમ દળ ત્યાહા દેખિયુ, અતિ ચ દ્રુગુપ્ત નર નાથ,
 મુભટ લલા તસ મજ કર્યા, અતિ લીધી ખર્જુ અસિ હાથરે,
 છત્રીમે ક્ષત્રી માથરે, શૂંપણાતણી માથરે,
 નવ લાગે વા'તી હાથરે, ગયગ હુઆ અનાથરે. એમ ૨
 કાળા કગિ મિ દ્વરિયા, અતિ ઘડુડુ કગતા અવાજ,
 વાજે ભીમ સ ગ્રામ ને, અતિ કરતા કોધનુ કાજરે;
 નીસરિયો ત્યાહા નૃપગજરે, લેધ સેનાના સાજરે,
 રાખશે જીનવર લાજરે, ત્યાહા રો મુભટના કાજરે. એમ ૩
 જૂઝે ચોધા જ ગણુ અતિ, કુહુક છૂટે કોક બાણુ,
 ઘડડડ નાની ને ધૂમતી અતિ ધૂજે કાયર પ્રાણુરે,
 વેગી હોવે હેગણુરે, નામે જોતા જ્યા કેકાણુરે,
 પરહરિયા રાણા રાણુરે, કરના ઇમ બહુની હાણુરે. એમ ૪
 જાણો જાણો મુખથી લવે, અતિશ મરો રે અજાણુ,
 રાવત જૂઝે ગવજ, અતિ પુલે દ્રિ જ્યા જાણુરે,
 માન લાગ્યા કટકના માણુરે, ત્યાહા ભીમસેન સુજાણુરે,
 નવ રાખ્યો મગ્જો વાણુરે, કગતા નર જે ચાતાણુરે. એમ ૫

૧ દુરાય—અર્થાત દુષ્ટ ૨ ખર્જુ—તરવાગની એક જાત—સીધી તર
 વાગ અસિ—તરવાગ છત્રીસે—છત્રીસે કુગ નન નામે ઇ—કાયરો તરવાર
 કાયમા વાડાની લાગે નહિ ૩ કોરનું કાજ—“કોધનો કાજ” ૪ કુહુક
 —કુહુક અસાજ સાથે. કોક—માણુ—કોક નામે બાણુ નાલી—બધુક
 કેકાણુ—ધોળા ૫ પુલે દ્રિ જ્યા—(૧) નન રાખ્યો ઇ—મગ્જુની ખોટ
 પડી નહિ—ધણા મગ્જુ થયા

ખલલ નદી વહે પૂર જ્યમ, અતિ નાઠા સુભટ કોડ,
 હાંતે તરણું દેખતાં, અતિ નાઠા નવ રહ્યો જોડ રે;
 નાઠા તે હોડાહોડ રે, ભાગ્યા તે દળબળ છોડ રે,
 રત્નગુપ્ત ભૂપજ રોડ રે, દળનું જળ ત્યાંહાં તોડ રે. એમં ૬
 રત્નગુપ્ત-ગિજો ત્યાંહાં, અતિ ભડ ભાગતા લહે જામ,
 આપ થયો સજ્જ જૂઝવા, અતિ કરવાલ લેઈ તામ રે;
 એ તોં ટાળે વેરી કામ રે, ઉતારતો શૂરાં મામ રે,
 પોહોચિયા કેઈ જમ ધામ રે, ભાજતો હેડા હામ રે. એમં ૭
 કીરલાટ અતિ બહુ કરે, અતિ વ્યંતર ચુહુ દિશે જોર,
 ગોળી વહે સણસણાટથી, અતિ દશ દિશે ભાગ્યા ચોર રે;
 કરતાં વૃક જેહ બકોર રે, પગરજ છાયો નલ ઘોર રે,
 કાયર મૂકે સોર રે, તેહ છપે કુંવર ચકોર રે. એમં ૮
 ભીમસેન અતિ બાંધિયો, અનિ દૃઢરથ પકડ્યો જેહ,
 ધણુક પક્ષીપતિ સાહિયો, અતિ પંજર નાખ્યો તેહ રે;
 જંજીરશુ દેહી લેહ રે, પોઢી જે પુણ્યની રેહ રે,
 નેમવિજય કહે તેહ રે, દશમી ઢાળ સુણો એહ રે. એમં ૯

કુહાં.

ભીમસેન દૃઢરથ ભણી, છોટી દો રાજન;
 સેવક કરીને આપણા, દેશ મનાવી આણ. ૧
 પાલ છુંટી પૃથ્વીપતિ, વાશ્યું નંદન નામ;
 રત્નપુર વર શોભતું, નગરી નિરૂપમ કામ. ૨
 વસ્તી વાધી વિવિધ પેર, (ને) ચૈરાશી બાબર;
 રત્નગુપ્ત રાજા ઠંબ્યો, હયગજ બહુ પરિવાર. ૩

ઢાળ ૧૧ મી.

(વાટ જુઓ વનિતા ઘણી રાજ—એ દેશી.)

ભીમસેન રાજ હવે રાજ, જોલે જો કરજોડ,
 સેવકની સુણો વિનતિ રાજ, મનહુ તી મદ છોડ;
 રાજ'દિયા રે, મારું વચન તમે મન આણો મહારાજ. ૧
 મદનમંજુષા માહરી રાજ, જેટી ગુણુ આવાસ;
 પેટી છે જહુ પુણ્યની રાજ, ચેવન યુવતી વિલાસ. રાજ'દિયા ૨
 રતનગુપ્ત કુમારને રાજ, કીધી નારી સુકામ,
 એટલે દુઢરથ જોલિયો રાજ, વેગે કરીને પ્રણામ. રાજ'૦ ૩
 રાયજીનંદન માહરી રાજ, રૂપસુંદરી એનું નામ;
 સા પણુ પોહોતી પ્રેમઢા રાજ, અનંગતણુ જે આરામ. રાજ'૦ ૪
 દીધી તે તમ નંદને રાજ, સરખા ગુણુ સંજોગ;
 મેજો પ્રભુ યહાં હાથશુ રાજ, વિલસો પુણ્યના લોગ. રાજ'૦ ૫
 દ્વય પરણાવી પ્રેમશુ રાજ, કીધો કર મેળાપ;
 કરમૂકામણે આપિયા રાજ, જેહુ રાજ્ય લઈ આપ. રાજ'૦ ૬
 માગે જમાઈ કને આગન્યા રાજ, મેહર કરે મહારાજ;
 સંયમ લેશુ શુભ મતિ રાજ, વરવા શિવપુરરાજ. રાજ'૦ ૭
 ધન્ય ધન્ય તે નરનાથને રાજ, આંચો મન વૈરાગ;
 ધન કણુ કંચન રતનની રાજ, કીધો મમતા ત્યાગ. રાજ'૦ ૮
 રાજ્ય ચાર નૃપ અનુભવે રાજ, પુણ્યતણુ પરતાપ;
 દુઃખ નાઠાં મીઠાં લહ્યાં રાજ, મુખ સંપતિ થીર થાપ. રાજ'૦ ૯
 મેદિની પાજે મોદથું રાજ, ટાળ્યા પરજા ઉચ્ચાટ;
 શેઠ દ્વય માને ઘણું રાજ, ઉત્તમ નર એહુ ઘાટ. રાજ'૦ ૧૦

૩ એટલે—“ એતને. ” ૪ સા—તે પોહોતી—વચે પહોચેલી—ઉપવર
 ચેલી. ૫ નંદને—નંદને. ૮ રતનની—રતનની ગગતાનો, એવો અન્વય

ગાતુ મનાવી દગ દિગે ગજ, આવી નમ્યા વગ ભૂપ,
 દિન દિન વધતો લાગ્યથી ગજ, પ્રગટ્યો તે જશ રૂપ ૨૪૦ ૧૧
 યજ્ઞે સીમાડા અગ્નિના રાજ, વૃશ્ચિકથી લયમ માય,
 ત્યમ રહિયા નૃપ હાતીને રાજ, વાળ્યો પ્રગમ પ્રતાપ ૨૪૦ ૧૨
 શીલવતી મહા ગેડને ગજ, આવે જાવે ગેડ;
 માતપિતાથી ગુણ ઘણે ગજ, ગણતી અધિકો રનેહુ. ૨૪૦ ૧૩
 કુંવર ઘણે હેતે કગી ગજ, શેઠાંતા પર પ્રેમ;
 ધરતા ગુણગણે કગી ગજ, ઉત્તમ વિમારે કેમ ? ૨૪૦ ૧૪
 ખંડ છટ્ટીની ઢગકની ગજ, કોંકાદગમી દાળ,
 નેમવિજય કહે મજજના ગજ, ગુણથી રગ રમાળ. ૨૪૦ ૧૫

ફુલા.

સભા ઠપી રાજ હવે, ખેડો આપ આગન,
 હૃત આજ્યો ત્યાંહાં તાતનો, પ્રણવી કહે ગુવચન. ૧
 રાજ ગુણ નહિ તાતજી, દિલમાઁ દિલગીરુ
 માતા મન વિલખી ધણુ, ગણે તું ગુ હીર. ૨
 રાજજન સહુ છે હમના, જપતા જહે તમ જાપ;
 મગરે મન તમ પચિની, કરની વિવિધ વિલાપ. ૩
 કાગળ હમ મૂક્યો મને, મહિપતિ તુમચે ખામ,
 કુશળ હોમ ગુણવાતરી, કહી તમાગી આગ ૪
 વૈર નરી જે એહવુ, વા'લાગુ વિણ કામ,
 ચાતક પરે તે કામની, પિયુ પિયુ કહેતી આમ. ૫
 રમણી પ્રેમદા મા લાહી, હવે વિગેહી કેમ,
 મુખ વચન એમ માલગી, કાગળ (મા) નાચે હોમ ૬

છાળ ૧૨ મી.

(સુણો સુણો સુવટિયા સુવટા લાઈ તું છે ચતુરસુજાણુ રે;

અરે હાં રૂપે રૂડો રળિયામણો—એ દેશી.)

સુણગ સુણય અંગજાયા અંગજ મોરા, કીજે એમ ન કામ રે,

અરે હાં, વીર વીરહો કેમ વેગજો છ;

તોવિણુ માતા કેમ રહું, ભૂપતિ મોરા, ઇ વાતે તુજ લાજ,

અરે હાં, કેમ વહે તાતનો નેહલો છ. ૧

આવો એથે વેગાથઈ, ભૂપતિમોરા, વાર મ લાવો કોય રે,

અરે હાં, ઝૂરે જનની તાત તું વિના છ;

જેશી રહ્યો કેમ વેગજો, ભૂપતિ મોરા, અચરજ એ અમ હોય રે,

અરે હાં, લાધી હવે તમ અંગના છ. ૨

વાચી કાગળ મંત્રીને, ભૂપતિ મોરા, કહ્યું કરો સેના તૈયાર રે,

અરે હાં, આપ થયો ઉજમ ઘણો છ;

રાજ્ય લાગાવી મંત્રીને, ભૂપતિ મોરા, ચંદ્રશુભ કુમાર રે,

અરે હાં, સાથે નંદન આપણો છ. ૩

પ્રયાણુ કર્યો પ્રહને સમે, ભૂપતિ મોરા, આવિયો તેહ નગ્યા પાસ રે

અરે હાં, સાથ સર્વે ત્યાં ઉતર્યો છ;

રાયતણા મનમાં ગમે, ભૂપતિ મોરા, પામે અતિશે ઉલ્લાસ રે,

અરે હાં, નારી હેડે દુઃખ સાંભર્યો છ. ૪

નગર વસાવ્યું તિહાંકણે, ભૂપતિ મોરા, શીલવતીતણે નામ રે,

અરે હાં, શીલવતી નગરી લલી છ;

૧ અંગજાયા—“ અંગજિયા— અંગજ—પુત્ર. વેગજો—આટલા
જધા દૂર પ્રદેશનો. ” ૨ એથે (અત્ર)—અહીં ૩ કહ્યું—“ કહીયું ”. ૪
પ્રહને સમે—પ્રમાતમાં. નગ્યા—દુઃગરી. સાંભર્યો—“ સંભર્યો. ”

છન મંદિર થાપ્યો જોણ, ભૂપતિ મોરા, ખીન્ન અછત છન સ્વામ રે,
 અરે હાં, મંડપ કળશ ધનવળી છ. ૫
 નગરતણી રખવાળિકા, ભૂપતિ નેહ, થાપી ગાધર્વ દેવ રે,
 અરે હાં, સિંહ મૂરતિ પોળને ખારણે છ,
 અનશન થાનકે બાળિકા, ભૂપતિ નેહ, કર્યો મંડપ તતખેવ રે,
 અરે હાં, દેવળ જન સુખ કારણ છ. ૬
 અષ્ટાપદ મૂરતિ ધરી, ભૂપતિ નેહ, હરિનો ભજન હાર રે,
 અરે હાં, તેહ અહીનાણે સુંદર છ;
 દ્વય મૂરતિ દેખી કરી, ભૂપતિ નેહ, ઉપજે અરિત્ર અપાર રે,
 અરે હાં, મહીપતિએ તે મનોહર છ. ૭
 હોઈ વસ્તી બહુ તિહાં, ભૂપતિ નેહ, રાન પાટણને કરેય રે,
 અરે હાં, ગામ વરયા બહુ પાખળે છ;
 અધિષ્ઠાતા બલિયો નેહ, ભૂપતિ નેહ, શોભા સઘળી લેય રે,
 અરે હાં, આપ ચઢ્યો હવે આગળે છ. ૮
 અંગ દેશ અંખાપુરી, ભૂપતિ નેહ, આવિયો ભૂપ વિશ્રામ રે,
 અરે હાં, સામે સિંહરથ આવિયો છ,
 મળિયા ભૂપ બેહુ હિત ધરી, ભૂપતિ નેહ, ન દની નંદન તામ રે,
 અરે હાં, ઉચ્છ ગે તતક્ષણ લિયો છ. ૯
 વાલો લાગ્યો વસુપતિ, ભૂપતિ નેહ, ઉલ્લસ્યુ' હૃદય અત્યંત રે,
 અરે હાં, ભીડ્યો અંગશુ' ભૂપતિ છ,
 મોહમહોદય સંગતિ, ભૂપતિ નેહ, આણી કો ન વહ ત રે,
 અરે હાં, નિરખી નજરે દેખતી છ. ૧૦

૫ જોણ—(યેન) જોણે ૬ અનશનથાનકે—“ અણુશણુ થાણુકે ”
 ૭ હરિનો છ—જે દેવીએ સિંહને બગાડ્યો હતો તેની અષ્ટાપદ (આઠ-
 ચરણવાળી) મૂર્તિ સ્થાપન કરી અહીં નાણે—અભિસારને—નિશાનીએ
 સુંદર—સુંદર. મનોહર—મનોહર. ૮ રાન પાટણને—રાનને પારણ (પતન)
 નગર, કર્યું. પાખળે—આળુઆળુ ૧૦ વસુપતિ—વસુધાપતિ—રામ

શુભ લક્ષણ પૂરણ ભર્યો, ભૂપતિ નેહો, રૂપે મદન કુમાર રે,
 અરે હા, દેખાંતા મન મોહિયે છ.
 કામને છપણ અવતાર, ભૂપતિ નેહો, સાલણી ખારમી ઢાળ રે,
 અરે હા, નેમવિજય ઘણુ મોહિયે છ. ૧૧

કુહા.

પટરાણી રાજાતણી શીલવતીની માય,
 મળવા આવી વેગશુ, ન દનને ચિત લાય. ૧
 ન દિની ન દન દેખી તે, હેડે ઘણુ હરખાત,
 શીલવતીની વર્ણના, એક મુખે ન કહાત. ૨
 શીલવતીને માતા કહે, મ દિર પધારો માય,
 શીલવતી કહે કામ જે, યહાથી કહો મન લાય. ૩
 ન ગઈ માતા મંદિરે, આણી મન વૈરાગ,
 અવસર માતા તાત એ, કરતા દીકાં ત્યાગ. ૪
 દિન કેતા એક ત્યા રહ્યા, મળીને બહુ પરિવાર.
 આજ્ઞા માગી આપણી, સેના કીધી ત્યાર. ૫
 તિલકપુરી ગયો નરપતિ, ઉત્સવ ઘણો મ ડાણુ;
 વિરહા વિરહી સહુ ટળ્યાં, પામ્યા કોડ કંડયાણુ ૬
 વર નિ સાણુ વળાડિયા, ઘેરા વાળે વાજિત્ર,
 ઉત્સવ કીધા અતિઘણા, કીધા કર્ણુ પવિત્ર. ૭

ઢાળ ૧૩ મી

(ગઢડામા મૂલે સહિયો હાથણી—એ દેશી)

ગઢડામા વાળે શબ્દ મૃદ ગના, ઘમ ઘમ ઘુઘરના ઘમકાર,

મારી વહુઅરશુ હે સહી મે કપટજ ટેળવ્યુ આકણી
 શુણની વેલી એ વેલી માહરે, ઘરમા એ ચિ તામણિ આવિયો સાર
 મારી૦૧
 ઘેર ઘેર તરિયા તોગણુ ખાધિ ॥ ઘર ઘર દિસે દશ દિશે માળ, ॥
 ગણુ ગણુ ગોરી ગાવે હે ગીતને, જન મન ટાળે જહુ જ જળ ॥૨
 પુત્રને લેઈ ચૌટે સચ્યો, મોતીડાશુ વધાવિયો મોહવી નાર, ॥
 માતતણે જઈ તે ચગણે નચ્યો, માતતણે મનમા હરખ અપાર ॥૩
 સાસુડીને જઈ પાચે તે પડી, સાસુડીજી આપે પ્રેમ આશીશ, ॥
 કર ધડી દીધુ આસન આપણુ, ગહગહી આણી મનમા જગીશ ॥૪
 વહુને એ સાસુ પાચે જન નમો, ધન્ય ધન્ય તુ કુલમા શણુગાર, ॥
 હોયે કુળમા દિનકર સારિખા તાહરે નામે હોય જય જયકાર ॥૫
 ઘેર એ સુદર દીપક સારખી, એણે ગેહે હે રાખી મોહનવેલી, ॥
 સતિયા શિરોમણિ જગતી તું સડી, અપૂરવ દોઢી ચિત્રાવેલી ॥૬
 જાગી ઠશા હે આજ સહી માહરી, વહુઅર લાગી જવ મુજ પાય, ॥
 લાગી એ લાવજ લવતણી વેગળી, નરનારીને એ સુખ જાણુવ થાય ॥૭
 પ્રગટયા મે કીધા પુણ્ય ફળએહવા, જગદીશે દીધુ ત્રિભુવનરાજ, ॥
 દેખતા એ વધુવર એ ધરા ખતશુ, વાધી એડી દ્વય કુળ લાજ ॥૮
 સાસુએ સહુ એ અવશુણુ ખામિયા કિધલા જે પહેલા ચઢતે રગ ॥
 મહિલામા મોટી તુ માનિની, સરિતામા સોહે છણુપે ગગ ॥૯
 મે તુજ કીધા અવશુણુ મોઝિકા, તે તુહીજ ખમજે અવશુણુ કોડ, ॥
 શુણુવ તી ગરવી તુ ગજગામિની, હિતશુ એ હડે દોષને છોડ ॥૧૦
 શીલવતી એ આખે સાસુ સાલજો, સુખદુ ખ હોયે કરમને હાથ, ॥
 કોણુ એવા છે જગ માનવી, ટાળે જે આગળે આવીને સાથ ॥૧૧
 ત્રિહુ જગ વાધ્યો જશ સુસતીતણો, શુણુને ગાવે મુર નર રાય, ॥
 ખુશિય ધયો ત્યહા સિ હરથ ભૂપતિ, લાવેશુ એ પ્રણમે સતીના
 પાય માગી૦ ૧૨

૧ ચિ તામણુ—ચિ તામણિ ૨ તરિયા—' તાનિયા ' ૩ સોહરી—
 શોભાતી ૪ ગહગહી ધ૦—(૧) ૫ દિનકર—' વિણુવર ૮ એ ધરા
 —આ ભૂમિમા એકડી—' એકડિ ૧૨ ત્રિહુ જગ—ત્રણ લોકમા

કુંવરની સાથે મુંદરી રંગશુ, લોગવે એ વાંચિછત નર લોગ; મારી૦
 કીધલાં કર્મ તે એ બહુલાં લોગવ્યાં, ટાળીને એ સઘળા મનના શોગ. ,,
 જન તેહ પ્રશંસા કરતા જોતણી, અહો અહો શ્રીજનવરકેરો ધર્મ; ,,
 સંસારમાંહી શીલ છે શુભ સોહામણાં, પુણ્યના એ ધણીને નાકાં. ,, ૧૪
 ખંડ છટ્ટાની ઢાળ છે તેરમી, સહુ કોઈ સુણજો ભવિજન લોક; ,,
 નેમવિજય કહે આપણા પુણ્યથી, લહિયે છે જગમા સંપત્તિના થોક.

મારી૦ ૧૫

કુહા.

રાજા સિ હરથ હર્ષશું, પ્રેમે વધુ જોલાય;
 શુણભરી પુણ્ય ઓરડી, ગોરડી તું મુખદાય. ૧
 મેલું કુળ જે માહરું, અજવાળ્યું તે આય;
 ભલે એ મદિર તું રહી, વર પરણી સુત રાય. ૨
 શુભ લગ્ન શુભ મુહૂર્તે, કીધો રાજ્ય અભિષેક;
 ધાર્યો અંદ્રગુપ્ત ભૂપતિ, વચન કહી મુવિશેક. ૩
 રાજા રાણી રંગભર, લિયે દો સંવમ ભાર,
 નિરતી આર નિર્દૂપણે પૈરભવને સુખકાર. ૪
 પાળી સંવમ નરપતિ, પામી સદ્ગતિ અંત,
 અંદ્રગુપ્ત હવે ભૂપતિ, પાળે રાજ્ય એકાંત. ૫

ઢાળ ૧૪ મી.

(ઉઠ્યા તે પુરરી ભાંગ મગાવજ્યો કાંઈ—એ દેશી.)

રાજ્ય તે પાળે દુષ્ખ મહુ ટાળે જોય, વારે દોહુગ જાંનળ રે,
 મહીપતિ માનશુ;

આવી નમિા રાય સીમાડા સોય. ટાળ્યો દુષ્કૃત કાળ રે. મહી૦ ૧
 રાણી એકાદશશુ પુરંદર પેરે રે જોય, મરશ્યાં ભોમનો ભોગી રે; ,,
 એક તે એકથી આતુર બાલા જોય, કળહી ન દીએ જોગી રે. ,, ૨

હું સાવળીનો નંદન નીકો સોય, હરિષેણુ ત્રિભુવન ટીકો રે; મહી ૦
રતિસુદંડીનો રણમલ સોહો સોય, સઘળી વાતેજ નીકો રે. „ ૩
ત્રિલોચનાનો મુંદર [મોહો] મોય, રતનસેન નરવર રૂઠો રે; „
લીલાવતીનો લલીતાગ [મોહો] મોય, રૂપ લાવણ્ય ગુણ સૂઠો રે „ ૪
રાજ્યવદલલ તે રતનવતીનો મોય, નંદન પુણ્યનો ભાડૂ રે, „
માનવતીનો મદનકેતુ મોય, અતુલિ જલનો ધારૂ રે „ ૫
ખટનંદન એ ખીજમત કરે સોય, તાતનો વિનય વહંતા રે, „
રતનગુપ્તની મેવના કરતા સોય, મનમા દક્ષ રહંતા રે. „ ૬
આપણા પુણ્યને યોગે કરી મોય, વિલમે મુખ મંઝારી રે, „
સમક્ષિત ધરતા તે પાપ છંદે મોય, બારે મત દિલ ધારી રે. „ ૭
ખટ રાજ્યે કરી વિલમે મુખ સોય, મન નેહો રાજ ને રાણી રે; „
શીલવતી તેને પટરાણી થાપી મોય, જાણી ગુણમણિ ખાણી રે. „ ૮
શ્રીજીનકેરી પૂજા કરે નિત્ય મોય, મરણે યોગે તે નારી રે; „
ઉત્તમ કાજ ગમે ધર્મ કરતા મોય આપણા દૂર નિવારી રે. „ ૯
માયા ખેલ ન ખેલે તેવો મોય, પાપ પુણ્ય ફળ જાણે રે, „
વિદ્ધિ ધણી પણ મન ન આણે મોય મિદ્ધિ અનિયમિત આણે રે „ ૧૦
શીલવતી તે આત્મ અજવાળે મોય, મતના દૂષણ ટાળે રે; „
સામાયક શુદ્ધિ નિયમ પાળે મોય, મદગુરૂ વચન સંભાળે રે. „ ૧૧
આપણા પૂર્વ દુષ્ણ સંભારી તેણે મોય, મુક્યો વિષયરમ ટાળી રે; „
ધર્મ સખાઈ ઉધરે મનમા મોય, નિર્મળ હોય મત પાળી રે. „ ૧૨

૬ દક્ષ—“ દક્ષ ”—નિપુણ ૭ મમક્ષિત—ગુણમય (દેવ ગુણ અને
ધર્મ, એ ત્રણે ગત્રની નિધન પરિણતિ ૩૫ મદ્દા) બાગ મત—(૧)
પ્રાણાનિપાત વિરમણ, (૨) મૃત્તાત્વ વિરમણ, (૩) અદ્વિતાદાન વિર-
મણ, (૪) ક્ષત્ર્યર્થ, (૫) પરિમદ પરિમાણ, (૬) દિશિ પરિમાણ, (૭)
ગોગોપભોગ, (૮) અનર્થ દક્ષ વિરમણ, (૯) આગાધિક મત, (૧૦)
દેશાવગામિક મત, (૧૧) પોષ્યોપવાસ રૂપ મત, (૧૨) અનિયમ પરિ-
માગ મત ૧૧ દાણ—અનિમાગ આમાવક—આત્માને મમતા પરિણામ
રાખ્યા રૂપ ધ્યાનોપાસના ૧૨ ઉધરે—ધારણ કરે (૧)

કરતી રે સુંદર સતી ગોવરી, તેડે તે કામલતા નાર રે;
 આવજો વિહરણુ ગેહો માહરે, દાન દેવું એ અપાર રે. મન૦ ૧૧
 ગુણની રે ગેહી તેહજ અરયા, આપ્યો તે સરસ આહાર રે;
 દાસીએ રે આર્યાને અણબાણતાં, ભૂપણુ ઝોળી લે ધાર રે. „ ૧૨
 વિહરી રે ગઈ તે મંદિર છોડીને, દાસી સંકેત શીખાય રે;
 દાસીએ રે કહિયું રે એમ પોકારીને, ચોરટી એ આર્યા ખોલાય રે. „ ૧૩
 માઈ રે ભૂપણુ ચોરું ચાચરે, લેઈ પોતી નિજ થાન રે;
 જો જો રે એહ ગતિ અણુગારની, કીધું કામ સેતાન રે. „ ૧૪
 અંદ્રાવલી કહે સખિયાં સહુ સુણો, નરતો કરે એ ઘાત રે;
 એનો રે સંયમ સહુએ પારખ્યો, પ્રગટ છે તસ્કર જત રે. „ ૧૫
 તવ તે રે હરિસેના કહે એ હોરો, જેહ કહો તમે વાત રે;
 માનીએ રે કહ્યું સુખથી જે તમે, તવ ભૂપણુ કુણુ લે માત રે. „ ૧૬
 ઉજમે રે કાઢ્યું ભૂપણુ ઝોળિયે, દીધું કૂડ કલક રે;
 મનશુ રે દુઃખ પામી ઘણું સાધવી, કામલતાથી નિઃશંક રે. „ ૧૭
 અંગમાં રે કોધ દાવાનળ પૂરિયો, નિગ્રથને રોષ ભરાય રે;
 કીધણું રે શું રાણીએ રાચની, કોધમુખી જે ખલાય રે. „ ૧૮
 શક્તિ રે શબ્દ સહિત તે સાધવી, હુકર તે તપ કીધ રે;
 નારીની ગતિ તેણે વારી નહિ, ફરી માનવ ભવ લીધ રે. „ ૧૯
 ઉપની રે રત્નમાલા આવીને, વૈરને લે વિન લાવે રે;
 સતીને રે જે દુઃખદાયી કથે, અગ્રમંજસ મન લાવે રે. „ ૨૦
 સુણુજો રે કડવે એવે ખોલડે, ભવો ભવ વેર સધાય રે;
 મીઠડે રે નેમવિજય હે રાજવી, સાધુને શીશ નમાય રે. „ ૨૧

૧૧ ગોવરી—મિત્રા. ૧૨ આર્યાને અણબાણતાં—આ રાગ ન જાણે તેમ. ભૂપણુ ધ૦—તેની ઝોળીમાં એક ભૂપણુ લેઈને મૂક્યું. ૧૪ અણુગારની—(લાગની) (૨). ૧૬ વાત—“વણુ”. ૧૮ શક્તિ રે—“સાતે રે” પ્ર. ૧. વારી નહિ—અટકારી નહિ—અર્થાત્ તથાપિ તેને ફરીને નારીનો અવતાર આવ્યો. ૨૦ અગ્રમંજસ—માઈ. સતીના વિષે મનમાં કંઈ માઈ ચિંતન કરે.

દુહા.

- શ્રીદેવી સખિ તેહની, કલ'ક અર્ધાંઆંશુ જામ;
એક વરસ વિરહો સહેા, રતનવતીના કામ. ૧
- ચંદ્રાવલી મંત્રીસુતા, નર માર્યો જાહુ જેણુ;
હરિપેણા હંસાવલી, નરમારણુ કહ્યા જેણુ. ૨
- કાળજીણી કહી સાધવી, મેઘશાળા ધરી નેહ;
વળી વિગોઘ વિવિધ પરે, રતિ સુઢરી થઈ તેહ. ૩
- કામલતા કનકાવળી, નેહ ઘણેરો જામ;
પ્રીતમતિ તમે જાણજો, શોકી કર્યું મન કામ. ૪
- વેર મંજા'ધી વેરણી, પ્રીત સંજા'ધી પ્રીત;
જે જેવું કારજ કરે, તેની તેવી રીત. ૫
- ફરી પૂછે રાજ વળી, મેં દુ.ખ દીધું જેહ;
તેહ કહો નિજ કર્મની, જ્ઞાની ગુરુજણુજેહ. ૬
- ગજધર તેહજ કેવળી, ગરવા ગુણુજા'કાર;
સાંભળ્ય રાજ સહુ કહું, મૂળથકી અધિકાર. ૭

દાળ ૧૭ ની.

(પિછોલારી પાલી આંખા દો રાઉલા મહારાજ—એ દેશી.)

- રાય ધનંજય જેહ કે, કામલતા વળી મહારાજ,
રાય છે સમકિત ધાર કે, રાણી મનકલી મહારાજ;
એક દિન પોમહુ પગ્વ કે, નામથી આદર્યો મહારાજ,
ઢંઢેરો તેણે નગર કે, એવો જ્યાંહા દર્યો મહારાજ. ૧
- આજ અમાર નગર કે, વેર દો મત કરો મહારાજ,
પર્વ ને ધર્મનો દીક કે, મમતા નવ ધરો મહારાજ;
તેણે નગરી માઘ કે, જિનદત્ત નામનો મહારાજ,
વણિક છે અગકિત ધાર કે, જિનધર્મ કામનો મહારાજ. ૨

૨ જેણુ—જેણુ. ૪ શોકી—ગોકુળ. ૬ ફરી—“ફરી” ૧ મનકલી—
“મનકાલી” પ્ર. ૧. નામથી—નામ પાસમથી ૨ દીક—દિય.

વંદી શ્રીગુરૂ પાથ કે, સામાયક ઉચરી મહારાજ,
 ચામની મર્ધ દય તામ કે, આવે ઘર અંચરી મહારાજ;
 દીઠો રાણીએ તામ કે, સેવકને બાણે મહારાજ,
 મારો ચોર છે એક કે, પાપ એ મન ગણે મહારાજ. ૩
 કામી તુર થઈ બાળ કે, ધર્મ તે દે ઘણુ મહારાજ,
 મેલુ કંચુ નિજ મન કે, દુષ્ણના દિલનણુ મહારાજ;
 માર્યો તેણે ત્યાં શેઠ કે, ધર્મદેવ કરી મહારાજ,
 તાત થયો તમ નાગ કે, સઘનેન નરવરી મહારાજ. ૪
 પોપાપે આબળો રાય કે, દુષ્ણ બહુ પામિયો મહારાજ,
 દ્રેષ રહ્યો ત્યાહા શેઠ કે, નારી ન પામિયો મહારાજ;
 એ અવગર જગનાથ કે, શાંતિ જિનેશ્વરો મહારાજ,
 પરમાતમ પરકાથ કે, જ્ઞાન દિનેશ્વરો મહારાજ. ૫
 સાબળી જિન ઉપદેશ કે, બાવે ભાવિકો મહારાજ,
 કામસતા તમ નારકે, યર્ધ ગુહ્ય શ્રાવિકો મહારાજ;
 જિન હાથે મહારાજ કે, દિશા ગુભ ગ્રહી મહારાજ,
 મોળ સયાં પરિવારકે, ક્ષત્રી સામંત સહી મહારાજ. ૬
 મોમદત્ત મંત્રી ગુહ્ય કે, ચારિત્ર ગુણ લહે મહારાજ,
 રાજ્ય થણ સખી માથ કે, શ્રાવિકો પંથ વહે મહારાજ;
 મોમદત્ત મંત્રી તંહુ કે, રામ રાજ્ય ધરે મહારાજ,
 તે થયો વિગાની દેવ કે, મંચમ ઉદ્ધરે મહારાજ.
 મરુદનો કૂપી જેહ કે, રત્નનો ધર વળી મહારાજ,
 મુખકાદી તમ તેહ કે, ગયાં જે દુષ્ણ દળી મહારાજ;
 ગામી મહિર મુખ કે, રહે એક રોકરી મહારાજ,

ચારિત્ર પાળી મુક્તિએ પો'ત્યા, હુવા દ્વય ગુણયુક્તાં હે;
 ધન્યધન્ય નારી જે ગુણયુક્તા, પવિત્ર થઈનામ કવતા હે. સસને૦
 એ વિધ જે નર શીલને પાળે, આતમક્રુણ અજવાળે હે;
 શ્રીવસુદેવનીહીંડે કહિયો. જીજ્ઞા પણુ ગ્રંથે લહિયો હે. સસનેહી૦
 સ્ત્રીધે કામના મનની ફળતી, કરણીએ શિવ મળતી હે;
 શીલવતીનો સરસ સંજાંધે, ભાવશુ ભવિ મન-સાંધે હે. સસનેહી૦
 ચરિત્રકથા એ ભાવટ હરતા. નર નારી જ્ય વરતા હે;
 પુત્રકલત્રના યૂથ સંજે, શીલ સુગુણ હોય નેહે હે. સસનેહી૦
 ગરુડ ચોરાશી શિરોમણુ છાળે, તપ ગરુડ અધિક દિવાળે હે;
 ગરુડપતિ શ્રીવિજયરત્ન સુરંદા, રાજ્યે રચ્યો સુખકંદાહે. સસને૦
 સતિય શિરોમણિ શીલવતીનો, સાચો વ્રત છે નગીનો હે;
 રાસ સંપૂર્ણ સંવત સત્તરસે, અખાત્રીજ રસ ધારસે હે. સસનેહી૦
 કૂડ વચન મિથ્યાનાં દૂપણુ, ભાજ્યો રસના પોપણુ હે;
 ત્રિવિધ કરી નેહે ખમાવું, મિચંછા દુકડ દિયો કાવું હે. સસનેહી૦
 રસના દોપે અધિક કહાણે, પરભવ તે ન મુહાણે હે;
 સતી ચરિત્રનું નામ સંભારી, હોજે મુજ સુખકારી હે. સસનેહી૦
 પંડિત વાંચી સહી શુદ્ધ કરજે, એની કૃપા દૃષ્ટિ ધરંજે હે;
 ખંડ છઠ્ઠીની ઢાળ અઢારે, પૂરી સગી ગુણ લા'રે હે. સસનેહી૦
 ભણે ગણે જે રાસરસાળા, તે ધરમંગળ માળા હે;
 નેમવિજય સતીગુણ ગાળે, વૃદ્ધિ વૃદ્ધિ પદ થાળે હે. સસનેહી૦
 ॥ઈતિ શ્રીશીલવતી મહાવતી ચરિત્રે મોક્ષગમનો નામ પઠઃ સંઘઃ સમાપ્તઃ॥

૧૧ શ્રીવસુદેવની છ૦—૧). ૧૪ દિવાળે—વિરાળે(?). સુરંદા—સુરે

